Eiropas Komisija

Tiesiskā sadarbība civillietās Eiropas Savienībā

Rokasgrāmata praktizējošiem juristiem

Tieslietas

SATURA RĀDĪTĀJS

1. Ievads 4

1.1. "Tiesiskā sadarbība civillietās" – veidojot tiltus starp tiesiskajām sistēmām Eiropas Savienībā 5
1.2. Ceļā uz patiesa Eiropas tiesiskuma nostiprināšanu civilajā tiesvedībā 5
1.3. Dānijas, Īrijas un Apvienotās Karalistes īpašā pozīcija 6
1.4. Ciešāka sadarbība 6
1.5. Civilās tiesvedības acquis 7
*1.6. Savstarpējās atzīšanas princips un izpildāmības deklarācijas **(exequatur)** atcelšana 7*

2. Jurisdikcija un spriedumu atzīšana un izpilde civillietās un komerclietās – regula "Brisele I" (regula "Brisele I") 10

2.1. Vispārīgs ievads 11
2.2. Regula "Brisele I" un pārstrādātā regula "Brisele I" 12

3. Eiropas procedūras civillietās un komerclietās 24

3.1. Pārskats 25
3.2. Eiropas izpildes rīkojums neapstrīdētiem prasījumiem – "EIR" 25
3.3. Eiropas maksājuma rīkojums – "EMR" 27
3.4. Eiropas procedūra maza apmēra prasībām – "EPMAP" 27
*3.5. Eiropas kontu apķīlāšanas rīkojuma procedūra – **EAPO** 29*

4. Maksātnespēja 30

4.1. Priekšvēsture 31
4.2. Eiropas maksātnespējas regula 31

5. Piemērojamie tiesību akti 36

5.1. Piemērojamie tiesību akti – problēmas 37
5.2. Tiesību akti, kas piemērojami līgumsaistībām – regula "Roma I" . . 37
5.3. Tiesību akti, kas piemērojami attiecībā uz neatļautu darbību – regula "Roma II" 43

6. Vecāku atbildība un šķiršanās 50

6.1. Regula "Brisele IIa" 51
6.2. Laulības šķiršanai piemērojamie tiesību akti – regula "Roma III" . . 58

7. Uzturēšanas saistības 62

7.1. Uzturēšanas regulas pieņemšanas vēsture – regula "Brisele I" un Hāgas 2007. gada Konvencija par uzturlīdzekļiem 63
7.2. Uzturēšanas regulas mērķis 63
7.3. Darbības joma 64
7.4. Jurisdikcija 64
7.5. Piemērojamie tiesību akti – 15. pants 66
7.6. Atzīšana un izpilde 67
7.7. Juridiskā palīdzība un atbrīvojums no izmaksu segšanas – 44. līdz 47. pants 68
7.8. Centrālās iestādes – 49. līdz 63. pants 69

8. Mantošana 72

8.1. Regulas par mantošanu vēsture un mērķi 73
8.2. Jurisdikcija mantošanas lietās 74
8.3. Piemērojamie tiesību akti 76
8.4. Atzīšana un izpilde 80
8.5. Eiropas mantošanas apliecība – 62. līdz 73. pants 80
8.6. Informācija par dalībvalstu tiesību aktiem un procedūrām – 77. līdz 79. pants 83

9. Dokumentu izsniegšana 86

9.1. Regulas par dokumentu izsniegšanu pieņemšanas vēsture 87
9.2. Regula par dokumentu izsniegšanu 87

10. Pierādījumu iegūšana 92

10.1. Regulas par pierādījumu iegūšanu pieņemšanas vēsture 93
10.2. Pierādījumu iegūšanas regula 93

11. Tiesiskā palīdzība 96

11.1. Ievads 97
11.2. Juridiskās palīdzības direktīva 97

12. Mediācija 100

12.1. Ārpustiesas vienošanās –civiltiesisku un komerciālu strīdu alternatīvas izšķiršanas metodes Eiropas Savienībā 101
12.2. Eiropas Mediatoru rīcības kodekss 101
12.3. Eiropas mediācijas direktīva 101

13. Spriedumu izpilde 104

13.1. Priekšvēsture 105
13.2. Eiropas kontu apķīlāšanas rīkojums – (EAPO) 105
13.3. Jurisdikcija 107
13.4. EAPO saņemšana 107
13.5. Kas notiek, kad EAPO ir piešķirts 109
13.6. Tiesiskās aizsardzības līdzekļi un citi noteikumi parādnieka interešu aizsardzībai 110

14. Tiesiskās sadarbības veicināšana un pieeja informācijai praksē 112

14.1. Eiropas tiesiskās sadarbības tīkls civillietās un komerclietās 113
14.2. Informācijas pieejamības nodrošināšana Eiropas e-tiesiskuma portālā 115

Šajā rokasgrāmatā minēto tiesību aktu saraksts . . . 118

Ievads

1.1. "Tiesiskā sadarbība civillietās" – veidojot tiltus starp tiesiskajām sistēmām Eiropas Savienībā

Pēdējo 15 gadu laikā Eiropas tiesību jomā ir notikusi nozīmīga attīstība, kas tomēr lielākoties palikusi praktizējošo juristu nepamanīta. Starptautiskās privātās tiesības jeb – kā tās tiek dēvētas Līgumā – "tiesiskā sadarbība civillietās" ir attīstījušās par neatkarīgu un patstāvīgu Eiropas tiesību jomu. Kopš ar Amsterdamas līgumu Eiropas Savienībai piešķirta likumdošanas kompetence starptautisko privāttiesību jomā, šajā jomā ir pieņemts nozīmīgs skaits Eiropas normatīvo aktu. Līdzīgi kā citās Eiropas Savienības tiesību jomās, arī šajā jomā pieņemtajiem instrumentiem ir augstāks juridisks spēks nekā dalībvalstu valsts tiesību aktiem un tie ir cieši saistīti ar valsts tiesību aktiem, kad Savienības līmenī ir jānosaka kopīgi minimuma procesuālie standarti konkrētās tiesību jomās.

Eiropas starptautiskajām privātajām tiesībām ir praktiska nozīme praktizējošiem juristiem – tiesnešiem, juristiem, notāriem un citiem juridiskās profesijas pārstāvjiem, kuri pieņem lēmumus civiltiesību un komerctiesību jautājumos vai konsultē un pārstāv klientus šādās lietās. Preču, pakalpojumu, kapitāla un personu brīvas pārvietošanās principi ir veicinājuši Eiropas iedzīvotāju kustību un attīstījuši komercdarbību visā Eiropas Savienībā. Tā rezultātā praktizējošajiem juristiem arvien biežāk nākas saskarties ar situācijām, kurām ir pārrobežu ietekme, un ar problēmām un juridiskiem jautājumiem, kurus reglamentē ES tiesības. Šādas situācijas var ietvert, piemēram, līgumu izpildi, kas saistīti ar preču piegādi un pakalpojumu sniegšanu pāri robežām, juridiskie jautājumi attiecībā uz tūristu pārvietošanos un satiksmes negadījumiem ārvalstīs, jautājumi saistībā ar kustama un nekustama īpašuma iegādi un atsavināšanu, ko veic privātpersonas vai uzņēmumi vienā vai vairākās Eiropas Savienības dalībvalstīs, kas nav tā dalībvalsts, kurā tie atrodas, un to personu mantojuma mantošanu, kuriem ir īpašums un sakari ar vairākām dalībvalstīm. Ģimenes tiesību jomā starpnacionālas personiskas attiecības ir sastopamas arvien biežāk un regulāri rodas juridiski jautājumi lietās par pārrobežu ģimenes attiecībām un vecāku atbildību. Tāpat arī mūsdienās mazie un vidējie uzņēmumi (MVU), kas ir Eiropas iekšējā tirgus nozīmīga daļa, gandrīz pašsaprotami darbojas pāri robežām un bieži vien tiešsaistē. Tādējādi praktizējošie juristi dalībvalstīs nevar atļauties atpalikt no jaunākajiem notikumiem šajā arvien sarežģītākajā un nozīmīgākajā Eiropas Savienības darbības jomā.

1.2. Ceļā uz patiesa Eiropas tiesiskuma nostiprināšanu civilajā tiesvedībā

Tiesiskās sadarbības civillietās noteikumi balstās uz prezumpciju par katras dalībvalsts tiesību un tiesu sistēmu un šo valstu tiesu nolēmumu vienādu vērtību, kompetenci un stāvokli, un attiecīgi uz **savstarpējas uzticēšanās principu** dalībvalstu tiesām un tiesību sistēmām. Savstarpējā dalībvalstu tiesu rīkojumu atzīšana ir šā principa centrā, kas ietver arī ideju par **pārrobežu sadarbības starp atsevišķām tiesām un tiesu sistēmas iestādēm** praktizēšanu. Vienotu noteikumu nozīme šajā jomā ir veicināt tiesisko noteiktību un paredzamību juridiskās situācijās, kurām ir pārrobežu ietekme: ja katrai dalībvalstij būtu pašai jānosaka, kuri tiesību akti ir piemērojami un kura tiesa ir kompetenta attiecībā uz konkrētām pārrobežu tiesiskajām attiecībām, un kuri citu dalībvalstu tiesu nolēmumi ir atzīstami, tad tā rezultātā iedzīvotājiem un uzņēmumiem trūktu tiesiskās noteiktības kā attiecībā uz jurisdikciju, tā piemērojamiem tiesību aktiem.

Tamperes Eiropadomē 1999. gada 15. un 16. oktobrī noformulēja "īstenas Eiropas tiesiskuma telpas" izveidošanas mērķi, kura pamatā ir princips, ka dalībvalstu tiesu un administratīvo sistēmu savstarpēja nesavienojamība vai sarežģītība nedrīkst indivīdiem un uzņēmumiem liegt izmantot savas tiesības vai atturēt viņus no to izmantošanas. Padome noteica trīs darbības prioritātes šajā jomā, proti, **labāka pieeja taisnīgumam** Eiropā, tiesas nolēmumu **savstarpēja atzīšana** un plašāka **konverģence** civiltiesību jomā.

Termins **"tiesiskā sadarbība civillietās"** radies no Māstrihtas līguma, Eiropas Savienības līguma, kas noteica tiesisko sadarbību civillietās kā visu dalībvalstu kopējas ieinteresētības jautājumu. Ar **Amsterdamas līgumu** šī sadarbības politika, kuru līdz šim attiecināja tikai uz dalībvalstu veicamo rīcību, kļuva par Eiropas Kopienas iestāžu likumdošanas rīcības jautājumu. **Lisabonas līgums** ietver skaidru atsauci uz nolēmumu civillietās **savstarpējas atzīšanas principu**, taču tas atstāja likumdošanas kompetenci pēc būtības neskartu. Līguma par Eiropas Savienības darbību **81. pantā** izklāstīts plašs pasākumu saraksts, uz kuriem var attiekties tiesību akti. Daudzi no tiem ir zināmi no iepriekšējo līgumu satura, taču minētais saraksts tagad skaidri norāda uz efektīvu tiesas pieejamību un tiesnešu un tiesu iestāžu darbinieku apmācību. 81. pants arī precizē, ka tiesiskā sadarbība civillietās var ietvert pasākumu veikšanu dalībvalstu normatīvo tiesību aktu tuvināšanai. Izņemot pasākumus ģimenes tiesību jomā, visi tiesību akti šajos jautājumos tiek pieņemti saskaņā ar parasto likumdošanas procedūru, atbilstoši kurai Savienības tiesību aktus kopīgi kā likumdevēji pieņem Eiropas Parlaments un Padome. Pasākumi attiecībā uz ģimenes tiesībām tiek pieņemti saskaņā ar īpašu procedūru, kuras ietvaros Padome pēc konsultēšanās ar Parlamentu pieņem lēmumu vienprātīgi.

1.3. Dānijas, Īrijas un Apvienotās Karalistes īpašā pozīcija

Piemērojot Eiropas starptautisko privāttiesību instrumentus, praktizējošajiem juristiem jāatceras, ka ne visi instrumenti attiecas uz visām dalībvalstīm. Dānijai, Īrijai un Apvienotajai Karalistei saskaņā ar līgumu ir īpašas vienošanās attiecībā uz civilās tiesvedības jomā pieņemtajiem tiesību aktiem. Dānija nepiedalās nekādu instrumentu pieņemšanā šajā jomā un neviens no tiem nav tai saistošs. Tomēr vairāki instrumenti ir attiecināti uz Dāniju, jo ir noslēgts divpusējs nolīgums ar ES. Apvienotā Karaliste un Īrija ir tiesīgas izvēlēties, vai tās vēlas piedalīties leģislatīvo instrumentu pieņemšanā šajā jomā, un instruments tās saista vienīgi gadījumā, ja tās ir izvēlējušās "piedalīties". Līdz šim Apvienotā Karaliste un Īrija ir izvēlējušās pievienoties lielākajai daļai tiesību aktu civillietās un komerclietās (taču ne visiem aktiem). Piemēram, Apvienotā Karaliste un Īrija nepiedalījās Regulas par mantojumu pieņemšanā. Piemērojot leģislatīvu instrumentu šajā jomā, ieteicams pārbaudīt, vai minētais instruments ir piemērojams vienā vai abās no minētajām valstīm un kādā mērā Dānija varētu būt piekritusi dalībai.

1.4. Ciešāka sadarbība

Visbeidzot, saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību noteikumiem par **ciešāku sadarbību** vismaz deviņas dalībvalstis var veikt pasākumus, lai veicinātu savstarpējo sadarbību, veicot pasākumus, kuri sekmē ES mērķu īstenošanu, taču tas ir tikai galējais līdzeklis, ja tiek pierādīts, ka attiecīgos pasākumus nevar veikt visas dalībvalstis kopīgi. Tiesiskās sadarbības civillietās jomā vienīgais līdz šim šādā veidā veiktais pasākums attiecas uz tiesību aktiem, kas piemērojami laulības šķiršanai (regula "Roma III").

1.5. Civilās tiesvedības acquis

Tā dēvētais *acquis communautaire* – tiesību kopums tiesiskās sadarbības civillietās un komerclietās jomā – pēdējo piecpadsmit gadu laikā ir nozīmīgi pieaudzis. Pastāv plašs instrumentu klāsts, kas reglamentē jurisdikciju, nolēmumu savstarpējo atzīšanu un izpildi, kā arī piemērojamos tiesību aktus attiecībā uz plašu jautājumu klāstu, sākot no līgumiem līdz mantošanai un uzturēšanas saistībām. Eiropas tiesību akti arī paredz tiešu sadarbību starp dalībvalstu tiesām un kompetentajām iestādēm, piemēram, pierādījumu iegūšanā ārvalstīs vai arī jautājumos par bērnu nolaupīšanu. Tiesu pieejamība pārrobežu lietās ir uzlabota, paredzot noteikumus par tiesisko palīdzību un mediāciju un nosakot zemu izmaksu procedūras neliela apmēra un neapstrīdētiem prasījumiem. Lai nodrošinātu *acquis* piemērošanu praksē, ir izveidots Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkls civillietās un komerclietās.

Acquis šobrīd ir pietiekami attīstīts, tādēļ tiek pieņemti "otrās" un pat "trešās" paaudzes instrumenti. **Nepieciešamība modernizēt** esošos pasākumus atspoguļo pieredzi par to darbību praksē, **kā arī** jauna veida domāšanu par to, kas instrumentiem būtu jādara, lai atbilstu mūsdienu sociālajiem un ekonomiskajiem apstākļiem.

1.6. Savstarpējās atzīšanas princips un izpildāmības deklarācijas *(exequatur)* atcelšana

ES politikas stūrakmens tiesiskās sadarbības civillietās un komerclietās jomā ir **savstarpējās atzīšanas** princips. Uzlabota tiesu lēmumu un nolēmumu savstarpējā atzīšana un nepieciešamā likumdošanas tuvināšana paredzēta, lai veicinātu sadarbību starp iestādēm un individuālo tiesību tiesisko aizsardzību. Savstarpējās atzīšanas politikas galamērķis ir jebkāda veida tiesu nolēmumu civillietās un komerclietās brīva aprite starp visām dalībvalstīm un to atzīšana un izpilde citās dalībvalstīs bez kādiem starpposmiem.

Galvenais ES tiesību aktu attīstības elements šajā saistībā ir pakāpeniska spriedumu atzīšanas un izpildes šķēršļu atcelšana starp dalībvalstu tiesiskajām sistēmām. Tamperes Padome 1999. gada oktobrī aicināja uz to pagaidu pasākumu tālāku samazināšanu, kas joprojām nepieciešami, lai panāktu lēmuma vai sprieduma atzīšanu un izpildi saņēmējā valstī, un pilnīgu procedūras atcelšanu, kas tiek lūgta ārvalsts nolēmuma pasludināšanai par izpildāmu *(exequatur)*.

Kā pirmais solis tika atceltas pagaidu procedūras attiecībā uz patērētāju maza apmēra prasībām un komerclietu prasībām, kā arī neapstrīdētiem prasījumiem. Grozījumi regulā "Brisele I" iet soli tālāk un pilnībā atceļ izpildāmības deklarācijas *(exequatur)* procedūru civillietās un komerclietās. Izpildāmības deklarācijas *(exequatur)* procedūra arī ir atcelta attiecībā uz noteiktiem lēmumiem saistībā ar ģimenes tiesībām un uzturlīdzekļiem.

Tiesību akti, kas līdz šim pieņemti, aprakstīti šīs rokasgrāmatas turpmākajās lappusēs. Katra tiesību akta apraksts paredzēts, lai sniegtu ideju par šā tiesību akta saturu, taču nav paredzēts, lai aizstātu atsauces uz to un paša tiesību akta izpēti. Attiecībā uz dažiem tiesību aktiem izdotas arī atsevišķas rokasgrāmatas, uz kurām arī ietvertas atsauces.

Jurisdikcija un spriedumu atzīšana un izpilde civillietās un komerclietās – regula “Brisele I” (regula “Brisele I”)

2.1. Vispārīgs ievads

Dalībvalstu tiesu jurisdikcija un noteikumi par piemērojamiem tiesību aktiem **civillietās un komerclietās** ir tiesiskās sadarbības civillietās Eiropas Savienībā pamats. Valstu starptautisko privāttiesību noteikumi un starptautiskais civilprocess katrā valstī ir atšķirīgs. Tas var kavēt pilnvērtīgu Eiropas Savienības iekšējā tirgus darbību. Lai to novērstu, ir būtiski, ka pastāv vienoti ES noteikumi, kas nosaka jautājumus par kompetento tiesu, kā arī vienkāršotas procesuālās formalitātes, lai panāktu ātru un vienkāršu citā dalībvalstī izdotu tiesu lēmumu atzīšanu un izpildi. Tādā veidā tiek nodrošināts tas, ka tiesu nolēmumi var būt brīvā apritē no vienas dalībvalsts citā.

1. piemērs

Uzņēmējsabiedrība A, kas atrodas dalībvalstī 1, noslēdz līgumu ar gadatirgu organizētāju uzņēmējsabiedrību B, kuras galvenā vadība atrodas dalībvalstī 2; saskaņā ar līgumu uzņēmējsabiedrība A pasūta izstādes vietu 500 kvadrātmetru platībā un ar to saistītus pakalpojumus par norunāto samaksu trīs dienas ilgā gadatirgū dalībvalstī 2, kurā tā plāno piedalīties kā izstādes dalībnieks. Piecas dienas pirms gadatirgus sākuma uzņēmējsabiedrību A tās galvenais klients informē, ka nevar piedalīties šajā gadatirgū. Tādēļ uzņēmējsabiedrība A atceļ uzņēmējsabiedrībai B savu rezervāciju. Saistībā ar novēloto atteikumu uzņēmējsabiedrība B nevar iznomāt izstādes vietu 500 kvadrātmetru platībā citam izstādes dalībniekam un pieprasa no uzņēmējsabiedrības A norunātās līguma cenas samaksu. Uzņēmējsabiedrība A atsakās maksāt. Uzņēmējsabiedrība B vēlas celt prasību pret uzņēmējsabiedrību A, un vaicā, kā un kur to darīt, lai vislabākā veidā īstenotu savas intereses.

Tādās situācijās kā iepriekš aprakstītā Eiropas civilprocesuālie noteikumi civillietās un komerclietās, kuri attiecībā uz tiesu jurisdikciju ir balstīti pamatā uz Regulu (EK) Nr. 44/2001 [(1)], kas sarunvalodā pazīstama un turpmāk dēvēta par **regulu "Brisele I"**, ir ieviesuši lielāku noteiktību. Jurisdikcijas noteikumi regulā "Brisele I" ir vienādi visās dalībvalstīs [(2)]. Katrs spriedums, kas saskaņā ar šo regulu pieņemts vienā dalībvalstī, tiek vienādi atzīts un izpildīts visās citās iesaistītajās dalībvalstīs. Turklāt noteikumi Eiropas Savienībā, kas izveido vienotus nosacījumus par piemērojamiem tiesību aktiem, nodrošina, ka jautājumu par to, kuri tiesību akti reglamentē tiesiskās attiecības saistībā ar dažādu kategoriju lietām, tiesas un tribunāli izlemj, piemērojot vienus un tos pašus noteikumus.

Piemērojot regulas "Brisele I" jurisdikcijas noteikumus, uzņēmējsabiedrība B var izvēlēties vienu no divām alternatīvām turpmākās rīcības iespējām: pirmkārt, tā var uzsākt tiesvedību tiesā, kuras jurisdikcijā ir uzņēmējsabiedrības A darbības vieta dalībvalstī 1: saskaņā ar vispārīgu noteikumu, kas pašreiz ietverts 2. pantā, prasību var celt atbildētāja

(1) Padomes Regula (EK) Nr. 44/2001 (2000. gada 22. decembris) par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komerclietās.

(2) Dānija, kurai regula "Brisele I" nav tieši saistoša, tomēr piedalās regulas piemērošanā saskaņā ar šim nolūkam noslēgtu atsevišķu nolīgumu ar ES un tās dalībvalstīm: skatīt OV L 299, 16.11.2005., 62. lpp.

darbības vietas tiesā. Kā alternatīvu uzņēmējsabiedrība B var izvēlēties tiesvedības uzsākšanu savas dalībvalsts 2 tiesā, kurai saskaņā ar regulas "Brisele I" 5. panta 1. punkta b) apakšpunktu ir jurisdikcija, jo tā atrodas līgumā paredzēto pakalpojumu sniegšanas vietā. Labvēlīgs spriedums, kas taisīts dalībvalsts 2 tiesā, tiktu atzīts un to ar salīdzinoši vienkāršu procedūru varētu izpildīt jebkurā dalībvalstī, kurā atrodas uzņēmējsabiedrībai A piederoši īpašumi. Uzņēmējsabiedrībai B nav pamata satraukties, ka šīs tiesas varētu izšķirt lietu, piemērojot atšķirīgus piemērojamo tiesību aktu noteikumus, jo saskaņā ar regulu "Roma I", kas ir spēkā vairākumā ES dalībvalstu [3], piemērojamos tiesību aktus nosaka vieni un tie paši noteikumi (sal. turpmāk 5. nodaļā par piemērojamajiem tiesību aktiem).

(3) Visas, izņemot Dāniju.

2.2. Regula "Brisele I" un pārstrādātā regula "Brisele I"

2.2.1. Pārskats

Regula "Brisele I" stājās spēkā 2002. gada 1. martā. Tā aizstāja iepriekšējo Briseles 1968. gada konvenciju, kas attiecās uz to pašu priekšmetu un kuru turpina piemērot attiecībā uz dažām dalībvalstu aizjūras teritorijām. Pēc tam regula "Brisele I" tika pārstrādāta un 2012. gada decembrī pieņemta jauna, pārstrādāta regula [4], kurā ietverta virkne nozīmīgu izmaiņu regulas "Brisele I" oriģinālajā tekstā, kas minētas turpmāk šajā nodaļā [5]. Pēc "pārstrādātās regulas" pieņemšanas tika izdarīti papildu grozījumi, lai ņemtu vērā Eiropas Patentu vienošanās piemērošanas uzsākšanu un ļautu piemērot Vienotās patentu tiesas jurisdikciju [6].

20. gadsimta 80. gados Briseles konvencijas noteikumi tika attiecināti arī uz Eiropas Brīvās tirdzniecības asociācijas (EBTA) dalībvalstīm, pieņemot starptautisku konvenciju. Šī konvencija, kas pazīstama kā Lugāno konvencija, tika pārskatīta, kad regula "Brisele I" jau bija spēkā vairākus gadus, un tas bija par pamatu pārstrādātai konvencijai. Patlaban jaunā Lugāno konvencija ir piemērojama tiesvedības procesos starp ES dalībvalstīm un Islandi, Norvēģiju un Šveici [7].

2.2.2. Regulas "Brisele I" darbības joma

Regulu piemēro civillietās un komerclietās, izņemot nodokļu, muitas vai administratīvās lietas. To nepiemēro noteiktās civiltiesību jomās, piemēram, lietās par fizisko personu statusu vai tiesībspēju, laulību, testamentiem un

(4) Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 1215/2012 (2012. gada 12. decembris); skatīt OV L 351, 20.12.2012., 1. lpp.; šī regula, kas šajā rokasgrāmatā turpmāk dēvēta "pārstrādātā regula "Brisele I"", tiks piemērota ar 2015. gada 10. janvāri; Dānija ir paziņojusi, ka saskaņā ar tās noslēgto nolīgumu ar ES tā plāno piemērot pārstrādāto regulu "Brisele I" attiecībā uz ES dalībvalstīm; skatīt OV L 79, 21.3.2013., 4. lpp.

(5) Šajā rokasgrāmatā atsauces uz dažādiem pantiem ir ietvertas atbilstoši pārstrādātajā regulā lietotajai numerācijai; papildus grozījumiem pēc būtības pārstrādātajā regulā ir mainīta pantu numerācija, un šī numerācija lietota arī rokasgrāmatā; pārstrādātās regulas III pielikumā ietverta noderīga korelācijas tabula, kas atspoguļo divu regulas redakciju ekvivalentos pantus. Pārstrādātās redakcijas sagatavošanas tehnika bija pārstrādāt visu tiesību aktu, nevis to grozīt ar virkni teksta grozījumu.

(6) Skatīt turpmāk 2.2.8. punktu detalizētākam "Patentu tiesas" instrumenta aprakstam.

(7) Sākotnējā Lugāno konvencija, kas tā nodēvēta, jo apspriesta un parakstīta Lugāno, Šveicē, tika parakstīta 1988. gada 16. septembrī. Jaunā konvencija tika parakstīta 2007. gada 30. oktobrī; tā tika ratificēta ES un stājās spēkā ES un tās dalībvalstīs. Tostarp Dānijā un Norvēģijas Karalistē – 2010. gada 1. janvārī. Pēc tam to ar 2011. gada 1. janvāri ratificēja Šveice un ar 2011. gada 1. maiju – Islande.

mantojumu vai maksātnespēju. Tāpat tā, atšķirībā no regulas "Brisele I" sākotnējās redakcijas, nav piemērojama attiecībā uz uzturlīdzekļu lietām (izņemot pārejas laikposmā), jo uzturēšanas pienākumi tagad tiek risināti ar regulu par šo konkrēto jomu [8].

2.2.3. Regulas "Brisele I" jurisdikcijas sistēma

Regula "Brisele I" paredz slēgtu jurisdikcijas sistēmu, piešķirot dalībvalstu tiesām jurisdikcijas kompetenci izšķirt pārrobežu civiltiesiskus un komerciālus strīdus. Tad saskaņā ar attiecīgās dalībvalsts iekšzemes civilprocesa noteikumiem šīs dalībvalsts tiesu sistēmas ietvaros tiek izraudzīta kompetentā tiesa, kurai ir jurisdikcija saskaņā ar regulu. Vienīgi regulas "Brisele I" jurisdikcijas noteikumi var tikt piemēroti starp ES dalībvalstīm, un dalībvalstu valsts jurisdikcijas noteikumi nepārprotami nav piemērojami attiecībā uz personām, kuru pastāvīgā dzīvesvieta ir kādā no dalībvalstīm [9], lai gan tie joprojām var tikt piemēroti attiecībā pret personām, kuru pastāvīgā dzīvesvieta nav ES [10]. Šiem tā dēvētajiem "pārmērīgajiem" *(exorbitant)* jurisdikcijas noteikumiem pēc paziņošanas Komisijai jābūt uzskaitītiem *Oficiālajā Vēstnesī*. [11]

2. piemērs

Dalībvalsts 3 uzņēmējsabiedrība C ir pārdevusi iekārtu dalībvalsts 4 uzņēmējsabiedrībai D. Uzņēmējsabiedrība D bija iesniegusi pirkuma oferti, kas cita starpā paredzēja, ka attiecībā uz pirkumu piemērojami uzņēmējsabiedrības D vispārīgie tirdzniecības noteikumi, kas uzdrukāti šīs ofertes dokumenta otrā pusē.

Šie noteikumi ietvēra tiesas izvēles klauzulu, piešķirot jurisdikciju visos no līguma izrietošajos strīdos dalībvalsts 4 tiesai E. Uzņēmējsabiedrība C ar apstiprinājuma vēstuli pieņēma šo piedāvājumu. Pēc preces piegādes uzņēmējsabiedrība D paziņo, ka iekārtai ir būtiski darbības traucējumi, un ceļ tiesā E prasību pret uzņēmējsabiedrību C par zaudējumu atlīdzināšanu saistībā ar līguma neizpildi. Tiesvedības laikā uzņēmējsabiedrība C paziņo, ka tiesai E nav jurisdikcijas. Tā norāda, ka saskaņā ar dalībvalsts 3 tiesību aktiem tiesas izvēles klauzula, kas ietverta vienas puses vispārīgajos tirdzniecības noteikumos, ir spēkā tikai tad, ja tam parakstoties skaidri piekritusi otra puse.

Atbilstoši regulas "Brisele I" 25. panta 1. punktam puses, neatkarīgi no to domicila, var vienoties par to, ka dalībvalsts tiesai vai tiesām būs jurisdikcija attiecībā uz jebkādu strīdu izšķiršanu, kas radušies vai varētu rasties saistībā ar noteiktām tiesiskām attiecībām.

(8) Padomes Regula (EK) Nr. 4/2009 (2008. gada 18. decembris); atsevišķi aplūkota 7. nodaļā.

(9) Skatīt 5. pantu.

(10) Skatīt 6. pantu.

(11) Skatīt 76. pantu. Šie noteikumi iepriekš bija uzskaitīti regulas "Brisele I" I pielikumā

Šāda jurisdikcija ir ekskluzīva, ja vien puses nav vienojušās citādi. Regulā "Brisele I" tiesas izvēles atrunas formālā spēkā esamība atkarīga vienīgi no regulas piemērošanas, kurā ietverts patstāvīgu noteikumu kopums. Šiem noteikumiem ir augstāks juridisks spēks nekā dalībvalstu valsts civilprocesuālajiem tiesību aktiem. (Skatīt turpmāk.) Lai arguments par tiesas E ekskluzīvo jurisdikciju būtu noteicošs, uzņēmējsabiedrībai D būs jāpierāda, ka vispārīgo pārdošanas noteikumu forma atbilst 25. panta 1. punkta noteikumiem.

2.2.3.1. Pamatnoteikums: atbildētāja domicila valsts tiesas jurisdikcija

Saskaņā ar regulas "Brisele I" 4. pantu **pamata jurisdikcijas noteikumu** attiecībā uz personām, kuru domicils ir dalībvalsts teritorijā, jurisdikcija ir tās valsts tiesām, kurās ir **atbildētāja domicils,** neatkarīgi no viņa(-as) pilsonības. Domicilu nosaka atbilstoši tās dalībvalsts valsts tiesību aktiem, kurā atrodas tiesa. Attiecībā uz juridiskām personām vai uzņēmumiem domicilu nosaka atbilstoši valstij, kurā ir to statūtos noteiktā atrašanās vieta, galvenais birojs vai galvenā darbības vieta. Ja atbildētāja domicils nav dalībvalstī, regulas 6. pants paredz, ka katras dalībvalsts tiesu jurisdikcija nosakāma saskaņā ar valsts tiesību aktiem, ievērojot 18. un 21. pantā attiecībā uz patērētājiem ietvertos "aizsargājošos" jurisdikcijas noteikumus un attiecīgi 24. un 25. pantā noteiktos izņēmuma jurisdikcijas un vienošanās par jurisdikciju noteikumus.

2.2.3.2. Jurisdikcijas alternatīvie un īpašie noteikumi

Regulas 7. līdz 9. pantā ietverti noteikumi par īpašo jurisdikciju kā alternatīvu 4. pantā norādītajam vispārīgajam noteikumam. Daži no šiem noteikumiem ļauj prasītājam, pastāvot īpašam jurisdikcijas pamatam, izvēlēties, vai tiesas procesu uzsākt tās dalībvalsts tiesās, kurā ir atbildētāja domicils, vai citas dalībvalsts tiesās. Praksē nozīmīgākie īpašās jurisdikcijas noteikumi ir paredzēti 7. panta 1. punktā, kas ietver lietas, kuras izriet no līgumiskām attiecībām, izņemot darba un apdrošināšanas līgumus, kā arī līgumus ar patērētājiem. Starptautiskā jurisdikcija saistībā ar prasības priekšmetu ir attiecīgās līgumā ietvertās **saistības izpildes** vietas tiesu kompetencē. Eiropas pārrobežu praksē divu visbiežāk sastopamo līgumu gadījumos izpildes vieta attiecas uz visām no līguma izrietošajām saistībām. Ja vien nepastāv citāda vienošanās, preču iegādes gadījumā saistības izpildes vieta ir dalībvalstī, kurā preces tika piegādātas vai bija jāpiegādā saskaņā ar līgumu, un pakalpojumu sniegšanas gadījumā – vieta, kur atbilstoši līgumam pakalpojumi tika sniegti vai bija jāsniedz.

Turklāt 7. pants paredz īpašus jurisdikcijas noteikumus vairākās īpašās lietās, piemēram, lietās attiecībā uz civilprasību par zaudējumu atlīdzināšanu vai restitūciju, vai attiecībā uz strīdiem, kas izriet no filiāles, aģentūras vai citas struktūras darbības [12]. 7. panta 2. punkts, kas attiecas uz jurisdikciju par lietām saistībā ar deliktu un neatļautu darbību, ir ieguvis arvien lielāku nozīmi. Prasības lietās, kas attiecas uz neatļautu darbību, deliktu vai kvazideliktu, var tikt celtas tās vietas tiesās, kur iestājies vai var iestāties notikums, kas rada

(12) Regulas (EK) Nr. 44/2001 5. panta .2. punkts iepriekš ietvēra noteikumu par īpašo jurisdikciju lietās, kas attiecas uz uzturēšanu; kopš 2011. gada 18. jūnijā kļuva piemērojama Uzturēšanas regula, ir spēkā minētajā regulā ietvertie jurisdikcijas noteikumi.

kaitējumu. Eiropas Tiesa ir noteikusi, ka tā ir vieta, kur kaitējums nodarīts vai arī kur darbība, kas ir kaitējusi, tika īstenota vai uzsākta.

2.2.3.3. Vienošanās par jurisdikciju un atbildētāja ierašanās tiesā

Vienošanās par jurisdikciju jeb tiesas izvēle attiecas uz situāciju, kurā līgumslēdzējas puses vienojušās jebkādu no līguma izrietošu strīdu nodot izlemšanai konkrētas tiesību sistēmas konkrētai tiesai vai tiesām. Šāda vienošanās var tikt ietverta plašākā līgumā par pušu tiesisko attiecību būtību vai arī tikt noformēta kā atsevišķs līgums. Šāda vienošanās var risināt arī strīdus, kas nav izrietoši no līguma. Neviens regulas nosacījums neierobežo tiesas izvēli tikai attiecībā uz situācijām, kurās attiecīgais strīds rodas no līgumiskām saistībām. Tomēr strīdi var attiekties uz situāciju, kurā starp pusēm nav iepriekš pastāvējušas tiesiskas attiecības, kā, piemēram, strīdos, kas rodas no delikta vai neatļautas darbības. Faktiski šajos gadījumos ļoti bieži vienošanos var noslēgt tikai pēc tam, kad strīds jau radies [13].

Regulas 25. pantā ietvertais noteikums attiecībā uz tiesas izvēles vienošanos ir viens no nozīmīgākajiem un visbiežāk izmantotajiem regulas "Brisele I" noteikumiem. Vienošanās par jurisdikciju kopumā ir atļauta. Tomēr pastāv ierobežojumi par labu tām pusēm, kuras aizsargā "aizsargājošie" jurisdikcijas noteikumi lietās attiecībā uz apdrošināšanu, patērētājiem un darbiniekiem [14]. Jāņem vērā, ka vienošanās par jurisdikciju nevar prevalēt pār izņēmuma jurisdikcijas pamatiem, kas uzskaitīti 24. pantā [15].

(13) Piemēram, parasti nav iespējams noslēgt vienošanos par tiesas izvēli, lai risinātu prasību, kas ir apstrīdēta un radusies no delikta vai neatļautas darbības, pirms noticis notikums, kas ir prasības pamatā.

(14) Skatīt 15., 19. un 23. panta noteikumus.

(15) Skatīt 27. pantu.

Saskaņā ar regulas "Brisele I" iepriekšējo redakciju [16] vienošanās par tiesas izvēli dalībvalstī, kas noslēgta starp pusēm, no kurām vienai vai abām ir domicils dalībvalstī, noslēgšanas rezultātā ikviena tiesa, kura nebija izvēlētā tiesa, varēja uzņemties lietas izskatīšanu, ja vien tajā pirmajā celta prasība, pat ja tiesas izvēles vienošanās piešķīra ekskluzīvu jurisdikciju. Regulas "Brisele I" pārstrādātā redakcija [17] maina šo noteikumu, paredzot, ka spēkā esoša vienošanās par jurisdikcijas piešķiršanu kādas dalībvalsts tiesai prevalēs neatkarīgi no pušu domicila [18]. Pārstrādātā regula "Brisele I" arī nosaka, ka vienošanās par piekritību spēkā esamība pēc būtības tiks noteikta saskaņā ar tās dalībvalsts tiesību aktiem, kuras tiesas ir izvēlētas [19], un ka vienošanās par piekritību, ja tā ir līguma daļa, ir uzskatāma par vienošanos, kas ir neatkarīga no pārējiem līguma noteikumiem, un ka vienošanos par piekritību nevar apstrīdēt, pamatojoties tikai uz to, ka līgums nav spēkā [20]. Paredzēts arī, ka jebkādi jautājumi par vienošanās par jurisdikcijas piešķiršanu risināmi saskaņā ar tās dalībvalsts tiesību aktiem, kurā atrodas izvēlētā tiesa [21].

Pārstrādātā regula "Brisele I" ietver vēl vienu nozīmīgu izmaiņu, kas nostiprina "pušu autonomiju" saistībā ar vienošanos par tiesas izvēli, nosakot tiesai, kurā iesniegta prasība un kura nav izvēlētā tiesa saskaņā ar pušu vienošanos

(16) Regulas (EK) Nr. 44/2001 23. panta 1. punkts; šī situācija bija pretnostatāma tādai, kurā nevienai no vienošanās par tiesas izvēli pusēm nebija domicils dalībvalstī; šajā situācijā nevienai citai dalībvalsts tiesai, izņemot izvēlēto tiesu, nebija jurisdikcijas pār strīdiem starp līguma pusēm, izņemot, ja izvēlētā tiesa pati bija atteikusies no jurisdikcijas; skatīt Regulas (EK) Nr. 44/2001 23. panta 3. punktu.

(17) Regula (ES) Nr. 1215/2012.

(18) Skatīt 25. panta 1. punktu.

(19) Turpat.

(20) Skatīt 25. panta 5. punktu.

(21) Skatīt 20. apsvērumu.

par izņēmuma jurisdikciju, pienākumu neveikt nekādas darbības lietā līdz brīdim, kad izvēlētā tiesa, neatkarīgi no tā, vai tajā ir pirmajā celta prasība vai, nē, ir paziņojusi, vai tai ir jurisdikcija saskaņā ar vienošanos par tiesas izvēli. Tiklīdz izvēlētā tiesa konstatējusi savu jurisdikciju, ikvienai cita tiesai jāatsakās no jurisdikcijas [22].

2. piemēra turpinājums

Iepriekš 2. piemērā aprakstītajā gadījumā abām uzņēmējsabiedrībām no dažādām dalībvalstīm ir domstarpības par tiesas izvēles klauzulu, kas ietverta vienas no tām, proti, uzņēmējsabiedrības D vispārīgajos tirdzniecības noteikumos. Risinājumu var rast regulas "Brisele I" 25. pantā.

Attiecībā uz tiesas izvēles klauzulas formas prasībām 25. pantā ietverts diferencētu noteikumu kopums. Pamatnoteikums ir šāds: par tiesas izvēles klauzulu pusēm ir jāvienojas rakstiski, lai gan netiek lūgts rakstisks, abu pušu parakstīts dokuments. Arī apmainīšanās ar rakstiskiem paziņojumiem vai mutiska vienošanās, kas apstiprināta rakstiski, atbilst šīm prasībām. Tas pats attiecas uz formu, kas atbilst starptautiskajā tirdzniecībā pastāvošajai un pušu starpā pastāvošajai praksei; formu, kāda atbilst praksei, kas ir plaši pazīstama un tiek regulāri ievērota attiecīgajā komercdarbībā, un par ko puses zina vai par ko pusēm būtu vajadzējis zināt.

Atgādinām 2. piemērā minētos faktus: uzņēmējsabiedrība D iesniedza rakstisku pirkuma oferti, kuru uzņēmējsabiedrība C rakstveidā apstiprināja. Šajā pirkuma ofertē uzņēmējsabiedrība D skaidri un pušu lietotajā valodā atsaucās uz tās vispārīgajiem tirdzniecības noteikumiem, kurus tā nodeva uzņēmējsabiedrības C rīcībā. Tādējādi uzņēmējsabiedrības D tirdzniecības noteikumos norādītā jurisdikcijas klauzula atbilst regulas "Brisele I" 25. panta 1. punkta prasībām. Līdz ar to tas piešķir tiesai E ekskluzīvu jurisdikciju šīs lietas izskatīšanā, un tātad prevalē uzņēmējsabiedrības D apsvērums.

Papildus jurisdikcijai, kas atvasināta no citiem regulas "Brisele I" noteikumiem, saskaņā ar 26. pantu jurisdikcija ir tās dalībvalsts tiesai, kurā atbildētājs vēršas. Šo noteikumu nepiemēro, ja atbildētājs vērsies tiesā, lai apstrīdētu jurisdikciju, vai ja citai tiesai ir izņēmuma jurisdikcija saskaņā ar 24. pantu. Šis noteikums ir nozīmīgs praksē, jo tas rosina atbildētāju pirms vēršanās tiesā pārliecināties par tiesas jurisdikciju. Kad jurisdikcija ir pieņemta, tā nevar tikt anulēta un tiesas jurisdikcija ir nodibināta galīgi.

Pārstrādātā regula "Brisele I" ievieš nozīmīgu šā noteikuma aizsardzības pasākumu, paredzot, ka attiecībā uz apdrošināšanas, darba un patērētāju līgumiem, kur atbildētājs ir attiecīgi apdrošinājuma ņēmējs, apdrošinātais vai apdrošināšanas atlīdzības saņēmējs, cietusī puse, darbinieks vai patērētājs, ierašanās tiesā nenozīmēs, ka atbildētājs atzīst tiesas jurisdikcijas kompetenci, izņemot, ja tiesa, kurā celta prasība, nodrošina, ka atbildētājs ir informēts par savām tiesībām apstrīdēt tiesas jurisdikciju un par ierašanās vai neierašanās tiesā sekām [23].

(22) Skatīt pārstrādātās regulas "Brisele I" 31. panta 2. punktu.

(23) Skatīt pārstrādātās regulas "Brisele I" 26. panta 2. punktu.

2.2.3.4. Īpaši noteikumi attiecībā uz apdrošināšanas, patērētāju un individuālajiem darba līgumiem

Attiecībā uz apdrošināšanas līgumiem, patērētāju līgumiem un individuālajiem darba līgumiem pastāv īpaši noteikumi. Šo līgumu pamatā esošā politika ir atšķirīga ar nepieciešamību aizsargāt vājāko pusi, par kuru šim mērķim tiek uzskatīts apdrošinātais, patērētājs vai darbinieks. Regula "Brisele I" šajos gadījumos paredz īpašus noteikumus nolūkā vājākajai pusei, kurai nepieciešama aizstāvība, padarīt pieejamu ērtāko tiesu. Vairākumā gadījumu šāda puse var celt prasību tās vietas tiesā, kurā ir tās domicils, un var tikt iesūdzēta vienīgi šajā tiesā.

3. piemērs

A kundze, dalībvalsts 1 iedzīvotāja, pasūta grāmatu tirgotājam internetā grāmatu un samaksā avansā cenu EUR 26,80. Grāmata netiek piegādāta. A kundze ir uzzinājusi, ka interneta grāmatu tirgotājs ir uzņēmējsabiedrība, kuras domicils ir dalībvalstī 2. Viņa nolemj uzsākt tiesvedību un vaicā, kur ir jāceļ prasība. Grāmatu tirgotājs uzskata, ka viņa vispārīgie tirdzniecības noteikumi nosaka dalībvalsts 2 tiesu jurisdikciju.

Saskaņā ar regulas "Brisele I" 18. panta 1. punktu patērētājs var celt prasību pret otru līgumslēdzēju pusi tās dalībvalsts tiesās, kurā ir šīs puses domicils, vai arī tās vietas tiesās, kur ir patērētāja domicils. 17. panta 1. punkta c) apakšpunkts paredz, ka tā ir patērētāja brīva izvēle, ja līgums ir noslēgts ar personu, kura veic komercdarbību vai profesionālu darbību patērētāja domicila dalībvalstī, vai jebkādā citā veidā vērš šādas darbības uz minēto dalībvalsti vai vairākām dalībvalstīm, tostarp uz minēto dalībvalsti, un līgums ietilpst šādu darbību jomā. Tā kā saskaņā ar 17. pantu no šā noteikuma piemērošanas nevar atkāpties, noslēdzot līgumu pirms strīdus rašanās, un grāmatu tirgotājs bija izveidojis tīmekļa vietni, lai piesaistītu īpaši dalībvalsts 1 klientus, tas vērsa savu komercdarbību uz A kundzes domicila dalībvalsti, tādējādi viņa var iesūdzēt grāmatu tirgotāju sava domicila vietas kompetentajā tiesā [24].

(24) Šis jautājums ticis skatīts Eiropas Tiesas praksē, kura ir norādījusi dažus elementus, kas nepieciešami, lai konstatētu, ka darbības, izmantojot tīmekļa vietni, ir vērstas uz dalībvalsti. Tās ietver attiecīgās dalībvalsts valodas izmantošanu, kas atšķiras no komersanta darbības vietā izmantotās valodas, cenu norādīšana valūtā, kas tiek izmantota šajā valstī, ceļa norādes no vienas vai vairākām dalībvalstīm uz attiecīgās komersanta darbības vietas telpām, kur tiks sniegti konkrētie pakalpojumi, tas, ka ir izmantots pirmā līmeņa domēna nosaukums, kas nav tās dalībvalsts domēna nosaukums, kurā komersants ir dibināts, un norāde uz starptautisko klientūru, ko veido klienti, kuru domicils ir dažādās dalībvalstīs; šīs ir dažas no faktiskajām norādēm, kas palīdz konstatēt nodomu vērst komercdarbību uz patērētāja dalībvalsti. Skatīt apvienotās lietas *Pammer pret Reederei Karl Schlüter GmbH & Co KG* (C-585/08) un *Hotel Alpenhof GesmbH pret Oliver Heller* (C-144/09).

2.2.3.5. Izņēmuma jurisdikcija

Regulas "Brisele I" 24. pantā uzskaitīti apstākļi, kas garantē izņēmuma jurisdikciju, ja pastāv prezumpcija par īpaši ciešu saistību ar konkrētas dalībvalsts tiesām vai ja pastāv īpaša nepieciešamība nodrošināt tiesisko noteiktību. Tie ietver cita starpā tiesvedību lietās, kuru priekšmets ir lietu tiesības uz nekustamo īpašumu, vai nekustamā īpašuma noma/īre, vai tiesvedību lietās, kas saistītas ar patentu reģistrāciju vai spēkā esamību vai citām rūpnieciskā īpašuma tiesībām. Visos 24. pantā uzskaitītajos gadījumos

ir liegts celt prasības citās tiesās, piemēram, atbildētāja domicila tiesā vai citā tiesā, par kuru puses varētu būt vienojušās tiesas izvēles klauzulā [25].

2.2.4. Pagaidu noregulējuma un pagaidu aizsardzības pasākumi

Attiecībā uz pagaidu pasākumiem regulas "Brisele I" 35. pants paredz iespēju vērsties dalībvalsts tiesās, kad šādi pasākumi saskaņā ar šīs valsts tiesību aktiem ir pieejami. Tas attiecas arī uz gadījumiem, kad lietas izskatīšana pēc būtības ir citas dalībvalsts tiesu jurisdikcijā. Jāņem vērā, ka pārstrādātajā regulā "Brisele I" ietverta jauna "sprieduma" definīcija, attiecinot šo terminu arī uz spriedumu, ar kuru tiesa, kuras jurisdikcijā ir lietas izskatīšana pēc būtības, piemēro pagaidu vai aizsardzības pasākumus; tas neattiecas uz pasākumiem, kurus norīko šāda tiesa, neuzaicinot pirms pasākuma piemērošanas ierasties tiesā atbildētāju – varbūtēji personu, pret kuru pasākums piemērots, ja vien spriedums, kurā paredzēts pasākums, atbildētājam nav izsniegts pirms izpildes. Tomēr spriedums, ar kuru pagaidu un aizsardzības pasākumus piemērojusi tiesa, kuras jurisdikcijā atbilstoši regulai "Brisele I" nav lietas izskatīšana pēc būtības, netiks atzīts un izpildīts saskaņā ar regulu.

2.2.5. Paralēlās tiesvedības novēršana – Eiropas *lis pendens*

Pat saskaņā ar regulas "Brisele I" jurisdikcijas noteikumiem ir iespējams, ka vairāk nekā vienai tiesai Eiropas Savienībā ir jurisdikcija pār vienu un to pašu civiltiesisku strīdu. Eiropas *lis pendens* noteikums liedz divu vai vairāku dalībvalstu tiesām katrai vienlaicīgi izskatīt lietu starp tām pašām pusēm, kas saistīta ar to pašu prasības pamatu, ņemot vērā ar to saistīto risku nonākt pie pretrunīgiem lēmumiem un izšķērdēt tiesas un citus resursus. Ja prasības par vienu un to pašu pamatu un priekšmetu starp tām pašām pusēm ir celtas dažādu dalībvalstu tiesās, tad visas tiesas, kas nav tiesa, kurā pirmajā celta prasība, pēc savas iniciatīvas aptur tiesvedību, līdz tiek konstatēta tās tiesas jurisdikcija, kurā pirmajā celta prasība. Ja ir konstatēta tās tiesas jurisdikcija, kurā pirmajā celta prasība, tad visas tiesas, kas nav tiesa, kurā pirmajā celta prasība, atsakās no jurisdikcijas par labu pirmajai minētajai tiesai [26]. Šim noteikumam pārrobežu tiesu praksē ir īpaši svarīga nozīme. Pārstrādātajā regulā "Brisele I" ietvertas nozīmīgas izmaiņas attiecībā uz *lis pendens* noteikumiem; pirmkārt, tiesa, kurā celta prasība, var lūgt jebkādu citu tiesu, kurā celta prasība, informēt to par datumu, kad tajā celta prasība, un šai tiesai nekavējoties jāsniedz šī informācija. Ja prasības ir vairāku tiesu izņēmuma jurisdikcijā, visām tiesām, kas nav tiesa, kurā pirmajā celta prasība, jāatsakās no jurisdikcijas par labu minētajai tiesai. Tāpat arī liela nozīme ir tiesas izvēlei; saskaņā ar pārstrādāto regulu "Brisele I" vienošanās par izņēmuma tiesas izvēli [27] gadījumā šis noteikums ir izteikts šādi: ja prasība celta kādas dalībvalsts tiesā, kurai izņēmuma jurisdikcija piešķirta ar tiesas izvēles vienošanos, jebkurai citas dalībvalsts tiesai jāaptur tiesvedība un, ja tiek konstatēta izvēlētās tiesas izņēmuma jurisdikcija, jāatsakās no jurisdikcijas par labu minētajai tiesai [28]. Visbeidzot, *lis pendens* noteikumi arī ir piemērojami, lai arī pārveidotā veidā, attiecībā uz prasībām valstīs, kas nav ES dalībvalstis, kad prasība celta dalībvalsts tiesā, pamatojoties uz visiem 4., 7. un 9. panta

(25) Skatīt 27. pantu.

(26) Skatīt 29. pantu; 30. pantā ietverts līdzīgs noteikums attiecībā uz saistītām prasībām, kas definētas 30. panta 3. punktā.

(27) Skatīt 2.2.3.3. pantu un 15. atsauci.

(28) Skatīt 31. pantu un 22. apsvērumu.

noteikumiem, un ja tiek izskatīta prasība starp tām pašām pusēm un par to pašu prasības pamatu [29].

2.2.6. Citu dalībvalstu tiesu nolēmumu atzīšana un izpilde saskaņā ar pārstrādāto regulu "Brisele I"

Regula "Brisele I" vienkāršoja formalitātes jebkura sprieduma, ko pieņēmusi vienas dalībvalsts tiesa ("izcelsmes dalībvalsts") [30], atzīšanai un izpildei citā dalībvalstī ("uzrunātajā dalībvalstī"). Regula ieviesa vienkāršu un vienotu procedūru sprieduma atzīšanai par izpildāmu citā dalībvalstī – tā ir pazīstama arī kā izpildāmības deklarācijas *exequatur* procedūra. Pārstrādātā regula "Brisele I" to turpināja, pilnībā atceļot izpildāmības deklarācijas procedūru. Ar 2015. gada 10. janvāri ar tiesas spriedumu atzītam kreditoram vairs nebūs jāvēršas pēc izpildāmības deklarācijas; viņš varēs vērsties tieši, lai panāktu sprieduma izpildi [31].

2.2.6.1. Atzīšana

Atbilstoši 36. pantam dalībvalstī pieņemtu spriedumu bez kādas īpašas procedūras atzīst pārējās dalībvalstīs. Atzīšanu var liegt tikai ļoti nedaudzos izņēmuma gadījumos, no kuriem juridiskās prakses ziņā nozīmīgākā situācija pašreiz ir regulēta 45. panta 1. punkta b) apakšpunktā attiecībā uz aizmuguriskiem spriedumiem.

2.2.6.2. Izpilde

Kā norādīts iepriekš, pārstrādātā regula "Brisele I" ir ieviesusi nozīmīgas izmaiņas procedūrā, lai panāktu vienā dalībvalstī taisīta sprieduma izpildīšanu citā. Tā vietā, lai pusei, kas vēlas panākt sprieduma izpildi, jeb "ar spriedumu atzītam kreditoram" būtu jālūdz izpildāmības deklarācija, šāds spriedums būs tieši izpildāms citā dalībvalstī, ja uzrādīti noteikti dokumenti. Ar spriedumu atzīts kreditors, kurš vēlas panākt sprieduma izpildi, lūdz izcelsmes tiesai izsniegt apliecību, kas apstiprina izpildāmību un satur informāciju par spriedumu [32]. Apliecība un sprieduma kopija ir pietiekami sprieduma izpildei uzrunātajā dalībvalstī [33].

Papildus tiesību piešķiršanai ar spriedumu atzītajam kreditoram izpildīt spriedumu uzrunātajā dalībvalstī saskaņā ar tās tiesību aktiem un tieši tāpat kā spriedumu, kas pieņemts uzrunātajā dalībvalstī [34], izpildāms spriedums piešķir tiesības arī piemērot jebkādus pagaidu, tostarp aizsardzības pasākumus saskaņā ar uzrunātās dalībvalsts tiesību aktiem [35]. Ja spriedumā noteikts rīkojums, kas nav pazīstams uzrunātās dalībvalsts tiesību aktos, minētais rīkojums jāpielāgo tam rīkojumam, kam ir līdzvērtīgas sekas šajā dalībvalstī [36].

(29) Skatīt 33. pantu; attiecībā uz saistītām prasībām pastāv līdzīgi noteikumi; šie noteikumi tika ietverti daļēji tādēļ, lai ļautu ES ratificēt Hāgas konvenciju par tiesas izvēles līgumiem; skatīt arī 23. un 4. apsvērumu.

(30) Skatīt definīciju 2. panta d) punktā.

(31) Skatīt 39. pantu.

(32) Skatīt 53. pantu un 1. pielikumu.

(33) Skatīt 37. pantu.

(34) Skatīt 41. pantu.

(35) Skatīt 40. pantu.

(36) Skatīt 54. pantu.

2.2.6.3. Atzīšanas un izpildes atteikšana

Atzīšana var tikt atteikta, ja pastāv kāds no 45. pantā minētajiem iemesliem atzīšanas atteikšanai. Spriedums netiks atzīts, ja šāda atzīšana ir acīmredzami pretrunā uzrunātās dalībvalsts sabiedriskajai kārtībai *(ordre public)*; b) aizmuguriska sprieduma gadījumā – ja tiek pierādīts, ka atbildētājam netika laikus izsniegts dokuments, ar kuru celta prasība, vai līdzīgs dokuments, lai viņš varētu nodrošināt savu aizstāvību; vai c) tas ir pretrunā ar noteikumiem par izņēmuma jurisdikciju vai īpašajiem noteikumiem lietās, kas attiecas uz apdrošināšanas līgumiem vai patērētāju līgumiem [37]. Visos citos gadījumos uzrunātās dalībvalsts tiesai ir saistoši izcelsmes dalībvalsts tiesas konstatētie fakti attiecībā uz jurisdikciju, un ir skaidri aizliegts pārskatīt šīs tiesas jurisdikciju [38]. 36. pants nosaka, ka kādā dalībvalstī pieņemts spriedums nekādos apstākļos nav pārskatāms pēc būtības [39]. Jebkura ieinteresētā puse var iesniegt pieteikumu lēmuma pieņemšanai par to, ka attiecībā uz konkrētu spriedumu nepastāv pamati atzīšanas atteikumam [40]. Jebkura ieinteresētā puse var iesniegt iesniegumu pret atzīšanu, un ar spriedumu atzītais parādnieks var iesniegt iesniegumu pret izpildi vienā no Komisijas šim mērķim norādītajām tiesām [41]. Tas attiecināms vienīgi uz sprieduma izpildi, nevis lietas būtību [42]. Papildus tam ar spriedumu atzītais parādnieks var vērsties tiesā un lūgt sprieduma atzīšanas vai izpildes atteikumu, pamatojoties uz kādu no atzīšanas atteikuma iemesliem [43]. Lēmumu par izpildes atteikuma piemērošanu puses var apstrīdēt saskaņā ar īpašu kārtību [44].

(37) Skatīt 45. panta e) apakšpunktu.

(38) Skatīt 45. panta 2. un 3. punktu.

(39) Skatīt 52. pantu.

(40) Skatīt 36. panta 2. punktu; šāda iesnieguma iesniegšanas procedūra ir līdzīga izpildes atteikuma procedūrai, attiecībā uz kuru skatīt 46. līdz 51. pantu.

(41) Skatīt 47. un 75. pantu; Komisijai jānodrošina šīs informācijas aprite, izmantojot ETST.

(42) Skatīt 52. pantu.

2.2.7. Publisko aktu un tiesas izlīgumu apstiprināšana

Lielākajā daļā dalībvalstu tiesību sistēmu pienākumu samaksāt naudu vai izpildīt cita veida līgumiskas saistības ir iespējams ietvert līgumā vai citā dokumentā, kuru sagatavojis notārs vai citā veidā izdevusi valsts iestāde, piemēram, veicot reģistrāciju publiskā reģistrā vai tiesā. Šāda vienošanās vai akts ir pazīstams kā publisks akts. Atbilstoši iepriekš spēkā esošajiem regulas "Brisele I" noteikumiem [45], ja šāds akts bija izpildāms tā izcelsmes valstī, tas bija tieši izpildāms arī visās pārējās dalībvalstīs saskaņā ar tādiem pašiem noteikumiem kā spriedums. Tam ir acīmredzamas priekšrocības kā salīdzinoši ātram un vienkāršam naudas samaksas vai citas saistības izpildes nodrošināšanas veidam, ņemot vērā, ka šāds publisks akts var tikt tieši izpildīts, tiklīdz kreditors ir saņēmis izpildāmības deklarāciju. Izpilde varētu tikt atteikta, vienīgi pamatojoties ar to, ka tā būtu acīmredzamā pretrunā uzrunātās dalībvalsts sabiedriskajai kārtībai.

Saskaņā ar pārstrādāto regulu "Brisele I", tā kā ir atcelta nepieciešamība pēc izpildāmības deklarācijas, viss, kas nepieciešams kreditoram, ir attiecīgais akts un kompetentās iestādes vai vajadzības gadījumā izcelsmes dalībvalsts tiesas izdota apliecība [46]. Pārstrādātajā regulā "Brisele I" arī ir ietverta

(43) Skatīt 46. līdz 48. pantu un 29. apsvērumu.

(44) Skatīt 49. līdz 51. pantu.

(45) Skatīt 57. pantu.

(46) Skatīt pārstrādātās regulas 58. un 60. pantu.

publiska akta definīcija [47]. Līdzīgi noteikumi kā attiecībā uz publisku aktu izpildi ir piemērojami arī attiecībā uz izlīgumiem [48].

2.2.8. Īpaša kārtība attiecībā uz Vienoto patentu tiesu un Beniluksa valstu tiesu

Vienlaicīgi ar pārstrādāto regulu "Brisele I", ar 2015. gada 15. janvāri būs piemērojama jauna regula, kas paredz īpašus noteikumus par saikni starp tiesvedību Vienotajā patentu tiesā un Beniluksa valstu tiesā (kopā dēvētas par "kopīgām tiesām"), no vienas puses, un dalībvalstu tiesās saskaņā ar regulu "Brisele I", no otras puses [49]. Tajā arī ietverti noteikumi par attiecībām ar tiesām trešās valstīs, proti, valstīs, kas nav ES dalībvalstis. Eiropas Savienības Padome un Parlaments 2014. gada jūnijā pieņēma priekšlikumu, kas ir šīs regulas pamatā. Šajā tiesību aktā ietverti noteikumi saistībā ar dalībvalstu tiesu attiecīgo jurisdikciju saskaņā ar regulas "Brisele I" jurisdikcijas noteikumiem, un kopīgo tiesu jurisdikciju; tajā arī ietverti noteikumi par *lis pendens*, un tā attiecas uz lēmumiem, kas pieņemti saskaņā ar šiem diviem režīmiem, atzīšanu un izpildi.

Šis grozījums pārstrādātajā regulā "Brisele I" kļuva nepieciešams, lai varētu īstenot "patentu paketi", kas sastāv no divām regulām [50] ("Vienotās patentu regulas") un starptautiskas vienošanās ("Vienotās patentu tiesas izveides nolīgums" jeb "VPT nolīgums"), kas izveido vienotu patentaizsardzību Eiropas Savienībā. Saskaņā ar VPT nolīgumu un regulām būs iespējams saņemt vienota spēka Eiropas patentu – kā tiesisku pamatu, kas nodrošina izgudrojumam vienotu aizsardzību visās 25 dalībvalstīs [51], izmantojot vienu kontaktpunktu un tādējādi samazinot izmaksas un administratīvo slogu.

Beniluksa valstu tiesa ir kopēja Beļģijas, Luksemburgas un Nīderlandes tiesa, kas tika izveidota 1965. gadā un kuras uzdevums ir nodrošināt vienotu to noteikumu piemērošanu, kas ir kopīgi Beniluksa valstīm attiecībā uz dažādiem jautājumiem, piemēram, intelektuālo īpašumu (jo īpaši dažiem tiesību veidiem attiecībā uz preču zīmēm, paraugiem un modeļiem). Līdz šim brīdim Beniluksa valstu tiesas uzdevums galvenokārt bija pieņemt prejudiciālus nolēmumus par šo noteikumu interpretāciju. 2012. gadā trīs dalībvalstis deva iespēju paplašināt Beniluksa valstu tiesas jurisdikciju attiecībā uz konkrētiem jautājumiem, kas ietilpst regulas "Brisele I" darbības jomā.

Šo pārstrādātās regulas "Brisele I" grozījumu mērķis ir nodrošināt atbilstību starp nolīgumu, kas attiecas uz šīm kopīgajām tiesām, un pārstrādāto regulu "Brisele I", un risināt konkrēto jautājumu par jurisdikcijas noteikumiem attiecībā uz atbildētajiem trešās valstīs.

Galvenais jurisdikcijas noteikums nosaka, ka kopīgajai tiesai ir jurisdikcija saskaņā ar regulu "Brisele I" gadījumos, kad saskaņā ar šiem noteikumiem tādas dalībvalsts, kas ir kopīgo tiesu izveidojošā nolīguma līgumslēdzēja puse, tiesai būtu jurisdikcija attiecībā uz jautājumu, ko reglamentē minētais

(47) Skatīt 2. panta c) punktu.

(48) Skatīt 57., 59. un 60. pantu un pārstrādātās regulas 2. panta b) punktā ietverto definīciju.

(49) Skatīt Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 5. novembra Regulu (ES) Nr. 542/2014.

(50) Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 1257/2012, ar ko īsteno ciešāku sadarbību attiecībā uz vienotas patentaizsardzības izveidi; Padomes Regula (ES) Nr. 1260/202, ar ko īsteno ciešāku sadarbību attiecībā uz vienotas patentaizsardzības izveidi, ciktāl tas attiecas uz piemērojamo tulkošanas kārtību.

(51) Vienotās patentu regulas tika pieņemtas ciešākas sadarbības ietvaros starp visām dalībvalstīm, izņemot Itāliju un Spāniju.

nolīgums. Attiecībā uz personām, kuru domicils atrodas ārpus ES, regulas "Brisele I" noteikumi ir paplašināti un attiecināti uz atbildētājiem, kuru domicils ir trešās valstīs, lietās, kuras ir kopīgo tiesu jurisdikcijā. Papildus tam kopīgās tiesas, pamatojoties uz jurisdikcijas subsidiaritātes noteikumu, ir pilnvarotas izskatīt prasību pret atbildētāju, kura domicils ir ārpus ES: ja kopīgajai tiesai ir jurisdikcija pār strīdu, kas attiecas uz Eiropas patenta pārkāpumu, no kura radies zaudējums ES, tā var izskatīt arī prasību par to zaudējumu atlīdzību, kas izriet no šā pārkāpuma ārpus ES, pret atbildētāju, kura domicils nav ES, ja atbildētājam piederošs īpašums atrodas dalībvalstī, kas ir kopīgo tiesu izveidojošā nolīguma līgumslēdzēja puse [52]. Pārstrādātās regulas "Brisele I" noteikumi par *lis pendens* ir piemērojami attiecībā uz prasībām, kas vienlaicīgi celtas kopīgajā tiesā un tādas dalībvalsts tiesā, kas nav attiecīgā nolīguma puse [53]. Attiecībā uz atzīšanu un izpildi tiks piemēroti vispārīgie regulas "Brisele I" noteikumi, izņemot gadījumus, kad kopīgās tiesas taisīts spriedums ir izpildāms dalībvalstī, kura ir attiecīgā nolīguma puse, un šis nolīgums ietver noteikumus attiecībā uz atzīšanu un izpildi; šajā gadījumā tiks piemēroti šie noteikumi [54].

(52) Skatīt 71. b pantu.

(53) Skatīt 71. c pantu.

(54) Skatīt 71. d pantu.

Eiropas procedūras civillietās un komerclietās

3.1. Pārskats

Eiropas Savienība ir pieņēmusi četras atsevišķas regulas, kas veicina ātru un efektīvu neatmaksāto parādu atgūšanu (kopā dēvētas par "Eiropas procedūrām"). Trīs regulas izveido vienotas Eiropas procedūras, kas ir pieejamas tiesvedības dalībniekiem kā alternatīva dalībvalstu tiesību aktos noteiktajam procesam. Ceturtā regula paredz, ka tiesa, kas pieņēmusi spriedumu, apstiprina, ka ir ievērotas noteiktas minimālās procesuālās normas. Lēmumi, kas izdoti šo procedūru ietvaros, atzīstami un izpildāmi citā dalībvalstī, nepastāvot nepieciešamībai iegūt izpildāmības deklarāciju *(exequatur)*. Tādējādi izveidotās procedūras to pieņemšanas kārtībā ir: Eiropas izpildes rīkojums neapstrīdētiem prasījumiem ("EIR") [55], Eiropas maksājuma rīkojums ("EMR") [56], Eiropas procedūra maza apmēra prasībām ("EPMAP") [57] un Eiropas kontu apķīlāšanas rīkojuma procedūra *(EAPO)* [58]. Šīs procedūras ir pieejamas vienīgi attiecībā uz pārrobežu lietām.

3.2. Eiropas izpildes rīkojums neapstrīdētiem prasījumiem – "EIR"

Regulas, ar kuru tika izveidots **Eiropas izpildes rīkojums neapstrīdētiem prasījumiem** [59], mērķis bija atteikšanās no jebkādiem starpposma pasākumiem, kas jāveic pirms sprieduma izpildes dalībvalstī, kas nav tā dalībvalsts, kurā tas taisīts, nosakot minimālas procesuālās normas. Šo regulu, ievērojot virkni izņēmumu, piemēro civillietām un komerclietām neatkarīgi no tiesas iestādes veida.

"Neapstrīdēta prasījuma" koncepcija ietver visas situācijas, kad pierādīts, ka parādnieks neapstrīd naudas prasījuma veidu vai apmēru, un kreditors ir ieguvis tiesas nolēmumu pret minēto parādnieku vai izpildu dokumentu, ar kuru parāds tiek galvots vai atzīts, un kam nepieciešama skaidri izteikta parādnieka piekrišana, ietverta publiskā aktā vai tiesas apstiprināta izlīgumā.

Ja spriedums par neapstrīdētu prasījumu ir pieņemts dalībvalstī un tam jātiek atzītam un izpildītam citā dalībvalstī, kreditoram ir divas iespējas: viņš var vērsties ar lūgumu apstiprināt šo spriedumu kā Eiropas izpildu rīkojumu vai viņš var lūgt izpildāmības atzīšanu saskaņā ar regulu "Brisele I". Spriedumu par neapstrīdētu prasījumu, kas izcelsmes dalībvalstī ir apstiprināts par Eiropas izpildu rīkojumu, atzīst un izpilda citās dalībvalstīs, atsakoties no izpildāmības deklarācijas. Spriedumiem, kas taisīti pēc 2015. gada 10. janvāra uzsāktos tiesvedības procesos, izpildāmības deklarācijas procedūra ir atcelta ar pārstrādāto regulu "Brisele I". Attiecībā uz šiem spriedumiem Eiropas izpildes rīkojums saglabās praktisku nozīmi attiecībā uz uzturēšanas prasību no Apvienotās Karalistes izpildi, ņemot vērā, ka Uzturēšanas regula atbalsta nepieciešamību pēc izpildāmības deklarācijas attiecībā uz šo dalībvalsti.

(55) Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 805/2004 (2004. gada 21. aprīlis).

(56) Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 1896/2006 (2006. gada 12. decembris).

(57) Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 861/2007 (2007. gada 11. jūlijs).

(58) Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 655/2014.

(59) Šī regula ir piemērojama visās dalībvalstīs, izņemot Dāniju.

4. piemērs

A kungs ir cēlis mantiska rakstura prasību pret B kungu dalībvalsts 1 tiesā atbilstoši abu pušu domicilam. Tiesa B kungam, kurš tiesvedības laikā nav apstrīdējis prasījumu, uzlikusi par pienākumu samaksāt EUR 10 000. Tā kā B kungs nesen ir pārskaitījis visus savus naudas līdzekļus uz banku dalībvalstī 2, A kungs jautā, kā viņš tagad var izpildīt spriedumu dalībvalstī 2.

Pašreiz A kungam ir divas iespējas: viņš var vērsties izcelsmes dalībvalsts tiesā, lai spriedumu apstiprinātu par Eiropas izpildu rīkojumu neapstrīdamām prasībām; ar šādu apstiprinājumu spriedums būtu atzīstams un izpildāms dalībvalstī 2 bez jebkādas turpmākas papildu procedūras. Otra iespēja ir, ka A kungs saskaņā ar regulu "Brisele I" vēršas dalībvalstī 2, kur spriedumu paredzēts izpildīt, ar lūgumu izsniegt sprieduma izpildāmības deklarāciju. Izpildāmības deklarācijas procedūra, kas ietverta šajā regulā, būtu saistīta ar citādu procesu dalībvalstī 2, nekā tas ir dalībvalstī 1, kur pieņemts spriedums. Tā rezultātā varētu rasties noteikta kavēšanās un papildu izmaksas.

Nākotnē saskaņā ar pārstrādāto regulu "Brisele I" A kungam attiecībā uz otro iespēju vairs nebūs jāvēršas ar lūgumu izsniegt izpildāmības deklarāciju dalībvalstī 2, jo kopš 2015. gada 10. janvāra spriedums tiks atzīts un būs izpildāms dalībvalstī 2, nepastāvot nepieciešamībai izmantot pagaidu procedūras, kas pašreiz ietvertas regulā "Brisele I".

EIR procedūra sniedz redzamu labumu kreditoriem, kuri ar to iegūst iespēju ātri un efektīvi izpildīt neapstrīdētus prasījumus citās dalībvalstīs bez tiesas iesaistes dalībvalstī, kur tos paredzēts izpildīt, un bez papildu kavēšanās un izdevumiem. Turklāt tā arī vispārīgi atsakās no nepieciešamības pēc tulkošanas, jo apstiprinājumiem tiek lietotas daudzvalodu standarta formas. Izcelsmes dalībvalsts izdod Eiropas izpildu rīkojuma apstiprinājumu sprieduma valodā, izmantojot I pielikumā norādīto standarta formu. EIR regula izveido minimālās normas tiesu procesos, kuru gaitā pieņem spriedumu, lai nodrošinātu parādnieka informēšanu par tiesvedību, kas pret to uzsākta; prasību par tā aktīvu piedalīšanos procesā, lai apstrīdētu attiecīgo prasījumu, un sekas, kas iestājas, ja tas nav to darījis, paredzot informēšanai termiņu un veidu, kas ir pietiekami, lai tas varētu parūpēties par savu aizstāvību. Izcelsmes dalībvalsts tiesām ir uzticēts uzdevums pārbaudīt, vai ir nodrošināta pilnīga atbilstība minimālajām procesuālajām normām pirms standartizēta Eiropas izpildu rīkojuma apstiprinājuma izdošanas, kurā redzams pārbaudes fakts un tās rezultāts. Ar spriedumu atzītā parādnieka intereses arī tiek aizsargātas izpildes stadijā, pieļaujot izpildes valstij ierobežotu iespēju atteikt rīkojuma izsniegšanu, neveicot pārskatīšanu pēc būtības.

EIR kļuva piemērojams ar 2005. gada 21. oktobri. Papildu informācija par EIR procedūru ir atrodama EIR regulas piemērošanas rokasgrāmatā, kas tika publicēta Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla civillietās un komerclietās vadībā [60].

(60) Rokasgrāmata ir pieejama tiešsaistē http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/guide_european_enforcement_order_lv.pdf

3.3. Eiropas maksājuma rīkojums – "EMR"

Šai procedūrai ir dažas līdzības ar EIR tajā ziņā, ka tā aptver pārrobežu mantiskus prasījumus, kas nav apstrīdēti, un tās rezultātā tiek izdots rīkojums, kas ir izpildāms citās dalībvalstīs, nepiemērojot regulā "Brisele I" izklāstītos starpposma procesus. Tomēr, atšķirībā no EIR, nav nepieciešams vispirms saņemt tiesas rīkojumu vai parāda dokumentu, kā, piemēram, publisku aktu vai tiesas vienošanos. EMR var izmantot vienīgi attiecībā uz noteikta apmēra mantiskiem prasījumiem, kuru samaksas termiņš iestājies brīdī, kad tiek iesniegts pieteikums rīkojumam. EMR ir tikai rakstiska procedūra un neietver tiesvedības procesu līdz brīdim, kad EMR tiek apstrīdēta vai pret to tiek iebilsts. Ja EMR ir apstrīdēts, lieta vairs neturpinās saskaņā ar EMR; ja prasītājs vēlas turpināt lietu, tam jānotiek saskaņā ar citu atbilstošu procedūru.

EMR procedūra ir izvēles process, jo tas ir prasītāja ziņā – izvēlēties izmantot šo procedūru, nevis jebkādus citus pieejamos veidus, saskaņā ar kuriem var tikt celta attiecīgā prasība, tostarp saskaņā ar valsts procesuālajiem tiesību aktiem. Tā tiek uzsākta, vienkārši aizpildot iesnieguma A veidlapu, kas atrodama regulas pielikumā. A veidlapas un citu EMR veidlapu elektroniskā versija ir pieejama tiešsaistē Eiropas e-tiesiskuma portālā: [61]

EMR ir īpaši noderīga prasītājiem, kuriem ir prasības, kas, visticamāk, netiks apstrīdētas, jo īpaši lietās starp uzņēmumiem un patērētājiem. Tomēr jāatceras, ka jurisdikcijas noteikumi, kas piemērojami prasībās pret patērētājiem saskaņā ar EMR, atšķiras no regulā "Brisele I" ietvertajiem noteikumiem, kuri citā gadījumā būtu piemērojami. Ja prasījums saskaņā ar EMR rodas no patērētāju līguma un ja patērētājs ir atbildētājs, jurisdikcija ir tās dalībvalsts tiesai, kurā ir atbildētāja domicils, kā to paredz regulas "Brisele I" 59. pants.

Ja prasība saskaņā ar EMR ir pieņemta un atbildētājs neiebilst pret prasījumu, tiesa izdos rīkojumu un apstiprinājumu un pēc tam rīkojums var tikt izpildīts citās dalībvalstīs bez nepieciešamības pēc papildu procedūrām un Eiropas izpildāmības deklarācijas saskaņā ar regulu "Brisele I". Līdz ar to EMR regula atceļ izpildāmības deklarāciju [62]. Izpildi veic saskaņā ar līdzīgiem noteikumiem kā tie, kurus attiecībā uz izpildi nosaka EIR.

EMR tiek piemērota no 2008. gada 12. decembra. Papildu informācija par EMR procedūru ir atrodama EMR regulas piemērošanas rokasgrāmatā, kas tika publicēta Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla civillietās un komerclietās vadībā [63].

3.4. Eiropas procedūra maza apmēra prasībām – "EPMAP"

Eiropas procedūra maza apmēra prasībām "EPMAP" ir trešā no procedūrām, ar kuru tiek likvidēti pagaidu pasākumi, kas bija nepieciešami spriedumu atzīšanai un izpildei, tādējādi īstenojot Tamperē Eiropadomes izteikto aicinājumu [64]. Šajā ziņā tā ir līdzīga EIR un EMR, taču citos aspektos tā ļoti atšķiras no minētajām divām procedūrām.

(61) https://e-justice.europa.eu/dynform_intro_taxonomy_action.do?idTaxonomy=155&plang=lv&init=true&refresh=1

(62) Skatīt EMR regulas 19. pantu.

(63) Rokasgrāmata ir pieejama tiešsaistē: http://ec.europa.eu/justice/civil/index_lv.htm

(64) Skatīt 1.5. punktu.

Pirmkārt, EPMAP attiecas gan uz apstrīdētiem, gan neapstrīdētiem prasījumiem un līdz ar to ietver procesuāla rakstura noteikumus par mutisku lietas izskatīšanu un pierādījumu iegūšanu. Tajā ietverta arī virkne termiņu, kuriem, ja vien tie tiek ievēroti, jānodrošina procedūras pabeigšana ātrākā laikposmā, nekā saskaņā ar citām procedūrām pat gadījumos, kad atbildētājs neatzīst prasību. Pamatā EPMAP ir rakstiska procedūra un tās mērķis ir dot iespēju prasītājiem un atbildētājiem to piemērot ar pēc iespējas mazākām grūtībām un bez juridiskās pārstāvības nepieciešamības, lai gan tā nav izslēgta.

EPMAP, līdzīgi kā EIR, ir piemērojama vienīgi pārrobežu lietās un ir alternatīva līdzīga rakstura nacionālajām procedūrām. EPMAP procesā uzvarējusī puse var sagaidīt, ka otra puse segs tiesvedības izmaksas, taču vienīgi tad, ja tās ir proporcionālas prasījuma apmēram. Procedūras izmaksu samazināšanas mērķis ir galvenais, lai panāktu, ka EPMAP atvieglo pieeju tiesu sistēmai, jo īpaši individuāliem patērētājiem un mazo uzņēmumu īpašniekiem, kuri citādi nevēlētos vai nevarētu celt prasības citās dalībvalstīs, kas nav viņu pašu dalībvalsts.

Nozīmīgākais EPMAP aspekts ir prasību apraksts, kuras var tikt celtas saskaņā ar šo procedūru. Pirmkārt, to apmērs nedrīkst pārsniegt EUR 2000. Šī summa ir aprēķināma prasības iesniegšanas brīdī un neietver jebkādus procentus vai izdevumus. Ja lietā, kur atbildētājs cēlis iebildumus pret prasību, iesniegta pretprasība, tās apmērs tāpat nedrīkst pārsniegt EUR 2000, taču šā ierobežojuma aprēķināšanai prasības un pretprasības summas netiek summētas. Attiecībā uz prasības priekšmetu civiltiesiska un komerciāla rakstura prasījumi var tikt iesniegti EPMAP ar līdzīgiem izņēmumiem kā tie, kurus nosaka regula "Brisele I". Regulu nepiemēro dažās papildu lietās, tostarp prasībās, kas izriet no darba tiesībām, prasībās par nekustamā īpašuma īri un prasībās no neatļautas darbības, kas saistītas ar privātās dzīves neaizskaramību un goda un cieņas aizskaršanu.

Saskaņā ar EPMAP rīkojuma izpilde ir līdzīga EIR un EMR paredzētajai kārtībai; saskaņā ar regulu tiesa, kas izdevusi rīkojumu, izdod apliecinājumu, kā arī izsniedz pusēm spriedumu. Tiklīdz ir izdots apliecinājums un spriedums, izpildei citā dalībvalstī nav nepieciešamas turpmākas procedūras. Līdzīgi kā attiecībā uz EMR, arī EPMAP procedūras veidlapas ir pieejamas tiešsaistē dažādās ES valodās; elektroniskā versija var tikt aizpildīta tiešsaistē un, ja to pieļauj tiesa, kurai ir jurisdikcija, tās var tikt nodotas tiešsaistē minētajai tiesai [65].

EPMAP stājās spēkā ar 2009. gada 1. janvāri. Papildu informācija par EPMAP procedūru ir atrodama EPMAP regulas piemērošanas rokasgrāmatā, kas tika publicēta Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla civillietās un komerclietās vadībā [66].

Šīs rokasgrāmatas sagatavošanas brīdī Komisija ir ierosinājusi dažus EPMAP regulas grozījumus attiecībā uz procedūru [67].

(65) Skatīt https://e-justice.europa.eu/dynform_intro_form_action.do?idTaxonomy=177&plang=lv&init=true&refresh=1 EPMAP tiešsaistes veidlapām.

(66) Šī rokasgrāmata ir pieejama tiešsaistē http://ec.europa.eu/justice/civil/files/small_claims_practice_guide_lv.pdf

(67) Skatīt 2013. gada 19. novembra priekšlikuma tekstu; COM(2013) 794 *final*, 2013/0403(COD).

3.5. Eiropas kontu apķīlāšanas rīkojuma procedūra – *EAPO*

Ar pārstrādāto regulu "Brisele I" EIR, EMR un EPMAP, ES *acquis* civilās tiesvedības jomā ir izstrādāti līdz tādai pakāpei, ka attiecībā uz prasībām par samaksu kreditors, kurš saņēmis izpildāmu rīkojumu vienā dalībvalstī, var relatīvi vienkārši un lēti iesniegt šo rīkojumu citā dalībvalstī izpildei bez nepieciešamības veikt papildu procesuālus pasākumus. Tomēr līdz šim brīdim rīkojuma faktiskā izpilde ir bijusi dalībvalstu tiesību aktu ziņā, kas dažādās dalībvalstīs ir ļoti atšķirīgi. Attiecībā uz izpildes metodēm viena no ļoti ierastām procedūrām ir bankas kontu "iesaldēšana", lai liegtu ar spriedumu atzītam parādniekam ļaunprātīgi izņemt līdzekļus no bankas konta vai pārvietot tos starp kontiem, šādi kaitējot kreditoru interesēm. Šis jautājums ir īpaši nozīmīgs kreditoram, kas cenšas nodrošināt prasību vienlaicīgi no vairākiem parādnieka banku kontiem, kas atrodas dažādās dalībvalstīs. To darīt saskaņā ar atšķirīgajām nacionālajām procedūrām var izrādīties apgrūtinoši un dārgi. Šo iemeslu dēļ Eiropas Komisija sāku darbu pie priekšlikuma par Eiropas kontu apķīlāšanas rīkojuma procedūras. Regula, kas pamatojas uz šo priekšlikumu, tika pieņemta 2014. gada 15. maijā un būs piemērojama ar 2017. gada 18. janvāri [68]. Nozīmīga *EAPO* procedūras iezīme ir tā, ka šī procedūra ļauj izsniegt vienu rīkojumu konkrētas dalībvalsts tiesās, ar kuru ir iespējams "iesaldēt" jebkuru parādnieka bankas kontu jebkurā dalībvalstī. Rīkojums ir izdodams, neuzklausot parādnieku, lai liegtu viņam pārskaitīt apķīlājamos līdzekļus laikā, kas nepieciešams rīkojuma izpildei. Lai to līdzsvarotu, procedūra paredz parādnieku aizsardzības pasākumus ar mērķi nodrošināt, ka "iesaldētā" summa atbilst kreditora likumīgās prasības summai un ka parādniekam ir dota savlaicīga iespēja vērsties tiesā un apstrīdēt rīkojumu. Detalizētāks šīs procedūras skaidrojums ir sniegts 13. nodaļā par spriedumu izpildi.

(68) Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 655/2014 (2014. gada 15. maijs), ar ko izveido Eiropas kontu apķīlāšanas rīkojuma procedūru, lai atvieglotu pārrobežu parādu piedziņu civillietās un komerclietās.

Maksātnespēja

4.1. Priekšvēsture

Maksātnespēja ir viena no jomām, kas bija izslēgta no regulas "Brisele I" piemērošanas jomas. Tomēr tika atzīts, ka pastāv liela nepieciešamība pēc Eiropas tiesību akta, kas nodrošinātu iespēju izdot visās dalībvalstīs atzīstamu un izpildāmu rīkojumu maksātnespējas tiesību jomā, kura piemērošanu neierobežotu ne dalībvalstu robežas, ne to ļoti atšķirīgās nacionālās procedūras. Iekšējā tirgus attīstības rezultātā uzņēmumu saimnieciskajai darbībai arvien vairāk ir starptautiska, kā arī pārrobežu ietekme. Papildus tam bija nepieciešams censties novērst jebkādus pamudinājumus uzņēmumiem pārvietot aktīvus no vienas dalībvalsts uz citu nolūkā kaitēt kreditoru interesēm un iegūt labvēlīgāku tiesisko statusu. Turklāt iekšējā tirgus pareizai darbībai nepieciešams, lai pārrobežu maksātnespējas procedūras Eiropas Savienībā darbotos lietderīgi un efektīvi. Šos mērķus acīmredzami nebija iespējams pienācīgi īstenot dalībvalstu līmenī, tāpēc bija nepieciešami izteikt Eiropas tiesību aktā noteikumus par jurisdikciju, atzīšanu un piemērojamiem tiesību aktiem maksātnespējas jomā. Šai nolūkā to 20. gadsimta 90. gadu sākumā pēc Mastrihtas līguma spēkā stāšanās tika uzsāktas sarunas, kas noslēdzās ar starptautiskas konvencijas pieņemšanu 1995. gada 23. novembrī starp toreizējām dalībvalstīm. Šī konvencija nekad nav stājusies spēkā, bet faktiski bija par pamatu regulai, kas tika pieņemta 2000. gada 29. maijā.

4.2. Eiropas maksātnespējas regula [69]

Eiropas maksātnespējas regula satur noteikumus, kas regulē sadarbību starp ES dalībvalstīm attiecībā uz maksātnespējas procedūrām. **Regula** stājās spēkā 2002. gada 31. maijā, un tā ir piemērojama visām procedūrām, kas uzsāktas pēc šā datuma.

4.2.1. ES maksātnespējas regulas darbības joma

Šī regula attiecas uz kolektīvām maksātnespējas procedūrām neatkarīgi no tā, vai parādnieks ir fiziska vai juridiska persona, komersants vai privātpersona, kurās parādniekam pilnībā vai daļēji tiek atsavināts īpašums un attiecībā uz parādnieku tiek iecelts likvidators vai administrators. Lietas, uz kurām attiecināma regulas darbība, ir definētas regulas 1. panta 1. punktā un detalizēti uzskaitītas tās pielikumos A un B. Lai Maksātnespējas regula būtu piemērojama, procedūrām jābūt oficiāli ieviestām un juridiski spēkā esošām dalībvalstī, kurā tās tika uzsāktas.

4.2.2. Regulas jurisdikcijas noteikumi – 3. pants

Regula ietver jurisdikcijas noteikumus, lai noteiktu, kurai tiesa un kurā dalībvalstī ir kompetence sākt un organizēt maksātnespējas procedūru. Tā balstās uz principu, ka ES būtu jānotiek tikai vienai procedūrai attiecībā uz konkrēta parādnieka maksātnespēju. Tai būtu jāsastāv no galvenās procedūras ar vispārēju darbības jomu un, iespējams, turpmākām sekundārām procedūrām. Maksātnespējas procedūru sākšana ir piekritīga tās dalībvalsts tiesai, kuras teritorijā atrodas parādnieka galveno interešu centrs [70]. Reizē ar galvenajām maksātnespējas procedūrām ir atļautas arī valstu procedūras, kas attiecas tikai uz tiem aktīviem, kuri atrodas procedūru sākšanas valstī – tās dēvē par "sekundārām procedūrām" [71].

(69) Padomes Regula (EK) Nr. 1346/2000 (2000. gada 29. maijs) par maksātnespējas procedūrām.

(70) Skatīt 3. panta 1. punktu.

(71) Skatīt 3. panta 2. punktu un 3. panta 1. punktu.

Gadījumos, kad valsts procedūras ir uzsāktas pirms galvenajām procedūrām, tās dēvē par "teritoriālajām procedūrām", un tās turpinās, līdz tiek sāktas galvenās procedūras.

4.2.3. Galvenās, sekundārās un teritoriālās maksātnespējas procedūras

Galvenā maksātnespējas procedūra un sekundārās maksātnespējas procedūras tiek rīkotas pastāvīgi un parasti ar atšķirīgiem likvidatoriem. Galvenā maksātnespējas procedūra un sekundārā procedūra tomēr var veicināt efektīvu kopējo aktīvu realizāciju tikai tad, ja visas vienlaicīgi veiktās procedūras tiek koordinētas. Lai tas notiktu, dažādiem likvidatoriem ir cieši jāsadarbojas, jo īpaši, apmainoties ar pietiekamu daudzumu informācijas par attiecīgās procedūras norisi. Likvidatoriem jāsadarbojas cita starpā attiecībā uz informāciju par prasījumu iesniegšanu un pārbaudi, kā arī visiem pasākumiem, kas vērsti uz procedūras pārtraukšanu [72]. Lai nodrošinātu galvenās maksātnespējas procedūras noteicošo nozīmi, likvidatoram šajā procedūrā ir dotas vairākas iespējas iejaukties sekundārajās maksātnespējas procedūrās, kas tiek izskatītas vienlaicīgi.

4.2.4. Kreditori

Katram kreditoram, kura pastāvīgā dzīvesvieta, domicils vai juridiskā adrese ir dalībvalstī, ir tiesības iesniegt prasījumus katrā maksātnespējas procesā, ko izskata dalībvalstī attiecībā uz parādnieka aktīviem [73]. Tomēr, lai nodrošinātu vienlīdzīgu attieksmi pret kreditoriem, ir jākoordinē līdzekļu sadalīšana. Katrs kreditors var paturēt maksātnespējas procedūru laikā saņemto, taču ir tiesīgs piedalīties kopējo aktīvu sadalīšanā citās procedūrās tikai tad, ja kreditoriem ar līdzīgu situāciju ir apmierināta tāda pati prasījumu daļa, kā to paredz 20. panta 2. punkts. Vai kreditoram ir atļauts lūgt sekundāro procedūru uzsākšanu un saskaņā ar kādiem nosacījumiem tas darāms, nosaka saskaņā ar tās dalībvalsts tiesību aktiem, kuras teritorijā šīs procedūras ir uzsāktas [74]. Līdzīgi, šīs procedūras attiecas tikai uz tiem parādnieka aktīviem, kas atrodas dalībvalsts teritorijā, kur noris sekundārās procedūras [75].

5. piemērs

Uzņēmējsabiedrība A ir dibināta saskaņā ar dalībvalsts 1 tiesību aktiem, kurā atrodas tās galvenā darbības vieta un ar kuru saistītas tās galvenās intereses. Tā ir iesniegusi maksātnespējas pieteikumu kompetentajā tiesā dalībvalstī 1, kas ir uzsākusi maksātnespējas procedūru un nozīmējusi likvidatoru. Uzņēmējsabiedrībai B, kuras domicils ir dalībvalstī 2, ir materiāli prasījumi pret uzņēmējsabiedrību A. Uzņēmējsabiedrība B ir informēta par to, ka uzņēmējsabiedrībai A ir uzņēmums dalībvalstī 2, tostarp liela noliktava un nekustamais īpašums. Uzņēmējsabiedrība B vēlas noskaidrot, kā tai vislabāk nodrošināt savas intereses maksātnespējas procesa laikā.

(72) Skatīt 31. pantu.

(73) Skatīt 40. pantu.

(74) Skatīt 29. pantu.

(75) Skatīt 27. pantu.

Pirms Maksātnespējas regulas spēkā stāšanās uzņēmējsabiedrība B būtu varējusi lūgt tiesu izdot rīkojumu par piedziņas vēršanu pret uzņēmējsabiedrības A aktīviem dalībvalstī 2. Tomēr tiesas lēmumi attiecībā uz maksātnespējas procedūru būtu spēkā tikai dalībvalstī, kur šie lēmumi pieņemti, un tas bieži nenovērsa individuālus piedziņas gadījumus citās dalībvalstīs. Pateicoties regulas noteikumiem, tas ir būtiski mainījies. Tagad saskaņā ar regulas noteikumiem jau no maksātnespējas procedūru uzsākšanas vienā dalībvalstī brīža individuāla piedziņa visās pārējās dalībvalstīs netiek pieļauta. Šobrīd tā rezultātā piemērā par uzņēmējsabiedrībām A un B, uzņēmējsabiedrībai B saskaņā ar Maksātnespējas regulu ir jāiesniedz tās prasījums procedūrā par uzņēmējsabiedrības A maksātnespēju, kas uzsākta dalībvalstī 1.

Tādā situācijā kā ar uzņēmējsabiedrību A, kad maksātnespējīgajai uzņēmējsabiedrībai ir nozīmīgi aktīvi citā dalībvalstī nekā tā, kurā noris galvenā maksātnespējas procedūra, Maksātnespējas regula nodrošina iespēju uzsākt tā dēvētās sekundārās procedūras. Šādas procedūras var uzsākt, ievērojot noteiktus nosacījumus. Minēto procedūru darbība attiecas tikai uz šajā otrā dalībvalstī esošajiem aktīviem. Tādēļ uzņēmējsabiedrībai B ieteicams noskaidrot, vai dalībvalstī 2 nav uzsāktas sekundārās procedūras un vai ir ievērotas īpašās prasības, saskaņā ar kurām kreditors var prasīt to uzsākšanu.

4.2.5. Maksātnespējas procedūrās piemērojamie tiesību akti – 4. pants

Saskaņā ar Maksātnespējas regulas 4. panta 1. punktā ietverto principu uz maksātnespējas procedūru un tās sekām attiecas tās dalībvalsts tiesību akti, kuras teritorijā šāda procedūra ir uzsākta. *Lex concursus* princips nosaka maksātnespējas procedūras procesuālās un arī materiālās sekas attiecībā uz skartajām personām un tiesiskajām attiecībām. Regula attiecībā uz tajā ietvertajiem jautājumiem tāpat arī nosaka **vienotus tiesību normu kolīziju noteikumus**, kas to piemērošanas jomā aizstāj valstu starptautisko privāttiesību noteikumus. Pastāv īpaši noteikumi par piemērojamiem tiesību aktiem attiecībā uz īpaši būtiskām tiesībām un tiesiskajām attiecībām, piemēram, lietu tiesībām, ieskaitu, īpašuma tiesību paturēšanu un darba līgumiem [76]. Šie vispārējo noteikumu izņēmumi ir paredzēti, lai aizsargātu kreditoru tiesisko paļāvību un darījumu drošību dalībvalstīs, kas nav procedūras sākšanas valsts.

4.2.6. Maksātnespējas procedūru atzīšana – 16. līdz 18. un 26. pants

Regula paredz to **spriedumu tūlītēju atzīšanu** attiecībā uz maksātnespējas procedūras sākšanu, izpildi un slēgšanu, kas ietilpst tās darbības jomā, kā arī tādu nolēmumu atzīšanu, kas taisīti tiešā saistībā ar šādām maksātnespējas procedūrām. Nolēmums par procedūras sākšanu ir atzīstams visās dalībvalstīs no brīža, kad tas stājas spēkā procedūras sākšanas valstī [77]. Tam bez turpmākām formalitātēm ir tādas pašas sekas

(76) Skatīt 5. līdz 10. pantu.

(77) Skatīt 16. pantu.

citās dalībvalstīs kā saskaņā ar tiesību aktiem procedūras sākšanas valstī [78], ja vien tā atzīšana nepārprotami nebūtu pretrunā ar valsts sabiedrisko kārtību [79]. Tāpat arī likvidatora iecelšana un tam saskaņā ar procedūras sākšanas valsts tiesību aktiem piešķirtās pilnvaras tiks pilnībā atzītas citās dalībvalstīs [80].

4.2.7. Ierosinātā Maksātnespējas regulas reforma

Tajā pašā dienā (2012. gada 12. decembrī), kad Eiropas Komisija publicēja Ziņojumu par to, kā piemēro Padomes 2000. gada 29. maija Regulu (EK) Nr. 1346/2000 par maksātnespējas procedūrām [81], tā publicēja arī priekšlikumu Maksātnespējas regulas grozīšanai. Sarunas par šo priekšlikumu pašreiz ir beigu posmā. Reforma pēc būtības sastāvēs no šādiem elementiem:

- **Darbības joma**: regulas darbības jomas paplašināšana, pārskatot maksātnespējas procedūru definīciju, lai iekļautu tajā jaukta tipa procedūras un procedūras pirms maksātnespējas, kā arī parāda dzēšanas procedūras un citas privātpersonu maksātnespējas procedūras, kas pašlaik neatbilst definīcijai; ar šiem grozījumiem, ja tie tiks pieņemti, arī tiktu panākta regulas labāka atbilstība pieejai, kas izmantota UNCITRAL parauglikumā par pārrobežu maksātnespēju [82].
- **Jurisdikcija:** jurisdikcijas noteikumu precizēšana, papildinot galvenā interešu centra koncepcijas definīciju un arī procedūru ietvaru piekritības noteikšanai, prasot tiesām un likvidatoriem pārbaudīt jurisdikcijas pamatus attiecībā uz maksātnespējas procedūru.
- **Sekundārās procedūras:** noteikumi, kas uzlabo maksātnespējas procedūru efektīvāku administrēšanu, dodot tiesai iespēju atteikt sekundāro procedūru sākšanu, ja ir izpildīti noteikti nosacījumi, un konkrēti, ja tas nav nepieciešams vietējo kreditoru interešu aizsardzībai, atceļot prasību, ka sekundārajām procedūrām ir jābūt likvidācijas procedūrām, un uzlabojot sadarbību starp galvenajām un sekundārajām procedūrām, jo īpaši paplašinot sadarbības prasības attiecībā uz iesaistītajām tiesām.
- **Procedūru publicēšana un prasījumu iesniegšana:** prasība dalībvalstīm pārrobežu maksātnespējas gadījumos publicēt attiecīgus tiesu lēmumus publiski pieejamā elektroniskā reģistrā un prasība par valstu maksātnespējas reģistru savstarpēju savienojamību.
- **Uzņēmumu grupas:** tiesiskā regulējuma izveide, lai reglamentētu maksātnespējas procedūras, kas skar vienas uzņēmumu grupas dažādu dalībniekus, paredzot grupas koordinēšanas procedūru un nosakot dažādās galvenajās procedūrās iesaistītajiem likvidatoriem un tiesām pienākumu sadarboties un sazināties.

(78) Skatīt 17. pantu.
(79) Skatīt 26. pantu.
(80) Skatīt 18. pantu.
(81) COM(2012) 743 *final* un COM(2012) 744 *final*: 2012/0360 (COD).
(82) Skatīt http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/insolvency/1997Model.html

Piemērojamie tiesību akti

5.1. Piemērojamie tiesību akti – problēmas [83]

Iekšējā tirgū nepieciešamība nodrošināt, ka iedzīvotāji un uzņēmumi var skaidri noteikt, kuri tiesību akti ir piemērojami attiecībā uz dažādām tiesiskajām attiecībām, kas rodas vai tiek radītas, ir tikpat nozīmīga vai vēl nozīmīgāka nekā nepieciešamība paredzēt jurisdikcijas noteikumus attiecībā uz tiesvedības procedūrām. Ik dienas tiek noslēgti vairāki miljoni darījumu vai rodas tiesiskās situācijas, kurās pašreiz vai potenciāli ir aktuāli jautājumi par piemērojamajiem tiesību aktiem. Ikreiz, kad indivīds veic pārrobežu pirkumu starp divām dalībvalstīm, rodas jautājums par to, kādi tiesību akti ir piemērojami attiecībā uz šo darījumu. Kad uzņēmumi noslēdz preču piegādes vai pakalpojumu sniegšanas līgumus, ir apsverams vai būtu jāapsver jautājums par piemērojamiem tiesību aktiem, lai noteiktu, saskaņā ar kādām tiesību normām tiks noteiktas līguma sekas un tā nodrošinātu, ka puses ir informētas par šīm sekām. Ja ģimene dodas brīvdienās uz citu dalībvalsti un ceļo ar mašīnu cauri virknei dalībvalstu, un šā ceļojuma laikā diemžēl tiek iesaistīta ceļu satiksmes negadījumā, kas radies citas personas vainas dēļ un kā rezultātā viņi iegūst ievainojumus un automobilis un tā saturs tiek bojāti, viņiem ir ļoti svarīgi zināt, saskaņā ar kuru tiesību sistēmu ir izvērtējami viņu izrietošie prasījumi. Tādēļ, lai jautājums būtu skaidrāks, ar piemērojamo tiesību aktu harmonizētiem noteikumiem aizstāj dalībvalstu tiesību aktu noteikumus.

(83) Ir arī citi instrumenti, kuros ietverti noteikumi par piemērojamajiem tiesību aktiem; tie ietver regulas par maksātnespēju, uzturēšanas pienākumiem, laulības šķiršanu un mantojumu. Jautājums par šajā saistībā piemērojamajiem tiesību aktiem ir aplūkots nodaļās, kurās aprakstīts attiecīgais instruments.

5.2. Tiesību akti, kas piemērojami līgumsaistībām – regula "Roma I"

5.2.1. 1980. gada Romas konvencija un regula "Roma I"

Pirmie soļi, lai harmonizētu noteikumus par piemērojamajiem tiesību aktiem, tika sperti 1980. gada 19. jūnijā pieņemtās Romas konvencijas par tiesību aktiem, kas piemērojami līgumsaistībām, apspriešanas un pieņemšanas laikā. Konvencija stājās spēkā 1991. gada 1. aprīlī, kad to bija ratificējušas astoņas dalībvalstis. Konvencija vēlāk tika aizstāta, izņemot attiecībā uz Dāniju, ar regulu "Roma I", kas reglamentē to pašu priekšmetu. Tādējādi Konvencija joprojām ir spēkā attiecībās starp Dāniju un pārējām ES dalībvalstīm.

Konvencija ietver harmonizētus noteikumus attiecībā uz tās priekšmetu, taču noteiktos punktos tie būtiski atšķirās, jo īpaši tādēļ, ka dalībvalstis bija tiesīgas piemērot atrunas attiecībā uz noteiktiem konvencijas noteikumiem. Lai nodrošinātu lielāku vienveidīgumu un tiesisko noteiktību šajā jomā, 2008. gada 17. jūnijā tika pieņemta regula, kas ir piemērojama no 2009. gada 17. decembra.

5.2.2. "Roma I" darbības joma

Regulu piemēro līgumsaistībām civillietās un komerclietās. Noteikti jautājumi ir izslēgti no šīs regulas darbības jomas, un tie ietver, vispārīgi runājot, visus jautājumus saistībā ar ģimenes tiesībām un indivīdu statusu, šķīrējtiesām, uzņēmējdarbības tiesībām, trastiem, mantošanu un pārstāvību. Regulas "Roma I" noteikumi ir piemērojami vienīgi, lai noteiktu piemērojamos tiesību

aktus lietās, uz kurām attiecināma regula, pat ja tās noteiktie tiesību akti nav dalībvalsts tiesību akti.

5.2.3. Līgumslēdzēju pušu autonomijas princips un tā ierobežojumi – 3. pants

Regulas, tāpat kā konvencijas, primārais princips ir pušu autonomijas princips, proti, ka līgumslēdzējas puses var izvēlēties attiecībā uz līgumu piemērojamos tiesību aktus. Puses var izvēlēties visam līgumam vai kādai tā daļai piemērojamos tiesību aktus. Izvēle izdarāma skaidri vai to var nepārprotami izteikt līguma noteikumi vai lietas apstākļi. Puses var grozīt mainīt savu iepriekš izdarīto izvēli. Ja visi līguma elementi, izņemot tiesību aktu izvēli, atrodas valstī, kas nav valsts, kuras tiesību akti ir izvēlēti, var tikt piemērotas šīs valsts tiesību normas, no kurām nevar atkāpties, savstarpēji vienojoties. Attiecībā uz noteiktiem līgumu veidiem pušu autonomijas princips ir ierobežots, un pastāv arī īpaši noteikumi, kas lielākajā daļā gadījumu ierobežo piemērojamo tiesību aktu izvēli attiecībā uz konkrētām valstīm. Tie ievēr pārvadājuma, apdrošināšanas un darba līgumus, kā arī līgumus, kuru viena puse ir patērētājs. Detalizētāks noteikumu apraksts attiecībā uz šiem līgumiem norādīts turpmāk šajā nodaļā.

5.2.4. Piemērojamie tiesību akti, ja nav izdarīta izvēle – 4. pants

Ja puses nav nepārprotami izdarījušas izvēli par piemērojamajiem tiesību aktiem, regulā ietvertie noteikumi nosaka, kādi tiesību akti ir piemērojami attiecībā uz noteiktiem līgumu veidiem. Šo noteikumu pamatprincips nosaka, ka līgumu reglamentē tās valsts tiesību akti, ar kuru tas ir cieši saistīts. Noteikumi, kas attiecas uz dažiem īpašiem līgumu veidiem, ir izklāstīti šajā tabulā.

<table>
<tr><th>Līguma veids</th><th colspan="2">Piemērojamie tiesību akti</th></tr>
<tr><td>preču pārdošana</td><td rowspan="4">tās valsts tiesību akti, kurā pastāvīgā mītnesvieta ir:</td><td>pārdevējam</td></tr>
<tr><td>pakalpojumu sniegšana</td><td>pakalpojumu sniedzējam</td></tr>
<tr><td>franšīzes līgums</td><td>franšīzes ņēmējam</td></tr>
<tr><td>izplatīšanas līgums</td><td>izplatītājam</td></tr>
<tr><td>lietu tiesības uz nekustamo īpašumu vai nekustamā īpašuma noma/īre</td><td colspan="2">• tās valsts tiesību akti, kurā atrodas nekustamais īpašums;
• tomēr, ja līgums noslēgts par nekustamā īpašuma nomu/īri, tās valsts tiesību akti, kurā iznomātājam/izīrētājam ir pastāvīgā mītnesvieta, ja nomnieks/īrnieks ir fiziska persona un viņa pastāvīgā mītnesvieta ir tajā pašā valstī</td></tr>
<tr><td>līgums par preču pārdošanu izsolē</td><td colspan="2">tās valsts tiesību akti, kurā izsole notiek, ja šādu vietu var noteikt</td></tr>
<tr><td>noteikta veida līgumi, kas noslēgti daudzpusējā sistēmā saistībā ar pirkšanas un pārdošanas interesēm attiecībā uz finanšu instrumentiem</td><td colspan="2">tiesību akti, kas reglamentē daudzpusējo sistēmu, kuras ietvaros līgums ir noslēgts, ja šo sistēmu reglamentē tikai vieni tiesību akti</td></tr>
</table>

Līgumus, kas neietilpst nevienā no šīm kategorijām vai uz kuriem attiektos vairāk nekā viena no tām, reglamentē tās valsts tiesību akti, kurā pastāvīgā mītnesvieta ir tai pusei, kam jāveic līgumam raksturīgais izpildījums. Ja līgums ir ciešāk saistīts ar citu valsti, kas būtu saskaņā ar šiem noteikumiem norādītā valsts, piemēro šīs citas valsts tiesību aktus. Visbeidzot, ja piemērojamos tiesību aktus nevar noteikt atbilstoši šiem noteikumiem, līgumu reglamentē tās valsts tiesību akti, ar kuru tas ir visciešāk saistīts.

1. piemērā attiecībā uz līgumu ar gadatirgus organizētāju uzņēmējsabiedrību B par izstāžu telpas nomu, ko uzņēmējsabiedrība A atcēla piecas dienas pirms attiecīgā gadatirgus atklāšanas (skatīt 1. piemēru 2.1. nodaļā), uzņēmējsabiedrība B vēlētos pārliecināties, ka līgumam ar A ir piemērojami tās valsts tiesību akti, kurā atrodas uzņēmējsabiedrības B pastāvīgā mītnesvieta, proti, valsts 2 tiesību akti.

Gadatirgu organizētāji parasti savos vispārīgajos gadatirgu noteikumos paredz, ka līgumus ar izstādes dalībniekiem reglamentē tās valsts tiesību akti, kurā atrodas attiecīgā organizatora komercdarbības vieta. Regula "Roma I", līdzīgi kā pirms tās arī konvencija, paredz līgumslēdzēju pušu izvēles brīvības principu, kas attiecas uz līgumu: skatīt 3. panta 1. punktu. Ja līgumā starp A un B puses ir izvēlējušās piemērot dalībvalsts 2 tiesību aktus, kas ir uzņēmējsabiedrības B pastāvīgā mītnesvieta, tad līgumam piemērojami šie tiesību akti.

Ja nav izdarīta izvēle, jāatgriežas pie tā dēvētajiem regulas "noklusējuma" noteikumiem, lai noskaidrotu, kurš noteikums nosaka piemērojamos tiesību aktus gadījumā, ja nav izdarīta piemērojamo tiesību aktu izvēle. Lai to izdarītu, ir jānosaka līguma raksturs, jo, ja tas būtu pieskaitāms vienai no 4. pantā uzskaitītajām līgumu kategorijām, tad tiesību akti būtu piemērojami atbilstoši šajā pantā norādītajam. No šajā pantā uzskaitītajiem dažādajiem līgumiem izstādes telpas nomai, iespējams, visvairāk atbilst 4. panta 1. punkta b) apakšpunktā ietvertais pakalpojumu sniegšanas līgums. Ja tā, un tas būs atkarīgs no līguma nosacījumiem, tad gadījumā, ja nav izdarīta izvēle, piemērojami tās valsts tiesību akti, kurā atrodas pakalpojumu sniedzēja, proti, uzņēmējsabiedrības B, pastāvīgā mītnesvieta; atkal tā būs dalībvalsts 2.

Ja līguma raksturu nevar noteikt, ir jāvēršas pie tās valsts tiesību aktiem, kurā pastāvīgā mītnesvieta ir tai pusei, kurai ir jāveic līgumam raksturīgākais izpildījums. Pastāv iespējamība, ka tie atkal būs dalībvalsts 2 tiesību akti, jo izstādes telpas nomas un ar to saistītie gadatirgus pakalpojumi, kas bija jāsniedz uzņēmējsabiedrībai B, ir līgumam raksturīgākais izpildījums. Tas acīmredzami atšķiras no uzņēmējsabiedrības A samaksas pienākuma, kas ir ļoti vispārīga rakstura pienākums. Ņemot vērā iepriekš minēto, līgumam atkal būtu piemērojami dalībvalsts 2 tiesību akti – tās valsts tiesību akti, kurā uzņēmējsabiedrībai B ir tās galvenais birojs un kur tādējādi ir tās pastāvīgā mītnesvieta saskaņā ar regulas 19. panta 1. punkta noteikumu.

5.2.5. Īpaši un aizsargājoši noteikumi attiecībā uz vājāko pusi – 5. līdz 8. pants

Īpaši noteikumi attiecas uz preču un pasažieru pārvadājuma līgumiem, kā arī līgumiem, kas saistīti ar patērētājiem, apdrošinājuma ņēmējiem

un darbiniekiem, kuri ir nodarbināti, pamatojoties uz individuāliem darba līgumiem.

5.2.5.1. Pārvadājuma līgumi – 5. pants

Uz pārvadājuma līgumiem, kuros bieži ietverti standarta noteikumi un nosacījumi, ir attiecināms vispārīgs noteikums, kas pieļauj piemērojamo tiesību aktu izvēli, taču ir atšķirības starp preču pārvadājumiem un pasažieru pārvadājumiem, lai nodrošinātu noteiktu starptautisko konvenciju ievērošanu. Attiecībā uz preču pārvadājumiem pastāv neierobežota iespēja izvēlēties piemērojamos tiesību aktus saskaņā ar vispārīgajiem noteikumiem par pušu autonomiju. Ja nav izdarīta izvēle, piemēro tās valsts tiesību aktus, kurā pārvadātājam ir pastāvīgā mītnesvieta, ja preču nosūtītāja pastāvīgā mītnesvieta arī ir šajā valstī; ja nē, tad tās valsts tiesību aktus, kurā atrodas preču piegādes vieta. Kā tiesību aktus, kas piemērojami pasažieru pārvadājuma līgumam, puses var izvēlēties vienīgi tās valsts tiesību aktus, kurā ir:

- pasažiera pastāvīgā mītnesvieta;
- pārvadātāja pastāvīgā mītnesvieta;
- pārvadātāja galvenā biroja atrašanās vieta;
- izbraukšanas vieta vai
- izbraukšanas galamērķis.

Ja nav izdarīta izvēle, piemēro tās valsts tiesību aktus, kurā pasažierim ir pastāvīgā mītnesvieta, ja izbraukšanas vieta vai galamērķis ir šajā valstī. Ja nepastāv neviens no šiem gadījumiem, piemēro tās valsts tiesību aktus, kurā ir pārvadātāja pastāvīgā mītnesvieta.

5.2.5.2. Vājākās puses aizsardzība

5.2.5.2.1. Patērētāji – 6. pants

Līgumu starp patērētāju un uzņēmēju, kā tas definēts 6. panta 1. punktā, reglamentē tās valsts tiesību akti, kurā ir patērētāja pastāvīgā mītnesvieta, ja uzņēmējs savu komercdarbību vai profesionālo darbību veic šajā valstī vai ja viņš kā citādi vērš šādu darbību uz minēto valsti. Līgumam piemērojamo tiesību aktu izvēle nav spēkā, ja tās rezultātā patērētājam būtu liegta aizsardzība, kāda tam būtu gadījumā, ja tiktu piemēroti patērētāja pastāvīgās mītnesvietas tiesību akti. Šie noteikumi nav attiecināmi uz noteikta veida pakalpojumu sniegšanas līgumiem, ja pakalpojums patērētājam sniegts valstī, kura nav viņa pastāvīgās mītnesvietas valsts, pārvadājuma līgumiem, kas nav līgumi saistībā ar kompleksiem ceļojumiem, līgumiem, kuri saistīti ar nekustamo īpašumu un kuri nav līgumi, kas saistīti ar tiesībām lietot nekustamo īpašumu uz laiku, kā arī uz noteikta veida finanšu instrumentiem.

3. piemērā 2.2.3.4. nodaļā aplūkotajā A kundzes gadījumā, kuras pastāvīgā mītnesvieta ir valstī 1 un kura pasūtīja interneta grāmatu tirgotājam grāmatu un samaksāja avansā grāmatas cenu EUR 26,80, tomēr grāmata netika piegādāta. A kundze ir uzzinājusi, ka interneta grāmatu tirgotājs ir uzņēmējsabiedrība, kuras pastāvīgā mītnesvieta ir dalībvalstī 2. A kundze ir nolēmusi uzsākt tiesvedību, lai atgūtu iemaksāto naudu, tā kā pa šo laiku viņa jau ir iegādājusies attiecīgo grāmatu no cita tiešsaistes tirgotāja. Papildus 1. piemērā risinātajam jurisdikcijas jautājumam šajā gadījumā rodas jautājums par piemērojamajiem tiesību aktiem saistībā ar to, ka A kundze vēlas izmantot īpašo tiešsaistes

pircējiem piešķirto aizsardzību dalībvalstī 1, atbilstoši kurai pierādīšanas pienākums par to, ka pasūtītā prece ir piegādāta, ir tirgotājam, nevis pircējam.

Taču A kundze tagad ir izlasījusi sīkā drukā norādīto tiešsaistes līgumā, kura noteikumiem un nosacījumiem viņa ir piekritusi pirms pasūtījuma veikšanas, un ir secinājusi, ka tas paredz dalībvalsts 2 tiesību aktu piemērošanu, kurā patērētājiem nav šādas aizsardzības. Grāmatu tirgotājs apgalvo, ka vispārīgie pārdošanas noteikumi ir attiecināmi uz visiem pārdevēja veiktajiem pārdošanas darījumiem, tostarp tiešsaistē veiktajiem un ka tādēļ A kundzei ir jāpierāda, ka grāmata netika piegādāta, nevis tirgotājam jāpierāda pretējais. A kundze gribētu zināt, vai regula šajā ziņā var viņai palīdzēt.

Attiecinot 6. panta noteikumus uz šo gadījumu, vispirms jāsecina, ka konkrētais darījums ir patērētāju līgums, jo kundze A, pērkot grāmatu, neīsteno savu arodu vai profesiju, savukārt grāmatas pārdevējs to īsteno. Tāpat arī ir jānorāda, ka vienā vai citā veidā grāmatu tirgotājs īsteno tirdzniecības darbības A kundzes pastāvīgās mītnesvietas valstī vai vismaz vērš savu darbību uz šo valsti. Tas nozīmē, ka, arī piekrītot dalībvalsts 2 tiesību aktu izvēlei, uz A kundzi ir attiecināmi 6. panta 2. punkta noteikumi, saskaņā ar kuriem izvēles iznākumā viņai nedrīkst būt liegta aizsardzība, kas viņai piešķirta ar dalībvalsts 1 tiesību aktiem. Tā kā grāmatu tirgotājs nespēj pierādīt, ka grāmata ir piegādāta, A kundzei ir labas izredzes saņemt rīkojumu par pirkuma cenas atmaksu.

5.2.5.2.2. Apdrošināšana – 7. pants

Īpašos noteikumus, kas reglamentē piemērojamos tiesību aktus attiecībā uz apdrošināšanas līgumiem, var iedalīt divās kategorijās: tie, kuri attiecas uz lieliem riskiem, kā tie definēti attiecīgajos ES tiesību aktos [84], un cita veida apdrošināšanas līgumi. Attiecībā uz liela riska apdrošināšanas līgumiem ir spēkā pušu autonomijas princips, un tās var brīvi izvēlēties piemērojamos tiesību aktus. Ja nav veikta izvēle, ir spēkā divi noklusējuma noteikumi: ir piemērojami tās valsts tiesību akti, kurā apdrošinātājam ir pastāvīgā mītnesvieta, vai arī citas valsts tiesību akti, ja lietas apstākļu kopums liecina, ka līgums ir acīmredzami ciešāk saistīts ar citu valsti. Attiecībā uz apdrošināšanas līgumiem, kas nesedz lielu risku, piemērojamo tiesību aktu izvēles brīvība ir ierobežota ar šādiem tiesību aktiem:

- tās dalībvalsts tiesību aktiem, kurā risks atrodas līguma noslēgšanas brīdī;
- tās valsts tiesību aktiem, kurā ir apdrošinājuma ņēmēja mītnesvieta;
- dzīvības apdrošināšanas gadījumā – tās dalībvalsts tiesību aktiem, kuras pilsonis ir apdrošinājuma ņēmējs;
- apdrošināšanas līgumiem par riskiem, kuri saistīti ar apdrošināšanas gadījumiem vienā dalībvalstī, kas nav dalībvalsts, kurā atrodas risks, – minētās dalībvalsts tiesību aktiem;
- apdrošināšanas līgumiem par riskiem, kas saistīti ar komercdarbību, rūpniecisku darbību vai profesionālu darbību, kas atrodas dažādās dalībvalstīs, jebkuras no šīm dalībvalstīm

(84) Pirmā Padomes Direktīva 73/239/EEK (1973. gada 24. jūlijs).

tiesību aktiem vai arī apdrošinājuma ņēmēja mītnesvietas valsts tiesību aktiem.

Pirmajā, otrajā un piektajā gadījumā pusēm var būt vairāk brīvības izvēlēties piemērojamos tiesību aktus, ja konkrētā valsts to pieļauj. Ja puses nav izdarījušas izvēli attiecībā uz piemērojamajiem tiesību aktiem, šādu līgumu reglamentē tās dalībvalsts tiesību akti, kurā risks atrodas līguma noslēgšanas brīdī. Pastāv arī noteikti papildu noteikumi gadījumos, kad saskaņā ar dalībvalsts tiesībām ir obligāti noslēgt apdrošināšanas līgumu, lai noteiktu valsti, kur atrodas risks; attiecībā uz šādiem līgumiem, kas nav dzīvības apdrošināšanas līgumi, jāatsaucas uz Padomes otro apdrošināšanas direktīvu [85] un dzīvības apdrošināšanas gadījumā – uz EK dzīvības apdrošināšanas direktīvu [86].

5.2.5.2.3. Darba līgumi – 8. pants

Darba līgumus reglamentē tiesību akti, ko puses izvēlējušās, un gadījumos, kad izvēle nav veikta, tās valsts tiesību akti, kurā vai no kuras darbinieks pastāvīgi veic darbu, pildot līgumu. Ja piemērojamos tiesību aktus šādā veidā nevar noteikt, piemēram, ja darbinieks pastāvīgi neveic darbu vienā valstī, līgumu reglamentē tās valsts tiesību akti, kurā atrodas uzņēmums, kas pieņēma darbā darbinieku. Tomēr, ja apstākļi kopumā liecina, ka līgums ir ciešāk saistīts ar citu valsti, līgumam piemēro šīs citas valsts tiesību aktus. Piemērojamo tiesību aktu izvēles rezultātā darbiniekam nedrīkst būt liegta aizsardzība, kas tam piešķirta ar obligātajiem darba tiesību noteikumiem, kurus piemērotu saskaņā ar regulu, ja nebūtu izdarīta izvēle.

5.2.6. Piemērojamo tiesību aktu darbības joma – 12. pants

Piemērojamie tiesību akti reglamentē:

- līguma interpretēšanu un izpildi;
- saistību pilnīgas vai daļējas neizpildes sekas un zaudējumu novērtēšanu;
- dažādus saistību izbeigšanas veidus un darbību noilgumu, un
- spēkā neesamības sekas.

Attiecībā uz izpildes veidu un darbībām, kas jāveic neatbilstīgas izpildes gadījumā, piemēro tās valsts tiesību aktus, kurā veic izpildi.

5.2.7. Citi noteikumi attiecībā uz līgumam piemērojamām tiesību normām

Regulā ietverti citi nozīmīgi noteikumi, kas risina īpašus jautājumus saistībā ar piemērojamiem tiesību aktiem, tostarp imperatīvus tās valsts noteikumus, kurā ir jāpilda līgumā noteiktās saistības; šādi noteikumi ir piemērojami, apsverot to raksturu un mērķi, kā arī to piemērošanas sekas, ciktāl šo noteikumu piemērošana līguma izpildi padara par prettiesisku. Šie noteikumi nodrošina attiecīgās valsts interešu ievērošanu un tiek uzskatīti par būtiskiem šim mērķim. Citi jautājumi, kurus reglamentē īpašie noteikumi, attiecas uz līguma spēkā esamību pēc būtības un formālo spēkā esamību, jautājumiem par rīcībnespēju, cesiju un subrogāciju, vairāku personu atbildību, ieskaitu un pierādīšanas pienākumu. Pastāv noteikumi, kas

(85) Skatīt Padomes otrās Direktīvas 88/357/EEK (1988. gada 22. jūnijs) 2. panta d) pantu, kas grozīta ar Direktīvu 2005/14/EK.

(86) Skatīt Parlamenta un Padomes Direktīvas 2002/83/EK (2002. gada 5. novembris) 1. panta 1. punkta g) apakšpunktu; OV L 345, 19.12.2002, 1. lpp.

nosaka juridisko personu un fizisko personu, kuras veic uzņēmējdarbību, pastāvīgo mītnesvietu; izslēdzot atgriezeniskās norādes piemērošanu, proti, tās valsts starptautisko privāttiesību normu piemērošanu, kuras tiesību akti ir piemērojami saskaņā ar regulu; kas arī nosaka regulas piemērošanu attiecībā uz valstīm ar vairākām tiesību sistēmām, un attiecības ar citiem ES tiesību aktu noteikumiem un Romas konvenciju.

5.3. Tiesību akti, kas piemērojami attiecībā uz neatļautu darbību – regula "Roma II"

5.3.1. Pieņemšanas vēsture

Lai arī gan Briseles konvencija, gan regula "Brisele I" ietvēra jurisdikcijas noteikumus attiecībā uz līgumiskām un arī ārpuslīgumiskām saistībām, ar Romas konvenciju harmonizēti bija tikai tie noteikumi, kas nosaka līgumiskajām saistībām piemērojamos tiesību aktus. Līdz ar Romas konvencijas izstrādes pabeigšanu tika panākts arī zināms progress attiecībā uz vienošanos par konvenciju, kas attiecas uz neatļautu darbību. Tomēr darbs netika pabeigts līdz brīdim, kad 1999. gadā stājās spēkā Amsterdamas līgums, un projekts tika atlikts uz vairākiem gadiem. Nedaudz vēlāk Eiropas Komisija iesniedza priekšlikumu par tiesību aktu attiecībā uz ārpuslīgumiskām saistībām piemērojamiem tiesību aktiem, un tā rezultātā 2007. gada 11. jūlijā tika pieņemta regula, kas ir piemērojama ar 2009. gada 11. janvāri un sarunvalodā tiek dēvēta "Roma II".

5.3.2. "Roma II" darbības joma – 1. un 2. pants

Regula nosaka ārpuslīgumiskām saistībām piemērojamos tiesību aktus attiecībā uz civillietām un komerclietām. Līdzīgi kā citi šīs jomas tiesību akti, minētās regulas darbība neaptver nodokļu, muitas vai administratīvās lietas. Paredzēts, ka regulai "Roma I" un "II" jāaptver visas civiltiesiskās saistības, ievērojot iepriekš minētos un citus darbības jomas izņēmumus. Regulas teritoriālā piemērošanas joma ir attiecināma uz visām dalībvalstīm, izņemot Dāniju. Jāņem vērā, ka regulas noteikumi ir piemērojami arī situācijās, kas saistītas ar priekšā stāvošu atbildību, piemēram, tiesību normu sagaidāmu pārkāpumu gadījumā, kas var radīt atbildību par neatļautu darbību.

5.3.2.1. Ārpuslīgumisku saistību jēdziens – 2. pants

Regulas 2. pantā izklāstīts ārpuslīgumisku saistību jēdziens minētās regulas izpratnē. Tās aptver tiesiskās netaisnības tradicionālās kategorijas attiecībā uz neatļautu darbību. Taču tās ietver arī saistības, kas pagātnē netika raksturotas kā neatļauta darbība vai līgumiskas saistības, kā, piemēram, netaisna iedzīvošanās, *negotiorum gestio* jeb tiesības uz izdevumu atlīdzināšanu, kas radušies saistībā ar brīvprātīga pakalpojuma sniegšanu kādam, un saistības, kas rodas no sarunu par līguma slēgšanu pārtraukšanas, kuras saistībā ar paļāvību uz šīm sarunām ir radījušas pusei zaudējumus; tas attiecas uz izdevumiem, kas pusei radušies, paredzot līguma noslēgšanu un izpildot līgumā paredzētas darbības – šis jēdziens ir zināms kā *culpa in contrahendo*. Šie pēdējie trīs saistību veidi ir tik atšķirīgi, ka attiecībā uz tiem regulā ietverti īpaši noteikumi.

5.3.2.2. Darbības jomas izņēmumi – 1. pants

Dažas no ārpuslīgumiskajām saistībām ir izslēgtas no regulas darbības jomas, piemēram, ārpuslīgumiskās saistības, kas rodas no ģimenes vai līdzīgām attiecībām, no mantisko attiecību regulējuma laulībā, kā arī trasta un mantošanas. Izslēgtas ir arī tādas saistības, kas rodas no dažādām

komerciālajām attiecībām, piemēram, izriet no vekseļiem un citiem tirgojamiem instrumentiem, kā arī uzņēmējdarbības tiesību jautājumi. Izslēgtas ir arī ārpuslīgumiskās saistības, kas izriet no kodolkaitējuma, jo šo jautājumu risina plašākas starptautiskās konvencijas, un tas ir vairākās dalībvalstīs ļoti pretrunīgs. Īpaši nozīmīga ir regulas nepiemērošana attiecībā uz valsts atbildību par darbību vai bezdarbību, īstenojot valsts varu. Visbeidzot, no pieņemtā tiesību akta darbības jomas tika izslēgtas regulas ierosināšanas brīdī šajā tiesību aktā iekļautās ārpuslīgumiskās saistības, kas izriet no neslavas celšanas un privātās dzīves un personas tiesību aizsākrumiem [87].

5.3.3. Noteikumi par piemērojamajiem tiesību aktiem

Regulā ietverti dažādi noteikumi, kas nosaka piemērojamos tiesību aktus attiecībā uz divām regulas aptvertajām ārpuslīgumiskām saistību kategorijām, proti, tām, kas rodas no neatļautas darbības, un tām, kas rodas no citām tiesiskajām attiecībām. Papildus noteikumiem attiecībā uz šīm divām kategorijām, saistību no neatļautas darbības jomā piecus situāciju veidus regulē īpaši noteikumi, proti, produktatbildību, konkurenci, kaitējumu videi, intelektuālo īpašumu un kolektīvo rīcību.

5.3.3.1. Pušu autonomija – 14. pants

Atšķirībā no "Roma I" nostājas piemērojamo tiesību aktu izvēles brīvība attiecībā uz neatļautu darbību ir ierobežotāka. Pusēm parasti nav pieļaujams izdarīt izvēli, pirms ir iestājies notikums, kas radījis prasījuma tiesības, kuru pamatā ir zaudējumu, aizskārums un kaitējums, jo parastos apstākļos puses šādu notikumu nebūtu paredzējušas, un tādējādi nav neviena, ar kuru zaudējumu cietusī puse jau pirms tam varēja noslēgt vienošanos. Tas nozīmē, ka saskaņā ar regulu nav iespējams noslēgt vispārīgu vienošanos par piemērojamajiem tiesību aktiem vēl pirms šāda notikuma. Tādēļ laika ziņā izvēlēs brīvība ir ierobežota ar laika periodu pēc tam, kad attiecīgais notikums ir noticis. Vienā regulā norādītā gadījumā puses var noslēgt vienošanos par piemērojamo tiesību aktu izvēli pirms attiecīgā notikuma, un tas ir gadījums, kad visas iesaistītās puses veic komercdarbību. Jebkura piemērojamo tiesību aktu izvēle ir ierobežota ar nosacījumu, ka izvēlētie tiesību akti netiks piemēroti, ja pastāv cieša saikne ar citas valsts tiesību aktiem; tiks piemēroti šo tiesību aktu noteikumi, no kuriem nevar atkāpties, savstarpēji vienojoties. Izvēlei ir jābūt skaidrai vai nepārprotami jāizriet no lietas apstākļiem.

5.3.3.2. Piemērojamie tiesību akti gadījumos, kad nav izdarīta izvēle – 4. pants

Vispārīgais noteikums attiecībā uz saistībām, kas izriet no neatļautas darbības vai pārkāpuma, ir atkarīgs no tā, ka piemērojami tās valsts tiesību akti, kurā radies vai varētu rasties kaitējums, neatkarīgi no tā, kurā valstī iestājies notikums, kas radījis kaitējumu, un neatkarīgi no tā, kurā valstī radušās netiešas minētā notikuma sekas. Šā noteikuma, kas norāda uz *lex loci delicti commissi* kā piemērojamiem tiesību aktiem, mērķis ir garantēt noteiktību attiecībā uz tiesību aktiem, vienlaikus cenšoties nodrošināt saprātīgu līdzsvaru starp personu, kuru uzskata par atbildīgu, un personu, kurai nodarīts kaitējums. Tomēr gadījumā, kad personas, kuru uzskata par atbildīgu, un personas, kurai nodarīts kaitējums, pastāvīgā mītnesvieta

(87) Uz šo izslēgšanu attiecās regulas pieņemšanas brīdī izdotais Komisijas paziņojums, saskaņā ar kuru Komisija apņēmās Eiropas Parlamentam un Padomei ne vēlāk kā līdz 2008. gada decembrim iesniegt pētījumu par šo jautājumu. Pētījums tika publicēts 2009. gada februārī.

kaitējuma rašanās brīdī ir vienā un tajā pašā valstī, piemērojami šīs valsts tiesību akti. Regulā tālāk ietverta arī vispārīga izņēmuma klauzula, kuras mērķis ir radīt noteiktu elastīgumu, ļaujot tiesai piemēroties individuālam gadījumam, lai varētu tikt piemēroti tiesību akti, kas atspoguļo notikuma "smaguma centru", tāpēc ikreiz, kad neatļautā darbība ir acīmredzami ciešāk saistīta ar citu valsti, piemēro attiecīgās valsts tiesību aktus. Papildus tam regula arī paredz īpašus noteikumus, kas piemērojami attiecībā uz noteiktām tiesību jomām, piemēram, produktatbildību, negodīgu konkurenci vai intelektuālā īpašuma tiesībām.

Piemērs

2010. gadā Francijas pilsonis, kurš dzīvo Olomoucā, Čehijas Republikā, bija iesaistīts ceļu satiksmes negadījumā, kurā viņu aizķēra un ievainoja automobilis, kad viņš šķērsoja ceļu Bratislavā. Negadījumā iesaistītais automobilis bija reģistrēta Ungārijā, un negadījuma brīdī to vadīja Ungārijas pilsonis, kura pastāvīgā dzīvesvieta ir Ungārija. Automobili bija apdrošinājusi Austrijas apdrošināšanas sabiedrība, kas atrodas Vīnē.

2012. gadā ceļu satiksmes negadījumā cietušais iesniedza prasību pret apdrošinātāju Čehijas Republikas tiesā saistībā ar personisku aizskārumu un zaudējumu atlīdzināšanu. Kādi tiesību akti būs piemērojami, lai noteikti pušu tiesības un pienākumus, tostarp atbildību un zaudējumu apmēru? Kādi tiesību akti būs piemērojami attiecībā uz jautājumu par to, vai pret apdrošinātāju var tikt celta prasība, neceļot regresa prasību pret personu, kas atbildīga par ceļu satiksmes negadījumu, kā arī, apdrošinātājam neceļot prasību pret šo personu par zaudējumu atlīdzināšanu?

Piemērojot regulas 14. panta 1. punkta a) apakšpunktu, puses var vienoties par piemērojamiem tiesību aktiem pēc tam, kad strīds radies. Pieņemot, ka tās to nedarīs, būs piemērojami 4. panta noteikumi. Tā kā aizskartās personas un atbildīgās personas pastāvīgās mītnesvietas ir dažādās valstīs, nebūs piemērojams 4. panta 2. punkts Tādējādi piemērojamie tiesību akti ir nosakāmi saskaņā ar 4. panta 1. punktu, kas norāda uz tās valsts tiesību aktiem, kurā radies kaitējums. Attiecībā uz tādu ceļu satiksmes negadījumā kā aprakstītais tā būs valsts, kurā notika negadījums. Ņemot vērā, ka konkrētais negadījums notika Slovākijā, ir piemērojami Slovākijas tiesību akti.

Jautājums par to, vai prasība var tikt celta tieši pret Austrijas apdrošināšanas sabiedrību, ir atkarīgs no tā, vai tiesību akti, kas attiecināmi uz neatļauto darbību, proti, Slovākijas tiesību akti, to pieļauj un vai to pieļauj saskaņā ar apdrošināšanas līgumu piemērojamie tiesību akti.

Visbeidzot, tiesību akti, kas reglamentēs apdrošinātāja subrogāciju pret personu, kas ir atbildīga par negadījuma izraisītajiem zaudējumiem un radīto ievainojumu, saskaņā ar 19. pantu būs tie paši tiesību akti, kas nosaka apdrošinātāja pienākumu samaksāt aizskartajai personai – šajā situācijā tie atkal ir Slovākijas tiesību akti.

5.3.3.3. Noteikumi attiecībā uz īpašām situācijām, kurās nodarīts kaitējums – 5. līdz 9. pants

Vairāki īpaši noteikumi ir attiecināmi uz piecām dažādām situācijām:

- produktatbildība – 5. pants; piemērojamie tiesību akti jāizvērtē, pakāpeniski apskatot virkni saistītu faktoru: vispirms tās valsts tiesību aktus, kurā personai, kam nodarīts kaitējums, ir pastāvīgā mītnesvieta laikā, kad kaitējums radies, ja ražojums tirgots attiecīgajā valstī. Ja šis faktors nav piemērojams: tās valsts tiesību akti, kurā ražojums iegādāts, ja ražojums tirgots attiecīgajā valstī; vai, ja nav piemērojams arī šis faktors: tās valsts tiesību akti, kurā radies kaitējums, ja ražojums tirgots attiecīgajā valstī. Ja persona, kuru uzskata par atbildīgu, nevarēja saprātīgi paredzēt ražojuma tirgošanu kādā no šīm valstīm, ir piemērojami tās valsts tiesību akti, kurā šai personai ir pastāvīga mītnesvieta. Ja lieta ir acīm redzami ciešāk saistīta ar citu valsti, piemēro minētās valsts tiesību aktus.
- Negodīga konkurence – 6. pants; atkarībā no situācijas ir piemērojami dažādi noteikumi Kopumā šo noteikumu mērķis ir aizsargāt patērētāju, kā arī uzņēmumu intereses pret darbībām, kas vērstas pret konkurenci. Tādēļ tiesību akti, ko piemēro gadījumā, kad īstenota negodīga konkurence, ir tās valsts tiesību akti, kurā ir vai varētu tikt ietekmētas konkurējošās intereses vai patērētāju kolektīvās intereses. 4. pantā ietvertais vispārīgais noteikums ir piemērojams, ja ir aizskartas konkrēta konkurenta intereses. Īpaši noteikumi 6.3. pantā reglamentē pret konkurenci vērstu praksi, galveno uzmanību veltot to valstu tiesību aktu piemērošanai, kurās atrodas attiecīgie ar to ietekmētie tirgi. 14. pantā noteikts, ka no šiem tiesību aktiem nevar atkāpties, savstarpēji vienojoties.
- Kaitējums videi – 7. pants; ārpuslīgumiskai saistībai, kas izriet no kaitējuma videi vai no kaitējuma, kas personām vai mantai nodarīts šāda kaitējuma rezultātā, pirmām kārtām piemērojami pušu izvēlētie tiesību akti. Tomēr personai, kas iesniedz prasību, ir iespēja to pamatot ar tās valsts tiesību aktiem, kurā ir iestājies notikums, kas radījis kaitējumu. Vienpusējas izvēles iespēja uzsvēra ES vispārējo apņemšanos veicināt vides aizsardzību.
- Intelektuālā īpašuma tiesības – 8. pants; šeit pastāv atšķirība starp ES intelektuālā īpašuma tiesībām un valstu tiesību aktiem. Attiecībā uz pēdējo ir piemērojami tās valsts tiesību akti, kurā tiek lūgta aizsardzība. Attiecībā uz ES tiesībām gadījumos, kurus neregulē ES tiesību akti, piemērojami ir tās valsts tiesību akti, kurā izdarīts tiesību pārkāpums. Arī šajos gadījumos nav pieļaujama piemērojamo tiesību aktu izvēle.
- Kolektīvā rīcība – 9. pants; šī, pēdējā no īpašajām situācijām, reglamentē ārpuslīgumiskas saistības attiecībā uz personas, kas ir darba ņēmēja vai darba devēja statusā, vai arī viņu profesionālās intereses pārstāvošu organizāciju, piemēram, tirdzniecības apvienību vai darba devēju asociāciju atbildību par paredzamas vai notikušas kolektīvās rīcības radītiem zaudējumiem. Lai gan šādās situācijās 4. panta 2. punkts norāda uz parastās pastāvīgās mītnesvietas valsts tiesību aktu piemērošanu, saskaņā ar 9. pantu tiks piemēroti tās valsts tiesību akti, kurā kolektīvā rīcība tiks veikta vai kurā tā ir notikusi.

5.3.3.4. Attiecībā uz netaisnu iedzīvošanos piemērojamie tiesību akti – 10. un 11. pants

Attiecībā uz ārpuslīgumiskām saistībām, kuras izriet no netaisnas iedzīvošanās un kuras nav neatļauta darbība – kā, piemēram, netaisna iedzīvošanās un pārstāvība bez pilnvarojuma – regula paredz noteikumus, lai nodrošinātu, ka saistību reglamentē tās valsts tiesību akti, kura ir visciešāk saistīta ar minētajām attiecībām, vienlaikus saglabājot tiesām pietiekamu elastīgumu pielāgot šo noteikumu savām nacionālajām sistēmām. Abās situācijās ir izveidota noteikumu hierarhija.

- Netaisna iedzīvošanās – 10. pants; galvenais noteikums ir, ka situācijā, kad saistība radās no pastāvošām pušu attiecībām, kas cieši saistītas ar netaisno iedzīvošanos, to reglamentē tiesību akti, kas bija piemērojami šīm attiecībām, piemēram, līgumam. Ja minētais noteikums nav piemērojams un ja saistības rašanās brīdī pušu pastāvīgā mītnesvieta ir vienā un tajā pašā valstī, piemēro minētās valsts tiesību aktus. Ja arī šādi nevar noteikt piemērojamos tiesību aktus, piemērojami tās valsts tiesību akti, kurā notikusi netaisna iedzīvošanās. Ja konkrētā situācija ir acīm redzami ciešāk saistīta ar citu valsti, kas nav kāda no citos noteikumos norādītajām valstīm, piemēro šīs citas valsts tiesību aktus.
- *Negotiorum gestor* – 11. pants; šeit pirmais noteikums ir līdzīgs tam, kas reglamentē netaisnu iedzīvošanos; ja starp pusēm pastāv attiecības, kas cieši saistītas ar konkrēto saistību, ir piemērojami tiesību akti, kas reglamentē šīs attiecības. Otrs noteikums atkal paredz ievērot kopējo pušu pastāvīgo mītnesvietu, savukārt trešais – piemērot tās valsts tiesību aktus, kurā notikusi attiecīgā darbība. Visbeidzot, līdzīgi kā 10. panta 4. punktā, pastāv noteikums par darbības ciešāko saistību ar kādu valsti.

Piemērs

Uzņēmējsabiedrības A, kas atrodas Francijā, darbinieks, organizējot naudas elektronisku pārskaitījumu, lai samaksātu par gadatirgu Itālijā tās organizētājai uzņēmējsabiedrībai B, pieļāva kļūdu tiešsaistes pārskaitījuma veikšanā, kuras rezultātā EUR 5000 vietā tika pārskaitīta samaksa EUR 50 000. Turklāt maksājums tika veikts uz trešās personas bankas kontu, kas nekādā veidā nav saistīta ar itāliešu uzņēmējsabiedrību vai konkrēto darījumu. Šai pusei, kuras pastāvīgā mītnesvieta ir Austrija, konts bija tajā pašā bankā kā uzņēmējsabiedrībai B, un tā numurs tikai par vienu ciparu atšķīrās no uzņēmējsabiedrības B bankas konta. Trešā persona atsakās veikt atmaksu, tādēļ uzņēmējsabiedrībai A ir jāceļ prasība pret šo pusi tās pastāvīgās mītnesvietas valstī, proti, Austrijā, jo regulā "Brisele II" nepastāv īpašs jurisdikcijas pamats tādās lietās, kā šī konkrētā lieta, kas saistīta ar netaisnu iedzīvošanos. Jautājums ir, kādi tiesību akti Austrijas tiesai būtu jāpiemēro?

Ņemot vērā, ka konkrētajā situācijā ir runa par trešās personas netaisnu iedzīvošanos, ir piemērojams regulas "Roma II" 10. pants. Pirmā iespēja, proti, pastāvošu pušu attiecību, kas izriet no līguma vai neatļautas darbības, saistība ar faktisko situāciju, nav būtiska, ņemot vērā, ka starp uzņēmējsabiedrību A un Austrijas trešo pusi nepastāv nekādas attiecības. Tāpat nav būtiska arī pušu kopējā pastāvīgā mītnesvieta,

jo uzņēmējsabiedrības A un trešās puses pastāvīgās mītnesvietas ir atšķirīgās valstīs.

Tas atstāj pēdējo no vienojošajiem faktoriem 10. panta 3. punktā, kas norāda uz tās valsts tiesību aktu piemērošanu, kurā notikusi netaisnā iedzīvošanās. Apspriežamajā piemērā tas norādītu uz Itālijas tiesību aktu piemērošanu, ņemot vērā, ka Austrijas puses bankas konts atrodas Itālijā. Visticamāk, 10. panta 4. punkta īpašie noteikumi neietekmēs Itālijas tiesību aktu piemērošanu, jo konkrētās lietas apstākļi nenorāda uz ciešu saistību ar citu valsti.

5.3.3.5. Attiecībām, kas izriet no culpa in contrahendo, piemērojamie tiesību akti – 12. pants

Culpa in contrahendo attiecas uz situāciju, kad ārpuslīgumiskas saistības izriet no sarunām pirms līguma slēgšanas, neatkarīgi no tā, vai līgumu patiešām noslēdz. Tas ietver informācijas izpaušanas pienākuma pārkāpumus un līguma slēgšanas sarunu izjaukšanu. Arī 12. pantā ietvertie noteikumi nodrošina zināmu hierarhiju. Tādējādi pirmais solis ir piemērot tos tiesību aktus, kuri reglamentē attiecīgo līgumu, vai būtu bijuši līgumam piemērojami, ja tas būtu noslēgts. Ja tas nav iespējams, piemēro tās valsts tiesību aktus, kurā radies kaitējums, neatkarīgi no tā, kurā valstī vai kurās valstīs radušās netiešas minētā notikuma sekas; vai attiecīgās valsts tiesību aktus, kurā ir pušu kopējā pastāvīgā mītnesvieta; vai citas valsts tiesību aktus, ja attiecības ir acīm redzami ciešāk saistītas ar citu valsti, kas nav saskaņā ar citiem noteikumiem norādītā valsts.

5.3.4. Piemērojamo tiesību aktu darbības joma – 15. pants

Saskaņā ar regulu piemērojamie tiesību akti reglamentē:

- atbildības pamatu un apjomu;
- pamatojumu atbrīvošanai no atbildības, atbildības ierobežošanai un tās sadalei;
- kaitējuma esamību, būtību un novērtējumu vai pieprasāmo tiesisko aizsardzību;
- pasākumus, ko tiesa var veikt, lai novērstu vai izbeigtu aizskārumu vai kaitējumu;
- tiesību prasīt zaudējumu atlīdzību par kaitējumu nodošanu, tostarp mantošanas ceļā;
- personas, kas ir tiesīgas saņemt kompensāciju par personisku kaitējumu;
- aizstājošo atbildību par citu personu darbību un
- saistību izbeigšanu ar noilgumu un ierobežojuma noteikumus, kā arī noilguma un ierobežojuma termiņa pārtraukšanu.

5.3.5. Citi noteikumi attiecībā uz ārpuslīgumiskām saistībām piemērojamiem tiesību aktiem

Līdzīgi kā regulā "Roma I", regulā ietverti citi nozīmīgi noteikumi, kas risina noteiktus jautājumus saistībā ar piemērojamiem tiesību aktiem. Tie ietver pantu par prevalējošām imperatīvām tiesas atrašanās valsts tiesību normām, kas piemērojamas neatkarīgi no citos gadījumos piemērojamiem tiesību aktiem. Citi jautājumi, ko reglamentē īpaši noteikumi, ietver normu, ka, faktiski un ciktāl tas iespējams, jāņem vērā drošības un uzvedības noteikumus, kuri bija spēkā vietā un laikā, kad iestājies notikums, kas radījis atbildību, kā arī noteikumu, saskaņā ar kuru persona var celt prasību tieši pret atbildīgās personas apdrošinātāju, ja to pieļauj tiesību akti, kurus piemēro ārpuslīgumiskajai saistībai vai apdrošināšanas līgumam. Regulā ietverti arī noteikumi, kas attiecināmi uz subrogāciju, vairāku personu atbildību un tādas darbības formālo spēkā esamību, kas saistīta ar ārpuslīgumiskām saistībām. Visbeidzot, pastāv noteikumi par pierādīšanas pienākumu; juridisko personu un fizisku personu, kuras veic uzņēmējdarbību, pastāvīgo mītnesvietu; atgriezeniskās norādes piemērošanas izslēgšanu attiecībā uz tās valsts starptautisko privāttiesību normu piemērošanu, kuras tiesību akti ir piemērojami saskaņā ar regulu; regulas piemērošanu attiecībā uz valstīm ar vairākām tiesību sistēmām un attiecības ar citiem ES tiesību aktu noteikumiem un dažām starptautiskajām konvencijām.

6

Vecāku atbildība un šķiršanās

6.1. Regula "Brisele IIa"

6.1.1. Pieņemšanas vēsture – regula "Brisele II" un regula "Brisele IIa"

Padomes Regula (EK) Nr. 1347/2000 (2000. gada 29. maijs) par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par abu laulāto vecāku atbildību par bērniem (zināma kā regula "Brisele II") [88] stājās spēkā 2001. gada 1. maijā. Šī regula aptvēra jurisdikciju, atzīšanu un izpildi civillietās, kas saistītas ar laulības šķiršanu, laulāto atšķiršanas vai laulības atzīšanas par neesošu procedūrām, taču, ciktāl tā aptvēra jautājumus par vecāku atbildību, tā attiecās tikai uz situācijām, kas radās laulības lietās attiecībā uz abu laulāto kopējiem bērniem. Regula bija tās dalībvalstu konvencijas pēctece, kas tika apspriesta pirms Amsterdamas Līguma spēkā stāšanās. Regulas "Brisele II" un konvencijas teksti ir būtībā identiski, taču konvencija [89], kas tika pieņemta 1968. gada 28. maijā, nekad nestājās spēkā.

Teritoriālais tvērums attiecas uz visām dalībvalstīm, izņemot Dāniju. Salīdzinoši drīz pēc tās spēkā stāšanās regulas "Brisele II" materiālā piemērošanas joma attiecībā uz tās noteikumiem par vecāku atbildību tika atzīta par pārāk šauru. Tas bija viens no iemesliem, kas bija par pamatu Komisijas 2002. gada augusta priekšlikumam (90) regulas projektam, ar ko paredzēja aizstāt regulu "Brisele II" un kas aptvertu visus lēmumus saistībā ar vecāku atbildību, neatkarīgi no vecāku ģimenes stāvokļa un no tā, vai starp vecākiem notiek tiesvedība laulības lietā. Regula arī tika ierosināta, lai risinātu jautājumus par vecāku atbildību, kas ietver bērnu ievietošanu aprūpes iestādē, kā arī nodošanu audžuģimenē. Priekšlikumā lielā mērā ievēroti Hāgas 1996. gada 19. oktobra konvencijas par Konvencija par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem ("Hāgas konvencija par bērnu aizsardzību") noteikumi, regulas darbības laikā konvencija vēl nebija spēkā visās dalībvalstīs. "Brisele IIa" tika pieņemta 2003. gada 27. novembrī un piemērota no 2005. gada 1. marta [91].

(88) Skatīt OV L 160, 30.6.2000., 19. lpp.

(89) Skatīt OV C 221, 16.7.1998., 1. lpp.

(90) Skatīt OV C 203 E, 27.8.2002., 155. lpp. Atsevišķa rokasgrāmata par regulas darbību ir pieejama e-tiesiskuma portāla tīmekļa vietnē.

6.1.2. Regula "Brisele IIa" un bērna nolaupīšana

Ierosinātajai regulai "Brisele IIa" bija jāietver arī īpaši noteikumi attiecībā uz vecāku īstenotu bērnu pārrobežu nolaupīšanu Eiropas Savienības ietvaros, lai dalībvalstu ietvaros risinātu bērnu prettiesiskas aizvešanas vai aizturēšanas, pārkāpjot aizbildnības tiesības, problēmu. 1980. gada 25. oktobra Hāgas konvencija par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem ir spēkā visās dalībvalstīs. Saskaņā ar šo konvenciju, ja bērns ir aizvests vai aizturēts valstī, kas ir konvencijas dalībvalsts un kas nav viņa(-as) pastāvīgās dzīvesvietas valsts, tās valsts iestādēm, kurā atrodas bērns, ir jāizdod rīkojums par bērna atgriešanos nekavējoties uz valsti, kura ir viņa(-as) dzīvesvietas valsts, ja tā ir konvencijas dalībvalsts. Regulas "Brisele IIa" noteikumi bija paredzēti, lai papildinātu un stiprinātu konvencijas noteikumu darbību starp dalībvalstīm, un tādējādi atturētu vecākus un citas personas no vienpusēja soļa speršanas, aizvedot vai aizturot bērnus valstī, kas nav viņu pastāvīgās dzīvesvietas valsts.

(91) Dānija nepiedalās šajā regulā.

6.1.3. Regula "Brisele IIa" un laulības lietas

6.1.3.1. Jurisdikcija laulības lietās – 3. pants

Regula pārņēma no regulas "Brisele II" negrozītus noteikumus par laulības lietām. Regulas noteikumi attiecībā uz šīm lietām noteica:

- jurisdikciju starp dalībvalstu tiesām;
- dalībvalstu tiesu nolēmumu atzīšanu un izpildi.

Piemērs

A kundze, dalībvalsts 1 pilsone, ir trīs gadus precējusies ar B kungu; viņi kopā ir dzīvojuši dalībvalstī 2, kas ir B kunga mājas valsts. A kundze, ņemot vērā, ka laulība ir izirusi, vēlas iesniegt tiesā laulības šķiršanas pieteikumu un atgriezties savā mājas valstī, kurā dzīvo viņas ģimene. Viņa vēlētos aizbraukt, cik ātri vien iespējams, un iesniegt pieteikumu par laulības šķiršanu valstī, kurā viņa ir dzimusi. Viņa nav sarunājusies ar B kungu divas nedēļas un ir norūpējusies, ka laulības šķiršana var izvērsties par nopietnu problēmu.

Saskaņā ar regulas 3. panta 1. punkta noteikumiem jurisdikcija laulības šķiršanas lietās ir tās valsts tiesām, kuras teritorijā atrodas laulāto pastāvīgā dzīvesvieta, vai laulāto pēdējā pastāvīgā dzīvesvieta, ja viens no tiem arvien tur dzīvo. Tā var būt arī tās valsts tiesām, kuras valsts piederība ir abiem laulātajiem (Apvienotās Karalistes un Īrijas gadījumā – kurā ir abu laulāto "domicils"). Ja A kundze atgrieztos savā mītnes valstī (dalībvalstī 1), viņa varētu iesniegt tiesā laulības šķiršanas pieteikumu ar brīdi, kad viņa tur pastāvīgi dzīvo, un, pastāvot vienam no šādiem nosacījumiem:

- B kungs piekrīt iesniegt kopīgu laulības šķiršanas pieteikumu;
- ja B kungs nebūtu gatavs iesniegt kopīgu pieteikumu, A kundze varētu vērsties šajā tiesā, ja viņa ir dzīvojusi attiecīgajā valstī vismaz sešus mēnešus pirms pieteikuma iesniegšanas. Ja A kundze izlemtu pārcelties uz kādu trešo dalībvalsti, kuras pilsonības viņai nav, viņa būtu tiesīga iesniegt šajā valstī pieteikumu par laulības šķiršanu tikai, ja tur būtu viņas pastāvīgā dzīvesvieta un viņa pirms pieteikuma iesniegšanas būtu nodzīvojusi tur vismaz vienu gadu.

A kundzei jāņem vērā, ka B kungam, kurš plāno palikt laulāto pašreizējā kopīgajā dzīvesvietā dalībvalstī 2, ir labāka situācija, jo viņš var nekavējoties iesniegt pieteikumu par laulības šķiršanu šīs valsts tiesā. Arī A kundze var šādi rīkoties, ņemot vērā, ka B kungs joprojām pastāvīgi dzīvo šajā valstī, turpretim, lai iesniegtu pieteikumu dalībvalstī 1, viņai būtu jāgaida vismaz seši mēneši.

Ja B kungs nolemtu iesniegt pieteikumu dalībvalstī 2, šī rīcība izslēgtu iespēju A kundzei vēlāk vērsties dalībvalstī 1. Tas ir tādēļ, ka regulas 19. panta 1. punkts nosaka: ja dažādu dalībvalstu tiesās starp tām pašām pusēm tiek iesniegtas prasības par to pašu pamatu, tiesa, kurā pirmajā iesniegta prasība, turpina lietas izskatīšanu, savukārt tiesai, kurā prasība iesniegta kā otrajā, jāaptur tiesvedība; ja tiek noteikta tās tiesas jurisdikcija, kurā pirmajā iesniegta prasība, otrā tiesa nedrīkst turpināt izskatīt lietu; šajā pantā ietvertā norma ir tā dēvētais Eiropas *lis pendens* noteikums.

Regula ir piemērojama tikai attiecībā uz laulību šķiršanu, bet neattiecas uz tādiem jautājumiem kā laulības šķiršanas pamati, laulāto mantas piederība, uzturēšanas saistība [92] vai citiem pasākumiem, kas varētu būt saistīti ar laulības šķiršanu.

6.1.3.2. Rīkojumu atzīšana un izpilde laulības šķiršanas lietās saskaņā ar regulu "Brisele IIa"

Pamatojoties uz savstarpējās uzticēšanās principu, vienas dalībvalsts tiesas izdots nolēmums ir atzīstams visās pārējās dalībvalstīs. Neatzīšanas iemeslu skaits ir minimāls. Attiecībā uz spriedumiem par laulības šķiršanu, laulāto atšķiršanu vai laulības atzīšanu par neesošu, netiek pieprasīta nekāda īpaša procedūra civilstāvokļa aktu atjaunošanai dalībvalstī. Līdzīgi kā regulā "Brisele I", arī regulas "Brisele IIa" pamatprincips nosaka, ka uzrunātā dalībvalsts nedrīkst pārskatīt ne izcelsmes dalībvalsts tiesas jurisdikciju, ne tās izdarītos secinājumus. Spriedumi saistībā ar laulības lietām tiek atzīti ar likumu un var tikt izpildīti citās dalībvalstīs, tiklīdz attiecīgā izpildes dalībvalsts tiesa pasludinājusi tos par izpildāmiem *(exequatur)*. Lēmums, ar kuru nolemts pasludināt spriedumu par izpildāmu, var tikt pārskatīts, ja iesniegta pārsūdzība. Jebkādiem dokumentiem, tostarp rīkojumu par laulības šķiršanu, to atzīšanai un izpildei nav nepieciešama legalizācija.

(92) Skatīt turpmāk 7. nodaļā

6.1.4. Regula "Brisele IIa" un vecāku atbildība

6.1.4.1. Darbības joma

Regulai ir ļoti plaša piemērošanas joma attiecībā uz jautājumiem par vecāku atbildību. Tā aptver visus vecāku pienākumu tradicionālos veidus, piemēram, bērna pastāvīgās dzīvesvietas noteikšanu, saskarsmes tiesības, aizbildnību, bērna aizsardzības pasākumus attiecībā uz viņa(-as) īpašumu. Tāpat tā ietver bērna ievietošanu, ko veic 6.1.8. punktā minētā publiskā institūcija. Tā ietver noteikumus par tiesu jurisdikciju šādās lietās un rīkojumu attiecībā uz vecāku atbildību atzīšanu un izpildi.

6.1.4.2. Jurisdikcija attiecībā uz vecāku atbildību – 8., 9., 12. un 13. pants

Saskaņā ar vispārīgu noteikumu jurisdikcija ir tās dalībvalsts tiesām, kurā ir bērna pastāvīgā dzīvesvieta. Jēdziens "pastāvīgā dzīvesvieta" regulā nav definēts, taču ir paredzēts, ka tam ir autonoma nozīme; to virknē lietu ir apstiprinājusi arī Eiropas Savienības Tiesa [93]. Turklāt regulā ir noteikta ierobežota iespēja, pastāvot konkrētiem nosacījumiem, ka dalībvalsts tiesai, kas nav bērna pastāvīgās dzīvesvietas valsts, var būt jurisdikcija attiecībā uz vecāku atbildību, ja, piemēram, lieta ir saistīta ar citu, saskaņā ar regulas 3. pantu uzsāktu laulības šķiršanas procesu šajā citā dalībvalstī [94]. Tā arī paredz jurisdikciju, kas pamatota ar bērna klātbūtni dalībvalstī, bet vienīgi tad, ja nav iespējams noteikt bērna pastāvīgo dzīvesvietu [95]. Ja bērns, pamatojoties uz personu, kurām ir vecāku atbildība (t.i., visbiežāk vecāku)

(93) Skatīt, piemēram, šādas lietas: A, C – 523/07, 2009. gada 2. aprīlis, un *Mercredi pret Chaffe*, C – 497/10 PPU, 2010. gada 22. decembris.

(94) Skatīt 12 panta 1. punktu

(95) Skatīt 13. pantu.

vienošanos, pārvietojas no viņa vai viņas pastāvīgās dzīvesvietas valsts uz citu valsti, pirmās dalībvalsts tiesām saglabājas jurisdikcija trīs mēnešus pēc pārvietošanās, lai tās varētu grozīt rīkojumus par saskarsmes tiesībām, taču tikai tad, ja persona, kurai ir saskarsmes tiesības, joprojām dzīvo šajā valstī [96].

6.1.4.3. Lietu nodošana starp tiesām – 15. pants

Regulā ietverts vēl viens inovatīvs Eiropas tiesību aktu noteikums, saskaņā ar kuru tiesai, kurā iesniegta prasība un kurai lieta ir piekritīga pēc būtības, izņēmuma gadījumā var nodot lietu citas dalībvalsts tiesai, ja šai citai tiesai ir labāka atrašanās vieta tiesas spriešanai. Tiesa var nodot visu lietu vai tās konkrētu daļu.

Tā kā saskaņā ar 8. pantā ietvertu vispārīgu noteikumu jurisdikcija ir tās dalībvalsts tiesām, kurā ir bērna pastāvīgā dzīvesvieta brīdī, kad tiesā iesniegta prasība, jurisdikcija automātiski nepāriet uz citu tiesu, ja bērns tiesvedības laikā iegūst jaunu pastāvīgo dzīvesvietu. Tomēr var būt situācijas, kurās izņēmuma gadījumā tiesa, kurā pirmajā iesniegta prasība ("izcelsmes tiesa"), nav vislabākā vieta lietas izskatīšanai. Šādos apstākļos 15. pants pieļauj, ka izcelsmes tiesa var nodot lietu citas dalībvalsts tiesai, ja tas ir bērna interesēs. Procedūra šīs nodošanas īstenošanai un to tiesu kategorijas, kurām lieta var tikt nodota, ir izklāstīta minētajā pantā. Kad lieta tikusi nodota tiesai citā dalībvalstī, to nedrīkst tālāk nodot kādas trešās dalībvalsts tiesai [97].

(96) Skatīt 9. pantu.

(97) Skatīt 13. apsvērumu

6.1.4.4. Jurisdikcija bērna nolaupīšanas gadījumos – 10. pants

Dažus bērnus no vienas dalībvalsts uz citu nolaupa vecāki, kuri vēlas iesniegt prasību par vecāku atbildību pār šiem bērniem, piemēram, tiesnesim, kuram ir tāda pati pilsonība, cerot uz labvēlīgāku attieksmi. Saskaņā ar regulu bērna nelikumīgas aizvešanas vai aizturēšanas rezultātā bērna pastāvīgās dzīvesvietas valsts tiesām nevar tikt atņemta jurisdikcija, ja vien visas personas, kurām ir regulā definētās uzraudzības tiesības, nav piekritušas aizvešanai vai aizturēšanai; vai bērns vismaz vienu gadu ir dzīvojis minētajā citā dalībvalstī no brīža, kad persona, kurai ir uzraudzības tiesības, ir uzzinājusi vai kad tai vajadzēja zināt par bērna atrašanās vietu, un šā gada laikā nav iesniegta prasība par bērna atpakaļatdošanu saskaņā ar Hāgas konvenciju par bērnu nolaupīšanu, vai šāda atpakaļatdošanas prasība ir atsaukta; vai tās dalībvalsts tiesas, kurā bija bērna pastāvīgā dzīvesvieta tieši pirms nelikumīgas aizvešanas vai aizturēšanas, ir pieņēmušas spriedumu par aizgādnību, kas neparedz bērna atpakaļatdošanu uz šo valsti. Šādā veidā vecāki, kuri domā, ka viņi var iegūt kādu labumu no bērna vienpusējas aizvešanas uz citu dalībvalsti, tiek atturēti no šādas rīcības, ņemot vērā faktu, ka Eiropas Savienības ietvaros šāda rīcība nemainīs jurisdikciju lietās par vecāku atbildību.

6.1.5. Hāgas konvencijas par bērnu nolaupīšanu darbība Eiropas Savienībā – 11. pants

6.1.5.1. Regulas un konvencijas pamatprincipi

1980. gada Hāgas konvencija par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem ir piemērojama Eiropas Savienībā, bet regula ietver noteikumus, kas papildina konvencijas darbību starp dalībvalstīm.

Šo noteikumu mērķis ir stiprināt konvencijas darbību un jo īpaši stiprināt konvencijas un arī regulas galveno principu, ka prettiesiska bērnu aizvešana no viņu pastāvīgās dzīvesvietas valsts vai viņu aizturēšana citā valstī, nav bērna interesēs. Šā principa ievērošanu savukārt veicina procesuālo noteikumu princips: ja šāda aizvešana vai aizturēšana ir notikusi, attiecīgais bērns vai bērni pēc iespējas ātrāk ir jānodod atpakaļ uz viņu pastāvīgās dzīvesvietas valsti, – ja tiesa tā ir nolēmusi –, un minētās valsts tiesai ir jāpieņem attiecīgi lēmumi bērna interesēs par to, ar ko viņiem būtu jādzīvo un jāsazinās un kādā kārtībā tam būtu jānotiek.

6.1.5.2. Regulas papildu noteikumi – 11. panta 1. līdz 5. punkts

11. pantā ietverta virkne nosacījumu, kuru mērķis ir nostiprināt šos pamatprincipus un kas ir piemērojami lietās, kad bērna atpakaļatdošana no vienas dalībvalsts uz otru tiek lūgta saskaņā ar konvenciju; tie ir šādi:

- Izvērtējot iesniegumu par atpakaļatdošanu un konvencijas 12. un 13. pantā norādītos iebildumus pret to, ja vien tas nav nepiemēroti, bērnam tiesvedības laikā tiek sniegta iespēja tikt uzklausītam, ņemot vērā viņa(-as) vecumu vai brieduma pakāpi. Regula nekonkretizē, kādā veidā tam jānotiek, un tas tiek atstāts dalībvalstu valsts procesuālo tiesību aktu ziņā. Tomēr no noteikuma skaidri izriet, ka tiesai, kura lemj par bērna atpakaļatdošanu, būtu jāapsver, vai viņš(-a) ir jāuzklausa – 11. panta 2. punkts.
- Tiesvedības procesiem par bērna atpakaļatdošanu saskaņā ar konvenciju jābūt pabeigtiem, cik vien paātrināti iespējams, un, ja vien nepastāv ārkārtēji apstākļi, kas padara to par neiespējamu, tiem ir nevajadzētu būt ilgākiem par sešām nedēļām no pieteikuma iesniegšanas līdz sprieduma izdošanai; šis noteikums ir līdzīgs konvencijā ietvertajam [98] un apstiprina tēzi, ka tūlītēja bērna atpakaļatdošana ir abu tiesību aktu būtisks mērķis – 11. panta 3. punkts.
- Saskaņā ar iepriekš minētās 1980. gada Hāgas konvencijas 13. panta pirmās daļas b) apakšpunktu vecāki var mēģināt izvairīties izpildīt atpakaļatdošanas rīkojumu attiecībā uz bērniem, kurus tie nelikumīgi aizveduši, apgalvojot, ka attiecīgā bērna atpakaļatdošana radīs nopietnu risku, ka bērnam tiks nodarīts fizisks vai psiholoģisks kaitējums, vai citādi radīta neciešama situācija. Līdzīgi kā attiecībā uz citiem izņēmumiem, pienākums atbilstīgi tiesas prasībām pierādīt bērnam draudošo risku ir personai, kas vēlas saņemt rīkojumu par neatdošanu atpakaļ. Šis izņēmums lielākajā daļā konvencijas dalībnieču valstu, tostarp ES dalībvalstu, tiesās tiek interpretēts ļoti šauri, un regula nostiprina šo interpretāciju, nosakot, ka šis izņēmums nevar tikt piemērots atpakaļatdošanas pamatošanai, ja tiek konstatēts, ka ir veikti pienācīgi bērna aizsardzības pasākumi pēc viņa(-as) atgriešanās savas pastāvīgās dzīvesvietas valstī, kuras tiesās izlemjami ar bērna labklājību saistītie jautājumi, ņemot vērā bērna intereses – 11. panta 4. punkts.
- Ja personai, kas pieprasījusi bērna atpakaļatdošanu, nav sniegta iespēja tikt uzklausītai, tiesa nevar atteikt atdot bērnu atpakaļ – 11. panta 5. punkts.

(98) Skatīt 2. un 11. pantu.

6.1.5.3. Kārtība pēc rīkojuma par neatdošanu pieņemšanas – 11. panta 6. līdz 8. punkts

Kā norādīts iepriekš, konvencijā ietverti ierobežoti izņēmumi attiecībā uz pamatojumu, uz kā pamatam tiesas neizdos rīkojumu atdot atpakaļ bērnu uz viņa pastāvīgās dzīvesvietas valsti pēc bērna prettiesiskas aizvešanas vai aizturēšanas citā valstī. Lai novērstu, ka vecāki, nereti diezgan nepamatotu iemeslu dēļ, cenšas izmantot šos noteikumus, un lai nodrošinātu, ka bērnu, kuri tikuši pakļauti šādai rīcībai, nākotne ilgtermiņā tiek izlemta viņu pastāvīgās dzīvesvietas valstī, regula paredz, ka tās dalībvalsts tiesām, kurā pirms nolaupīšanas bija bērna pastāvīgā dzīvesvieta, ne tikai saglabājas jurisdikcija [99], bet arī pēc nolaupīšanas šīm tiesām būs galavārds attiecībā uz bērna nākotni ilgtermiņā. Tādēļ saskaņā ar konvencijas 13. pantu pieņemtam lēmumam par bērna neatdošanu atpakaļ, ko pieņēmušas tās valsts tiesas, uz kuru bērns nolaupīts, var sekot vēlāks tās dalībvalsts kompetento tiesu spriedums, kurā bērns pastāvīgi dzīvoja tieši pirms nolaupīšanas, ar kuru tiek pieprasīta bērna atpakaļatdošana.

6.1.5.4. Rīkojuma par bērna atpakaļatdošanu, kas seko rīkojumam par neatdošanu atpakaļ, atzīšana un izpilde – paātrinātā procedūra – 11. panta 8. punkts, 40. panta 1. punkta b) apakšpunkts un 42. pants

Ja tiek pieņemts šāds spriedums, kas prasa bērna atpakaļatdošanu, tam jātiek atzītam un izpildītam bez jebkādām īpašām procedūrām (tādām kā izpildāmības deklarācijas iegūšana), ja vien ir ievērotas noteiktas procesuālās garantijas, piemēram, ja tās dalībvalsts tiesa, kurā ir bērna pastāvīgā dzīvesvieta, bērnam ir sniegusi iespēju tikt uzklausītam. [100] Tiesa, kas pieņēmusi rīkojumu par neatdošanu, nosūtīs lietas dokumentus piekritīgajai tiesai valstī, kas bija bērna pastāvīgās dzīvesvietas valsts tieši pirms nelikumīgās aizvešanas vai aizturēšanas. Piekritīgā tiesa valstī, kas bija bērna pastāvīgās dzīvesvietas valsts tieši pirms nelikumīgās aizvešanas vai aizturēšanas, uzaicinās puses izdarīt iesniegumus tiesā, lai tiesa var izskatīt jautājumu par bērna uzraudzību.

6.1.6. Rīkojumu par saskarsmi atzīšana un izpilde – paātrinātā procedūra – 40. panta 1. punkta a) apakšpunkts un 41. pants

Regula "Brisele IIa" sekoja izpildes noteikumiem Hāgas 1996. gada Konvencijā par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem un ieviesa apliecības, kas atvieglo lēmumu par [laulības] šķiršanu un par vecāku atbildību, tostarp saskarsmes rīkojumu apriti Savienībā. Apliecībā par saskarsmes tiesībām izklāstītas procedūras, ko ievēro tiesa: ja spriedums taisīts aizmuguriski, apliecība tiks apstiprināts, ka dokuments prombūtnē esošajai personai ir uzrādīts attiecīgā kārtā, lai šī persona varētu sev nodrošināt aizstāvību; ka visām ieinteresētajām pusēm un bērnam, ņemot vērā viņa vecumu un brieduma pakāpi, tika sniegta iespēja tikt uzklausītām. Par apliecības izsniegšanu nevar iesniegt pārsūdzību izcelsmes dalībvalstī; apliecību var koriģēt (43. pants). Apstiprinātu spriedumu nevar izpildīt izpildes dalībvalstī, ja tas ir pretrunā ar sekojošu izpildāmu spriedumu.

(99) Skatīt 10. pantu un 6.1.4.4. punktu.

(100) Skatīt 42. panta 2. punkta a) apakšpunktu.

6.1.7. Rīkojumu atzīšana un izpilde – standarta procedūra – 21. un 39. pants

Attiecībā uz cita veida rīkojumiem par vecāku atbildību procedūra ir līdzīga tai, kāda rīkojumu atzīšanai un izpildei paredzēta regulā "Brisele I". Kad rīkojums ir piešķirts un izpildāms, tas tiek izdots standarta parauga apliecības formā, kā to paredz regula [101]. Procedūra, lai pieprasītu izpildāmības pasludināšanu vai reģistrētu [spriedumu] izpildei Apvienotajā Karalistē (28. pants), atbilst izpilde dalībvalsts tiesību aktiem (30. pants). Persona, kas vēlas panākt izpildi, vēršas dalībvalstī, kurā rīkojums ir izpildāms, ar pieteikumu par izpildes pasludināšanu. Pēc deklarācijas izdošanas par to saskaņā ar valsts tiesību aktos noteiktajām procedūrām paziņo personai, attiecībā pret kuru tiek lūgta izpilde. Šī persona var mēģināt iebilst izpildāmības deklarācijai, taču, pamatojoties vienīgi uz tiem iemesliem, kas izklāstīti regulā [102]. Rīkojuma faktiskā izpilde notiek saskaņā ar saskaņā ar valsts tiesību aktos noteiktajām procedūrām [103].

6.1.8. Bērna ievietošana aprūpē citā dalībvalstī – 55. panta d) punkts. un 56. pants

Kā norādīts iepriekš, regula aptver gadījumus, kas saistīti ar lēmumiem par bērnu ievietošanu aprūpes iestādē vai nodošanu audžuvecākiem. Šādi ar vecāku atbildību saistīti lēmumi var ietvert bērna novietošanu citā dalībvalstī; ja tiek apsvērta šāda iespēja, regula paredz īpašu procedūru. Pirms piekritīgā tiesa var pieņemt ievietošanas rīkojumu, tai vispirms ir jāapspriežas ar centrālo iestādi vai piekritīgo iestādi valstī, kurā ir iecerēta bērna ievietošana, ja minētajā valstī ir nepieciešama publiskas institūcijas iesaistīšanās. Tikai tad, ja kompetentā iestāde piekrīt, var tikt izdots ievietošanas rīkojums. Ja bērna ievietošanai audžuģimenē citā dalībvalstī nav nepieciešama publiskas institūcijas iesaistīšanās, piekrišana nav nepieciešama, un iestāde, kas lemj par ievietošanu, tikai informēt centrālo iestādi vai piekritīgo iestādi [104]. Centrālajām iestādēm, kas izveidotas ar šo regulu, ir pienākums sniegt palīdzību, nodrošinot informāciju un atbalstu tiesām. Dalībvalstīm ir jāparedz skaidri noteikumi un procedūras Regulas 56. pantā paredzētās piekrišanas sniegšanai, lai tiktu nodrošināta tiesiskā drošība un ātrums. Ar procedūrām tostarp ir jāļauj tiesai, kas plāno noteikt ievietošanu, viegli identificēt iestādi, kurai ir piekritība, un iestādei, kurai ir piekritība, – sniegt vai atteikt tās piekrišanu īsā termiņā [105].

6.1.9. Tiesu un centrālo iestāžu sadarbība – 11. panta 6. punkts līdz 8. pants, 15. panta 6. punkts, 42. panta 2. punkta c) apakšpunkts, 53. līdz 55. un 67. pants

Līdzīgi kā Hāgas 1980. gada Konvencijā par bērnu nolaupīšanu un Hāgas 1996. gada Konvencijas par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem, dalībvalstu centrālajām iestādēm ir piešķirta fundamentāla un nozīmīga loma attiecībā uz savstarpējo sadarbību, kā arī sadarbību ar citām attiecīgajām iestādēm regulas mērķu un noteikumu īstenošanā. Šim mērķim katrā dalībvalstī var tikt izveidotas viena vai vairākas iestādes. Vairākas centrālās iestādes būs dalībvalstīs, kurās ir divas

(101) Skatīt 37. un 39. pantu, un II pielikumu

(102) Skatīt 23. pantu.

(103) Skatīt 47. pantu.

(104) Skatīt 56. panta 4. punktu.

(105) ES Tiesas 2012. gada 26. aprīļa spriedums lietā C-92/12 *Health Services Executive*, 82. punkts.

vai vairākas tiesību sistēmas [106]. Centrālo iestāžu pienākumi ir gan vispārīgi, gan konkrēti. Centrālo iestāžu papildu funkcija saskaņā ar regulu ir palīdzēt tiesām sadarboties, jo īpaši attiecībā uz bērnu atpakaļatdošanu pēc tam, kad izdots rīkojums par neatdošanu, un, ja tiesas apsver lietas nodošanu vai bērna pārrobežu novietošanu. Regula sāka darboties, pamatojoties uz to, ka sadarbība starp centrālajām iestādēm un saziņa starp tām un dalībvalstu tiesām [107] šīs regulas nolūkā notiktu ar Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla civillietās un komerclietās ("ETST") atbalstu [108]. Šīs saziņas un sadarbības mērķis ir mēģināt palīdzēt atrisināt bieži ļoti sarežģītās un sensitīvās lietas, kurās iesaistīti bērni [109].

6.2. Laulības šķiršanai piemērojamie tiesību akti – regula "Roma III" [110]

6.2.1. Priekšvēsture

Eiropas Komisija 2006. gada jūlijā izteica priekšlikumu regulai, ar ko nosaka piemērojamos tiesību aktus laulības šķiršanas lietās. Sarunas par šo priekšlikumu turpinājās, līdz 2008. gadā kļuva skaidrs, ka pastāv nepārvaramas grūtības nodrošināt nepieciešamo dalībvalstu vienprātību regulas pieņemšanai [111]. Drīz pēc tam dalībvalstu grupa [112] atsāka šo iniciatīvu saskaņā ar jauniem noteikumiem par ciešāku sadarbību, kas ietverti Līgumā par Eiropas Savienības darbību [113], un tā rezultātā šajā jautājumā tika pieņemta regula "Roma III".

6.2.2. Teritoriālā un materiālā piemērošanas joma

Sākot ar 2012. gada 21. jūniju, četrpadsmit dalībvalstīm kļuva saistoši vienotie noteikumi, kas piemērojami laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai. Šīs bija sākotnējās piecpadsmit valstis, kas pieteicās sadarboties attiecībā uz šo uzlaboto procedūru, neskaitot Grieķiju, kura izstājās no sarunām un pēc tam vēlāk paziņoja par savu nodomu būt saistītai ar regulu. Šobrīd regula ir saistoša arī Lietuvai [114]. Regula izslēdz no tās materiāltiesiskās darbības jomas virkni ģimenes tiesību jautājumu, kuri ir līdzīgi tiem, kas izslēgti no regulas "Brisele IIa" darbības jomas [115]; daudzi no tiem šobrīd risināti citās regulās. Regula ir universāla, kas nozīmē to, ka ar šo regulu noteiktos tiesību

(106) Skatīt 53. pantu.

(107) Skatīt 11. panta 6. un 7. punktu, 15. panta 6. punktu, 53., 55. panta c) un d) apakšpunktu un 56. pantu.

(108) Skatīt 54. pantu; saskaņā ar regulu ETST aptver kontaktpunktu tīklu un centrālās iestādes; skatīt turpmāk 14. nodaļu attiecībā uz Eiropas Tiesiskās sadarbības tīklu.

(109) Šajā kontekstā skatīt 55. panta e) punktu.

(110) Padomes Regula (ES) Nr. 1259/2010 (2010. gada 20. decembris), ar kuru īsteno ciešāku sadarbību attiecībā uz tiesību aktiem, kas piemērojami laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai.

(111) Pasākumus, kas attiecas uz ģimenes tiesībām, Padomē dalībvalstīm ir jāpieņem vienprātīgi, atšķirībā no vairākuma pasākumu civillietās, attiecībā uz kuriem pietiek ar kvalificētu balsu vairākumu.

(112) Austrija, Beļģija, Bulgārija, Francija, Grieķija, Itālija, Latvija, Luksemburga, Malta, Portugāle, Rumānija, Slovēnija, Spānija, Ungārija, Vācija.

(113) LESD 328. panta 1. punkts.

(114) Grieķijai regula kļuva saistoša, sākot ar 2015. gada 29. jūliju, skatīt Komisijas 2014. gada 27. janvāra Lēmumu (2014/39/ES) un OV L 231, 28.1.2014., 41. lpp.; ar 2014. gada 22. maiju regula ir piemērojama arī Lietuvā; skatīt Komisijas 2012. gada 21. novembra Lēmumu un OV L 323, 22.11.2012., 18. lpp.

(115) Regulu nepiemēro šādiem jautājumiem: fizisko personu tiesībspēja un rīcībspēja, laulības pastāvēšana, atzīšana, spēkā esamība vai atzīšana par spēkā neesošu, laulāto vārds(-i), laulības mantiskās sekas, vecāku atbildība, uzturēšanas saistības, kā arī trasti un mantošana.

aktus piemēro neatkarīgi no tā, vai tie ir vai nav tādas dalībvalsts tiesību akti, kas piedalās regulas īstenošanā.

6.2.3. Piemērojamo tiesību aktu izvēle

Kā paredz regula, puses var izvēlēties šādus piemērojamos tiesību aktus:

- tās valsts tiesību aktus, kurā atrodas laulāto pastāvīgā dzīvesvieta brīdī, kad noslēgta vienošanās par piemērojamajiem tiesību aktiem;
- viņu pēdējās pastāvīgās dzīvesvietas valsts tiesību aktus, ja vienošanās par piemērojamajiem tiesību aktiem noslēgšanas laikā viens no laulātajiem joprojām tur dzīvo;
- tās valsts tiesību aktus, kuras valstspiederība ir vienam no laulātajiem vienošanās par piemērojamajiem tiesību aktiem noslēgšanas laikā; vai
- tās valsts tiesību aktus, kurā atrodas tiesa.

Vienošanos, ar ko norāda piemērojamos tiesību aktus, var noslēgt un grozīt jebkurā laikā, bet, vēlākais, prasības iesniegšanas tiesā brīdī. Ja to paredz tās valsts tiesību aktos, kurā atrodas tiesa, laulātie piemērojamos tiesību aktus var izraudzīties arī tiesvedības laikā tiesā. Šādu izvēli tiesā reģistrē saskaņā ar tās valsts tiesību aktiem, kurā atrodas tiesa. Vienošanās spēkā esamību nosaka saskaņā ar tiesību aktiem, kas to attiecībā uz izdarīto izvēli reglamentētu, ja attiecīgā vienošanās būtu bijis spēkā. Vienošanās par piemērojamajiem tiesību aktiem ir jānoformē rakstiski, norādot datumu, un to paraksta abi laulātie. Atkarībā no tās valsts (to valstu) tiesību aktiem, kurā(s) atrodas laulāto pastāvīgā dzīvesvieta, attiecībā uz šāda veida vienošanos var piemērot citas papildu formālas prasības.

6.2.4. Piemērojamie tiesību akti gadījumos, kad nav izdarīta izvēle

Ja nav izdarīta izvēle, ir piemērojami šādi noteikumi, lai noteiktu piemērojamos tiesību aktus; tie ir tās valsts tiesību akti:

- kurā atrodas laulāto pastāvīgā dzīvesvieta laikā, kad ceļ prasību tiesā; vai, ja tas nav piemērojams, tad
- kurā atrodas laulāto pēdējā pastāvīgā dzīvesvieta – ar noteikumu, ka šis laikposms nav beidzies vairāk nekā vienu gadu pirms prasības celšanas tiesā, ja viens no viņiem šajā valstī joprojām dzīvo laikā, kad ceļ prasību tiesā; vai, ja tas nav piemērojams, tad
- kuras valstspiederīgie ir abi laulātie laikā, kad ceļ prasību tiesā; vai, ja tas nav piemērojams, tad
- kurā ir celta prasība tiesā.

6.2.5. Citi noteikumi

6.2.5.1. Tās valsts tiesību aktu piemērošana, kurā atrodas tiesa

Ja saskaņā ar regulu piemērojamie tiesību akti neparedz laulības šķiršanu vai, pamatojoties uz dzimumu, nepiešķir vienam laulātajam vienlīdzīgu pieeju laulības šķiršanai vai laulāto atšķiršanai, piemēro tās valsts tiesību aktus, kurā atrodas tiesa.

6.2.5.2. Atgriezeniskās norādes nepiemērošana

Valsts tiesību aktu piemērošana attiecas uz tiem tiesību aktu noteikumiem, kas ir spēkā attiecīgajā valstī, izņemot šīs valsts starptautisko privāttiesību normas [116].

6.2.5.3. Sabiedriskā kārtība

Tiesa var atteikties piemērot saskaņā ar šo regulu piemērojamu tiesību aktu noteikumu tikai tad, ja šāda piemērošana būtu klajā pretrunā attiecīgās tiesas valsts sabiedriskajai kārtībai.

6.2.5.4. Valstu tiesību aktu atšķirība

Regula nenosaka pienākumu tādas dalībvalsts tiesām, kuras tiesību aktos nav paredzēta laulības šķiršana vai attiecīgā laulība laulības šķiršanas tiesvedības nolūkā netiek uzskatīta par spēkā esošu, pasludināt laulību par šķirtu saskaņā ar regulas noteikumiem.

(116) Vispārīgam atgriezeniskās norādes nepiemērošanas aprakstam skatīt turpmāk 8.3.9. punktu.

Uzturēšanas saistības

7.1. Uzturēšanas regulas pieņemšanas vēsture – regula "Brisele I" un Hāgas 2007. gada Konvencija par uzturlīdzekļiem

Noteikumi par jurisdikciju, atzīšanu un izpildi attiecībā uz uzturēšanas saistībām Eiropas Kopienā bija ietverti regulā "Brisele I". Tā deva iespēju uzturēšanas līdzekļu kreditoram celt prasību tās dalībvalsts tiesās, kas ir viņa domicils vai pastāvīgā dzīvesvieta. Šī kārtība līdz noteiktam brīdim darbojās labi, taču tā paredzēja, ka uzturēšanas līdzekļu kreditoram ir jāpiedalās procesā, kurā tiek lūgta izpildāmības deklarācija, lai varētu izpildīt rīkojumu citā dalībvalstī. Tas bija sarežģīti daudziem kreditoriem, kam bija nepieciešama ātra un efektīva rīkojuma izpilde, ņemot vērā, ka viņi bija atkarīgi no piešķirto uzturēšanas līdzekļu samaksu. Tā bija vēl lielāka problēma attiecībā uz bērnu uzturēšanu.

Lai atceltu starpposma pasākumus, kas vajadzīgi, lai atzītu un izpildītu rīkojumus par uzturēšanas līdzekļu samaksu un izveidotu vienotus procesuālos noteikumus pārrobežu strīdu, kas saistīti ar uzturēšanas prasībām, vienkāršākai un paātrinātai risināšanai, Eiropas Komisija 2005. gadā pieņēma priekšlikumu jaunai ES uzturēšanas regulai.

Laikā, kamēr ES notika sarunas saistībā ar šo priekšlikumu, arī Hāgas Starptautisko privāttiesību konference tika iesaistīta šajās sarunās, kā rezultātā 2007. gadā tika pieņemta Hāgas Konvencija par starptautisku bērna pabalstu prasību izpildi un citiem ģimenes uzturēšanas veidiem. Hāgas 2007. gada konvencija piedāvā plašu tiesisko ietvaru, lai risinātu uzturēšanas saistību jautājumus ar valstīm, kuras ir pievienojušās konvencijai. Tai ir pievienots fakultatīvais protokols, kurā ietverti noteikumi par tiesību aktiem, kas piemērojami uzturēšanas saistībām. Eiropas Komisija un dalībvalstis piedalījās šajās sarunās un daudzus noteikumus, par kuriem tika panākta vienošanās starptautiskā līmenī, ietvēra Uzturēšanas regulā, kas tika pieņemta 2008. gada decembrī.

Eiropas Savienība ratificēja Hāgas 2007. gada konvenciju 2014. gada 9. aprīlī. Ar 2014. gada 1. augustu tā stājās spēkā visās dalībvalstīs, izņemot Dāniju. 2010. gada 8. aprīlī Eiropas Savienība pieņēma protokolu [117], un kopš Uzturēšanas regulas spēkā stāšanās 2011. gada 18. jūnijā tas ir piemērojams starp visām dalībvalstīm, izņemot Apvienoto Karalisti un Dāniju. ES dalībvalstis Hāgas 2007. gada konvenciju piemēros tikai attiecībās ar trešām valstīm, kuras ir konvencijas dalībnieces.

7.2. Uzturēšanas regulas mērķis [118]

Galvenais Uzturēšanas regulas mērķis ir izveidot instrumentu, kas vienkāršotu procesu, kādā uzturēšanas līdzekļu kreditors vienā Eiropas Savienības dalībvalstī var vērsties ar pieteikumu, lai ātri un vienkārši saņemtu maksājumu no uzturēšanas līdzekļu parādnieka citā dalībvalstī, izmantojot noteikumus par jurisdikciju, kolīziju normām, atzīšanu un izpildāmību, izpildi, tiesisko palīdzību un sadarbību starp centrālajām iestādēm. Uzturēšanas līdzekļu kreditoram, kuram par labu pieņemts lēmums vienā dalībvalstī, vajadzētu būt iespējai, ka lēmums tiek atzīts par izpildāmu (kad nepieciešams) un tiek izpildīts citā dalībvalstī, ievērojot vienkāršotas procedūras, kas izklāstītas 7.6. sadaļā bez turpmākām formalitātēm. Uzturēšanas līdzekļu kreditors var

(117) Padomes Lēmums (2009/941/EK); skatīt OV L 331, 16.12.2009., 17. lpp.

(118) Padomes Regula (EK) Nr. 4/2009 (2008. gada 18. decembris) par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, nolēmumu atzīšanu un izpildi un sadarbību uzturēšanas saistību lietās

arī prasīt uzturēšanas līdzekļu samaksu, panākot uzturēšanas nolēmumu citā dalībvalstī. Arī uzturēšanas līdzekļu parādniekam jābūt iespējai izmantot centrālo iestāžu palīdzību, lai iesniegtu pieteikumus ne tikai par lēmumu atzīšanu, bet arī to grozīšanu. Tāpat regulā ir paredzēts risinājums situācijai, kad valsts iestādes pārņem kreditora tiesības.

7.3. Darbības joma

7.3.1. Teritoriālā piemērošanas joma

Regula ir saistoša un attiecas uz visām ES dalībvalstīm, izņemot Dāniju. Tomēr Dānija ir piekritusi būt ar to saistīta, ņemot vērā 2005. gada 19. oktobra vienošanos starp ES un Dāniju [119], ciktāl šī regula groza regulu "Brisele I" [120]. Tā rezultātā regula ir piemērojama attiecībā uz Dāniju, izņemot tās III nodaļu (Piemērojamie tiesību akti) un VII nodaļu (Centrālo iestāžu sadarbība) [121]. Tas nozīmē, ka attiecībā uz Dāniju uz šā pamata ir piemērojami Regulas par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi un pieeju tiesu sistēmai noteikumi un ievērojot prasības, kādas regulā noteiktas valstīm, kuras nav pievienojušās Hāgas protokolam.

Attiecībā uz Apvienoto Karalisti un Īriju katrai no šīm dalībvalstīm bija trīs mēnešu laikā no priekšlikuma izteikšanas jāpaziņo, ka tās vēlas būt saistītas ar regulu [122], ja tās to vēlas. Īrija to izdarīja, pirms tika sāktas sarunas par ES priekšlikumu, kas kļuva par 2009. gada Uzturēšanas regulu, savukārt Apvienotā Karaliste to neizdarīja [123]. Vēlāk Apvienotā Karaliste piedalījās sarunās un izvēlējās dalību, un regula tai ir saistoša, izņemot to, ka Apvienotā Karaliste nav ratificējusi Hāgas 2007. gada protokolu par piemērojamiem tiesību aktiem, un tādējādi regulas noteikumi par lēmumu atzīšanu un izpildi ir piemērojami attiecībā uz Apvienoto Karalisti, kā izklāstīts 7.6. sadaļā.

7.3.2. Materiālā piemērošanas joma

Regula ir piemērojama visām uzturēšanas saistībām, kas izriet no ģimenes attiecībām, vecāku un bērnu attiecībām, laulības vai radniecības attiecībām. Tā paredzēti arī svarīgi noteikumi par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu un izpildi, kā arī sadarbību. Regula ietver arī svarīgus noteikumus saistībā ar tiesu (iestāžu) pieejamību, jo īpaši attiecībā uz juridiskās palīdzības pieejamību un centrālo iestāžu sniegto palīdzību uzturēšanas līdzekļu kreditoriem un parādniekiem.

7.4. Jurisdikcija

Regulas jurisdikcijas noteikumi attiecas uz tiesām, un ar tām saprot arī dalībvalstu administratīvās iestādes, kas uzskaitītas regulas X pielikumā [124].

(119) Skatīt OV C 299, 16.11.2005., 62. lpp.

(120) Vienošanās starp Eiropas Kopienu un Dānijas Karalisti par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komerclietās; OV L 149, 12.6.2009., 80. lpp.

(121) Skatīt OV C 149, 12.6.2009.

(122) Skatīt ievada 1.3. punktu un protokolu par Apvienotās Karalistes un Īrijas nostāju, kas pievienots LES un LESD.

(123) Skatīt 46. un 47. apsvērumu.

(124) Skatīt OV L 293, 11.11.2011., 24. lpp. Skatīt arī attiecībā uz Dāniju: OV L 251, 21.9.2013., 1. lpp.

7.4.1. Vispārīgie noteikumi – 3. pants

Jurisdikcija attiecībā uz regulā norādīto lietu izskatīšanu ir šādām tiesām.

Tiesai:

- atbildētāja (uzturēšanas līdzekļu parādnieka) pastāvīgajā dzīvesvietā;
- kreditora pastāvīgajā dzīvesvietā;
- kurai saskaņā ar tiesas valsts tiesību aktiem ir jurisdikcija tiesvedībā attiecībā uz personas juridisko statusu, ja jautājums par uzturēšanu ir saistīts ar šādu tiesvedību; vai
- kurai saskaņā ar tiesas valsts tiesību aktiem ir jurisdikcija tiesvedībā attiecībā uz vecāku atbildību, ja jautājums par uzturēšanu ir saistīts ar šādu tiesvedību;

ja vien pēdējos divos gadījumos jurisdikcijas pamats nav tikai vienas puses pilsonība.

7.4.2. Tiesas izvēle – 4. pants

Puses var vienoties par tiesu, kurai ir jurisdikcija izšķirt visus strīdus, kas pusēm ir radušies vai varētu rasties saistībā ar uzturēšanu, izņemot strīdus saistībā ar uz uzturēšanas saistībām pret personu, kura vēl nav sasniegusi 18 gadu vecumu. Puses var izvēlēties šādas tiesas.

Vienošanās par tiesas izvēli noslēgšanas vai prasības celšanas tiesā brīdī puses var izvēlēties tiesu vai tiesas:

- tajā dalībvalstī, kurā vienai pusei ir pastāvīga dzīvesvieta;
- tajā dalībvalstī, kuras pilsonība ir vienai no pusēm;
- lietās par uzturēšanas saistībām starp laulātajiem vai bijušajiem laulātajiem – tiesu vai tiesas, kurām ir jurisdikcija izskatīt strīdu laulības lietā, vai
- lietās par uzturēšanas saistībām starp laulātajiem vai bijušajiem laulātajiem – tās dalībvalsts tiesu vai tiesas, kurā vismaz vienu gadu ir bijusi laulāto pēdējā kopīgā pastāvīgā dzīvesvieta.

Vienošanos par tiesas izvēli noslēdz rakstiski vai, izmantojot saziņai elektroniskus līdzekļus, kas paliekoši saglabā vienošanos. Ar vienošanos piešķirtai jurisdikcijai ir izņēmuma jurisdikcijas raksturs, ja vien puses nav vienojušās citādi.

7.4.3. Citi jurisdikcijas noteikumi – atbildētāja ierašanās, kopīga pilsonība un *forum necessitatis*

Ja atbildētājs ierodas tiesā, neapstrīdot tās jurisdikciju, minētajai tiesai ir jurisdikcija [125]. Jurisdikciju dalībvalsts tiesām atbilstoši pušu kopīgai pilsonībai ir tikai gadījumā, ja nevienai no tiesām nav jurisdikcijas saskaņā ar regulu vai 2007. gada Lugāno konvenciju [126]. Izņēmuma gadījumā tiesai dalībvalstī, ar kuru strīds ir pietiekami cieši saistīts, var būt jurisdikcija, ja nevienas citas dalībvalsts tiesai nav jurisdikcijas to izskatīt un ja tiesvedību pamatoti nevar uzsākt trešā valstī [127].

(125) 5. pants.
(126) 6. pants.
(127) 7. pants.

7.4.4. Nolēmumu uzturēšanas lietās grozīšana – 8. pants

Ja nolēmumu pieņem dalībvalstī vai valstī, kas ir pievienojusies Hāgas 2007. gada konvencijai, kurā ir uzturēšanas līdzekļu kreditora pastāvīga dzīvesvieta, uzturēšanas līdzekļu parādnieks nevar citā valstī celt prasību tiesā, lai grozītu jau pieņemtu nolēmumu vai pieņemtu jaunu nolēmumu, kamēr kreditora pastāvīgā dzīvesvieta ir valstī, kurā nolēmums ir pieņemts. Šim noteikumam ir vairāki izņēmumi, jo īpaši, ja puses saskaņā ar regulu ir vienojušās par tiesas izvēli attiecībās uz šādas citas dalībvalsts tiesu jurisdikciju vai ja uzturēšanas līdzekļu kreditors piekritis minētās citas dalībvalsts tiesu jurisdikcijai.

7.4.5. Lis pendens – 12. pants

Ja prasības ar vienu un to pašu pamatu un priekšmetu un starp tām pašām pusēm ir celtas dažādu dalībvalstu tiesās, lietu izskata tiesa, kurā pirmajā celta prasība – ja tai ir jurisdikcija, savukārt otra tiesa aptur tiesvedību, līdz tiek konstatēta tās tiesas jurisdikcija, kurā pirmajā ir celta prasība, un pēc tam atsakās no jurisdikcijas.

7.5. Piemērojamie tiesību akti – 15. pants

Kā norādīts iepriekš, regula piemēro Hāgas 2007. gada protokolu, kas ir saistošs visām dalībvalstīm, izņemot Apvienoto Karalisti un Dāniju. Tekstlodziņā turpmāk ir īsumā izklāstīti protokolā ietvertie noteikumi.

Šis tiesību akts nosaka piemērojamos tiesību aktus visām uzturēšanas saistībām, kas izriet no ģimenes, vecāku un bērnu, laulības vai radniecības attiecībām, tostarp uzturēšanas saistībām attiecībā pret bērnu neatkarīgi no vecāku ģimenes stāvokļa [128]. Jebkādi tiesību akti var tikt piemēroti, pat ja tie ir tādas valsts tiesību akti, kas nav protokola līgumslēdzēja valsts [129]

Vispārīgs noteikums paredz, ka piemērojami tās valsts tiesību akti, kurā ir uzturēšanas līdzekļu kreditora pastāvīgā dzīvesvieta, ja vien tiesību akti nenosaka citādi [130]. Ja kreditors, pamatojoties uz piemērojamajiem tiesību aktiem, nevar iegūt uzturēšanas līdzekļus no parādnieka saistībās starp vecākiem un bērniem, un vispārīgi tiem, kuri vēl nav sasnieguši 21 gada vecumu, piemēro tiesas atrašanās valsts tiesību aktus. Attiecībā uz šāda veida saistībām, ja kreditors ir iesniedzis prasību tās valsts kompetentajā iestādē, kurā ir parādnieka pastāvīgā dzīvesvieta, piemēro tiesas atrašanās valsts tiesību aktus, izņemot gadījumu, ja kreditors, pamatojoties uz šiem tiesību aktiem, nevar iegūt uzturēšanas līdzekļus no parādnieka. Šajā gadījumā piemēro tās valsts tiesību aktus, kurā ir kreditora pastāvīgā dzīvesvieta [131].

Uzturēšanas saistības prasībās starp laulātajiem, bijušajiem laulātajiem vai tādas laulības pusēm, kas ir pasludināta par spēkā neesošu, ja viena no pusēm iebilst pret kreditora pastāvīgās dzīvesvietas tiesību aktu piemērošanu un ja citas valsts tiesību akti, jo īpaši pušu pēdējās kopējās

(128) Protokola 1. pants.
(129) Protokola 2. pants.
(130) Protokola 3. pants.
(131) Protokola 4. pants.

pastāvīgās dzīvesvietas valsts tiesību akti, ir ciešāk saistīti ar viņu laulību, piemēro šīs citas valsts tiesību aktus [132].

Noteikumi ļauj pusēm izvēlēties piemērojamos tiesību aktus, gan attiecībā uz konkrētu, jau uzsāktu vai priekšā stāvošu tiesvedību, gan vispārīgi [133]. Vispārīgas izvēles gadījumā var tikt izvēlēti šādi tiesību akti:

- jebkuras tās valsts tiesību akti, kuras pilsonis ir kāda no pusēm;
- tās valsts tiesību akti, kurā kādai no pusēm ir pastāvīgā dzīvesvieta;

ikvienā no šiem gadījumiem – izvēles izdarīšanas brīdī;

- tiesību akti, ko puses izvēlējušās, lai tos piemērotu pušu īpašumtiesiskajām attiecībām, vai pušu laulības šķiršanai vai laulāto atšķiršanai, vai ko faktiski piemēro šādās lietās iestāde, kurā iesniegta prasība [134].

Vienošanās par piemērojamo tiesību aktu izvēli abām pusēm ir jāparaksta; to noformē rakstiski vai dokumentē jebkurā formātā, kurā glabātā informācija ir pieejama, lai to varētu izmantot turpmākām atsaucēm.

Līdzīgi kā attiecībā uz tiesas izvēli, nevar izvēlēties piemērojamos tiesību aktus uzturēšanas saistībai pret personām, kas vēl nav sasniegušas 18 gadu vecumu; tas pats attiecināms uz personu ar traucētām vai nepietiekamām personiskajām spējām [135].

(132) Protokola 5. pants.
(133) Protokola 7. pants.
(134) Protokola 8. panta 1. punkts.
(135) Protokola 8. panta 2. līdz 5. punkts.

Piemērojamie tiesību akti reglamentē dažādus uzturēšanas līdzekļu aspektus, tostarp to, vai un uz kāda pamata var prasīt uzturēšanas līdzekļus, prasības ar atpakaļejošu spēku, uzturēšanas līdzekļu apmēra aprēķināšanas pamatu un indeksāciju, noilguma termiņus un uzturēšanas līdzekļu parādnieku saistību apjomu, ja publiskā struktūra prasa atlīdzināt pabalstus, kas kreditoram izmaksāti uzturēšanas līdzekļu vietā [136].

Ir arī īpaši noteikumi par noteikumu piemērošanu attiecībā uz valstīm ar vairākām tiesību sistēmām un arī ES un citām šāda veida organizācijām [137].

(136) Protokola 11. pants.
(137) Protokola 15. līdz 17., 24. un 26. pants.

7.6. Atzīšana un izpilde

7.6.1. Vispārīgs ievads

Pastāv divas atsevišķas uzturēšanas nolēmumu atzīšanas un izpildes procedūras, atkarībā no tā, vai attiecīgajai dalībvalstij ir vai nav saistošs Hāgas 2007. gada protokols.

7.6.2. Dalībvalstis, kam ir saistošs protokols

Ja nolēmums par uzturēšanas saistību tiek pieņemts dalībvalstī, kurai ir saistošs Hāgas 2007. gada protokols, tas nolēmums ir jāatzīst citā dalībvalstī bez īpašas procedūras un nepastāvot iespējai iebilst pret

atzīšanu. Ja nolēmums tiek pieņemts dalībvalstī, kurai ir saistošs Hāgas 2007. gada protokols, un ir tajā izpildāms, ir izpildāms arī citā dalībvalstī, nepastāvot nepieciešamībai pēc izpildāmības deklarācijas. Ja uzturēšanas līdzekļu parādnieks nav ieradies, ir ierobežotas tiesības prasīt nolēmuma pārskatīšanu dalībvalstī, kurā nolēmums ir pieņemts. Nolēmuma izpildei ir iesniedzams nolēmuma noraksts, kā arī nolēmuma izraksts, izmantojot regulas I pielikumā paredzēto veidlapu, un vajadzības gadījumā dokumentu, kurā uzrādīta nesamaksāto uzturēšanas līdzekļu maksājumu summa. Var būt nepieciešams iesniegt veidlapas satura tulkojumu attiecīgās izpildes dalībvalsts oficiālajā valodā. Pēc nolēmuma pieņemšanas izpildes dalībvalsts iestādēm ir tiesības atteikt vai ierobežot nolēmuma izpildi, kā noteikts 21. pantā.

7.6.3. Dalībvalstis, kam protokols nav saistošs

Ja nolēmums pieņemts dalībvalstī, kurai nav saistošs Hāgas 2007. gada protokols (Apvienotā Karaliste un Dānija), tā atzīšanai nav nepieciešama īpaša procedūra citā dalībvalstī. Dalībvalstī, kurai nav saistošs Hāgas 2007. gada protokols, pieņemta nolēmuma atzīšanu var atteikt dalībvalstī, kurā šāda atzīšana tiek prasīta, un izpildei uzrunātajā dalībvalstī nepieciešama izpildāmības deklarācija. Šī procedūra kopumā ir tāda pati, kā sākotnējā regulā "Brisele I" [138]. Tomēr ir jāievēro īpaši termiņi: izņemot gadījumu, kad tas nav iespējams ārkārtas apstākļu dēļ, izpildāmības deklarācija ir jāizsniedz ne vēlāk kā 30 dienu laikā pēc formalitāšu nokārtošanas tās saņemšanai. Tiesai, kurā minētā deklarācija pārsūdzēta, jāpieņem lēmums 90 dienu laikā no prasības celšanas brīža, izņemot, ja tas nav iespējams ārkārtas apstākļu dēļ [139].

7.6.4. Publiski akti un tiesas izlīgumi [140] – 48. pants

Izcelsmes dalībvalstī izpildāmus izlīgumus un publiskus aktus atzīst un izpilda citās dalībvalstīs tāpat kā tiesu nolēmumus. Šāda izlīguma vai publiska akta izraksts ir jāizdod izcelsmes dalībvalsts kompetentajai iestādei, izmantojot regulas pielikumos iekļautās attiecīgās veidlapas.

7.7. Juridiskā palīdzība un atbrīvojums no izmaksu segšanas – 44. līdz 47. pants

Regula ļauj pusēm uzturēšanas saistību lietās saņemt juridisko palīdzību un šādi nodrošinātu efektīvu piekļuvi tiesu varai. Gadījumos, kad pieteikums iesniegts ar centrālo iestāžu starpniecību saskaņā ar regulu, saņēmējai dalībvalstij jāsniedz juridiskā palīdzība ikvienam iesniedzējam, kura dzīvesvieta ir iesniedzējā dalībvalstī. Šis noteikums nav piemērojams, ciktāl tas nav nepieciešams, lai atrisinātu lietu, un centrālā iestāde bez maksas sniedz vajadzīgos pakalpojumus.

Saņēmēja dalībvalsts nodrošinās bezmaksas juridisko palīdzību attiecībā uz visiem ar centrālās iestādes starpniecību iesniegtajiem kreditora pieteikumiem par uzturēšanas saistībām, kas rodas no vecāku pienākumiem pret personu, kas jaunāka par 21 gadu. Tomēr attiecība uz pieteikumiem par šādu uzturēšanas saistību lēmumu pieņemšanu vai

(138) Skatīt iepriekš 2.2.6. punktu.

(139) 30. pants.

(140) Skatīt definīcijas 2. pantā.

grozīšanu saņēmējas dalībvalsts kompetentā iestāde var atteikt bezmaksas juridisko palīdzību, ja uzskata, ka pieteikums, pārsūdzība vai pārskatīšana ir acīmredzami nepamatota.

Tiesības uz juridisko palīdzību nevar būt mazākas par tām tiesībām, kas pusēm ir pieejamas līdzvērtīgās valsts lietās. Juridiskā palīdzība ir palīdzība, kas vajadzīga, lai puses zinātu savas tiesības un varētu tās aizstāvēt, un nodrošinātu, ka viņu pieteikums tiks efektīvi izskatīts, un tā obligāti ietvers:

- pirmstiesas konsultācijas;
- juridisko palīdzību, lai vērstos pie iestādes vai tiesā un nodrošinātu pārstāvību tiesā;
- atbrīvojumu no tiesvedības izmaksām un nodevām vai palīdzību to segšanā;
- ja juridiskās palīdzības saņēmējs lietu zaudē – otras personas izmaksas, ja tās segtu tādā gadījumā, kad palīdzības saņēmēja pastāvīgā dzīvesvieta būtu dalībvalstī, kurā atrodas tiesa, kurā iesniegts pieteikums;
- tulku pakalpojumus;
- tiesas vai kompetentās iestādes pieprasītu un juridiskās palīdzības saņēmēja iesniegtu dokumentu tulkošanu, kuri ir vajadzīgi lēmuma pieņemšanai lietā;
- ceļa izdevumus, kas jāsedz juridiskās palīdzības saņēmējam un citām personām, kuru personīga klātbūtne tiesā ir nepieciešama, lai tiktu izskatīta viņu prasība – ja tiesa nolemj, ka uzklausīšana citā veidā nav iespējama.

Pusei, kas uzturēšanas nolēmuma pieņemšanas dalībvalstī ir saņēmusi pilnīgu vai daļēju juridisko palīdzību vai atbrīvojumu no izmaksu vai nodevu segšanas, ir tiesības saņemt vislabvēlīgāko juridisko palīdzību vai visplašāko atbrīvojumu no izmaksu vai nodevu segšanas, ko paredz izpildes dalībvalsts tiesību akti. Šādas tiesības ir arī pusei, kas izcelsmes dalībvalstī izmantoja bezmaksas procesu kādā no regulas X pielikumā uzskaitītajām administratīvajām iestādēm un kas uzrāda izpildes dalībvalstī kompetentas iestādes izdotu izcelsmes dalībvalsts apstiprinājumu, ka tā atbilst finansiālajiem nosacījumiem, lai saņemtu pilnīgu vai daļēju juridisko palīdzību un / vai atbrīvojumu no izmaksu vai nodevu segšanas. Šādas kompetentās iestādes ir uzskaitītas regulas XI pielikumā [141].

Juridisko palīdzību var piešķirt saskaņā ar valsts tiesību aktiem (tostarp veicot līdzekļu un konkrētās lietas apstākļu pārbaudi), ja tā nav piešķirta atbilstoši regulai [142]. Saskaņā ar regulas noteikumiem juridiskajai palīdzībai ir jābūt pieejamai ne vien tiesvedībās tiesā, bet arī attiecībā uz procesu citās iestādēs, ciktāl šādas iestādes veic procedūras un pieņem lēmumus uzturēšanas līdzekļu piešķiršanai un nolēmumu izpildei [143].

7.8. Centrālās iestādes – 49. līdz 63. pants

Centrālajām iestādēm, kas izveidotas saskaņā ar regulu, ir piešķirta plašāka nozīme, nekā tas ir citos tiesību aktos par uzturēšanu. Jo īpaši tās sniedz palīdzību kreditoriem, kuri iesniedz pieteikumu par uzturēšanas nolēmuma pieņemšanu vai izpildi. Katrā dalībvalstī ir izveidota vismaz viena centrālā iestāde; valstis ar vairākām tiesību sistēmām vai valstis ar vairākām

(141) Skatīt OV L 293, 11.11.2011., 24. lpp. Skatīt arī attiecībā uz Dāniju: OV L 251, 21.9.2013., 1. lpp.

(142) Skatīt 47. panta 1. punktu.

(143) Skatīt jēdziena "tiesa" definīciju 2. panta 2. punktā; iestādes, kas ietilpst jēdziena "tiesa" definīcijā, ir norādītas X pielikumā.

autonomām teritoriālām vienībām ir tiesīgas norādīt vairākas centrālās iestādes [144]. Centrālo iestāžu funkcijas ir detalizēti aprakstītas regulā [145]. Centrālā iestāde var veikt atbilstošus pasākumus vai veicināt to sniegšanu, lai palīdzētu uzturēšanas līdzekļu kreditoram nodrošināt tam pienākošos summu samaksu, tostarp parādnieku atrašanās vietas noteikšanu un – attiecīgos gadījumos – informācijas noskaidrošanu par viņu ienākumiem, īpašumiem un banku kontiem. Īstenojot to funkcijas, centrālajām iestādēm ir jāsadarbojas un jāpārsūta pieteikumi un informācija attiecīgajām iestādēm, tostarp tiesām. Centrālās iestādes nevar lūgt maksu par to sniegtajiem pakalpojumiem [146]. Centrālo iestāžu funkcijas, ciktāl to pieļauj attiecīgās dalībvalsts tiesību akti, var veikt valsts iestādes vai citas iestādes, ja tās uzrauga attiecīgās dalībvalsts kompetentas iestādes.

(144) 49. panta 2. punkts.

(145) Skatīt 50. un 51. pantu.

(146) Attiecībā uz centrālo iestāžu lomu, pilnvarām un funkcijām skatīt vispārīgi regulas VII nodaļu.

Mantošana

8.1. Regulas par mantošanu vēsture un mērķi [147]

Tā kā arvien vairāk un vairāk Eiropas Savienības pilsoņu izmanto to pamattiesības pārvietoties un apmesties citās dalībvalstīs, nevis savā izcelsmes valstī, vai iegūt tur īpašumu, ir arvien svarīgāk apsvērt nepieciešamību pēc tiesiskā regulējuma izstrādes ātrākām, vieglākām un lētākām procedūrām pārrobežu mantojumu lietu jomā. Tādēļ Eiropadome 2009. gada decembra sanāksmē Briselē nolēma, ka rīkojumu savstarpējai atzīšanai un citiem pasākumiem (kā Stokholmas programmas daļai) ir jābūt attiecināmiem uz mantojuma lietām un testamentiem, kas izslēgti no iepriekšējiem instrumentiem.

Reaģējot uz to, Eiropas Komisija izteica priekšlikumu regulai šajā jautājumā, kuru Eiropas Parlaments un Padome pieņēma 2012. gada jūlijā. Lai gan regula ir piemērojama tādu personu mantojumam, kuras mirušas 2015. gada 17. augustā vai pēc tam, tā ir piemērojama arī attiecībā uz mantojumam piemērojamo tiesību aktu izvēli un pēdējās gribas rīkojumiem, kas taisīti pirms šā datuma, ja tie atbilst regulas nosacījumiem [148]. Tāpat kā citus tiesu iestāžu sadarbības civillietās instrumentus šo regulu nepiemēro Dānijai. Apvienotā Karaliste un Īrija ir nolēmušas nepiedalīties.

Galvenie regulas mērķi ir šādi:

- uzlabot tiesisko noteiktību un tiesu jurisdikcijas paredzamību mantojuma lietās, tostarp nodrošinot, ka pilsoņi, kuri sastāda testamentu, var izvēlēties mantojumam piemērojamos tiesību aktus; šāda izvēle var arī noteikt tiesu, kurai būs jurisdikcija;
- nodrošināt, ka ir skaidrs, kuri tiesību akti ir piemērojami attiecībā uz mantošanu, jo īpaši gadījumos, kad persona, par kuras īpašumu ir runa, ir saistīta ar vairāk nekā vienu dalībvalsti;
- atļaut sagatavot līgumus attiecībā uz mantojumu ar skaidrām norādēm par to darbības jomu un sekām, ņemot vērā tiem piemērojamos tiesību aktus;
- nodrošināt, ka ir skaidra to personu identitāte un pilnvaras, kas ieceltas mirušās personas īpašuma pārvaldīšanai, un ka šīs pilnvaras tiek atzītas un izpildītas citās dalībvalstīs, kas nav to izcelsmes valsts;
- nodrošināt, ka dalībvalstī pieņemtu nolēmumu bez kādas īpašas procedūras atzīst pārējās dalībvalstīs;
- nodrošināt, ka mantošanas lietās publiskiem aktiem ir juridisks spēks, lai tiem citās dalībvalstīs būtu tās pašas sekas kā valstī, kurā tie sagatavoti un pieņemti vai reģistrēti; un
- paredzēt noteikumu par brīvprātīgu Eiropas mantošanas apliecību, kas skaidri norādīs, kuram ir tiesības saņemt mantojumu un kurš ir pilnvarots pārvaldīt mantojumu vai izpildīt testamentu.

Regulā izklāstītajam mantošanas režīmam ir arī potenciāla priekšrocība tajā ziņā, ka tas veicina "vienotu" pieeju mantošanai, proti, risina jautājumu par visu mantojumu un neveicina dalīšanu atkarībā no īpašuma veida, visbiežāk

(147) Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 650/2012 (2012. gada 4. jūlijs) par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, nolēmumu atzīšanu un izpildi un publisku aktu akceptēšanu un izpildi mantošanas lietās un par Eiropas mantošanas apliecības izveidi. Jāņem vērā ka, līdzīgi kā attiecībā uz Dāniju, regula nav saistoša Apvienotajai Karalistei un Īrijai, kas nav izvēlējušās piedalīties tās pieņemšanā.

(148) Skatīt 83. pantu.

kustama vai nekustama īpašuma, kas ir raksturīgi virknei mantošanas režīmu dažās dalībvalstīs.

Piemēri

JMB kungs no Portugāles ir dzīvojis un strādājis Briselē vairākus gadus, taču vēlāk plāno atgriezties Portugālē. Viņam ir īpašums un investīcijas Portugālē un Briselē, kā arī brīvdienu māja Francijas laukos. Viņa sieva un ģimene dzīvo Briselē kopā ar viņu. Ja viņš nebūs sastādījis testamentu, kurā ietverta piemērojamo tiesību aktu izvēle, radīsies jautājumi par to, kuri tiesību akti ir piemērojami attiecībā uz viņa īpašuma mantošanu un kuru tiesu / iestāžu kompetencē ietilpst šo jautājumu risināšana. Ja viņš būs atstājis testamentu un, piemēram, pēkšņi nomirtu Francijā, radīsies jautājumi par to, kādas tam ir sekas attiecībā uz viņa īpašuma mantošanu?

Cits piemērs

K kundze ir Nīderlandes pilsone un ir strādājusi vairākus gadus Vācijā. Viņai nav bērnu, bet ir partnere (civilajā partnerībā/viendzimuma laulībā). Viņa gatavojas doties pensijā un plāno kopā ar partneri dzīvot tikko iegādātajā villā Andalūzijā, vienlaikus saglabājot mantiskās intereses un saikni ar Nīderlandi. Viņa ir Nīderlandē sastādījusi testamentu, kuram atbilstoši viņas iecerei jānosaka visi jautājumi saistībā ar viņas mantojumu un kurš paredz Nīderlandes tiesību aktu piemērošanu. Tomēr atbilstoši pašreizējai situācijai Spānijas tiesību sistēmā tas netiktu atzīts – kas notiktu gadījumā, ja viņa nomirtu?

8.2. Jurisdikcija mantošanas lietās

8.2.1. Vispārīgais pamatprincips un tā variācijas – 4. līdz 9. pants

Jurisdikcija lemt par mantošanu kopumā ir tās dalībvalsts tiesām, kurā mirušajam nāves brīdī bija pastāvīgā dzīvesvieta. Šim noteikumam ir virkne izņēmumu, jo īpaši attiecībā uz tiesas un piemērojamo tiesību aktu izvēli. Ja tiesību akti, ko mirusī persona ir izvēlējusies, ir kādas dalībvalsts tiesību akti, kuras pilsonība viņam vai viņai bija izvēles izdarīšanas brīdī vai nāves brīdī, tad "iesaistītās puses" var vienoties, ka šīs dalībvalsts tiesām ir ekskluzīva jurisdikcija. Jāuzsver, ka mirušais šajā gadījumā nebūs viena no iesaistītajām pusēm. Tādēļ tieša tiesas izvēle, ko mirušais izdarījis, piemēram, testamentā, neietilpst šā noteikuma piemērošanas jomā. Tomēr, ja testamentā izdarīta izvēle par piemērojamiem tiesību aktiem, tam var būt sekas attiecībā uz jurisdikciju mantošanas lietā. Regulā ietverti papildu noteikumi, saskaņā ar kuriem dalībvalsts tiesai vai tiesām, kuru tiesību aktus mirušais izvēlējies, var būt jurisdikcija lemt par mantošanu saskaņā ar mirušā izvēli, kas aprakstīta iepriekš, vai arī, ja tiesa dalībvalstī, kurā bija mirušā pēdējā pastāvīgā dzīvesvieta, atsakās no jurisdikcijas šo tiesu labā, vai arī, ja tiesvedības puses ir nepārprotami pieņēmušas tās tiesas jurisdikciju, kurā celta prasība. Visbeidzot, papildus iepriekš minētajiem noteikumiem, jurisdikcija var būt pamatota ar pušu ierašanos tiesā, kuras nav izvēlējušās konkrētu tiesu.

8.2.2. Tiesas jēdziens – 3.2. pants

Ļoti svarīga ir regulas iezīme, ka jēdziena "tiesa" definīcija ir daudz plašāka, nekā parasti tā tiek norādīta citos ES civiltiesību aktos. Papildus tiesu iestādēm, kas ir pilnvarotas izskatīt mantošanas lietas, termins aptver arī

citas iestādes un tiesību speciālistus, kuriem ir šāda kompetence, ja tie veic tiesu funkcijas vai rīkojas saskaņā ar tiesu iestādes deleģētām pilnvarām, vai rīkojas tiesu iestādes uzraudzībā. Šādām citām iestādēm un tiesību speciālistiem ir jāgarantē objektivitāte savu funkciju īstenošanā, un to lēmumiem ir jābūt pārsūdzamiem vai pārskatāmiem tiesu iestādē. Viņu lēmumiem ir jābūt līdzīgam juridiskam spēkam un juridiskām sekām kā tiesu iestāžu pieņemtiem nolēmumiem šajās lietās. Dalībvalstīm ir jāpaziņo Eiropas Komisijai par tām iestādēm un tiesību speciālistiem, kas šajās valstīs atbilst minētajam aprakstam.

8.2.3. Jurisdikcija – citi nosacījumi – 10. un 11. pants

Dalībvalstu tiesām var būt jurisdikcija lietā par tādas personas mantojuma mantošanu, kuras pastāvīgā dzīvesvieta nāves brīdī nav kādā no Eiropas Savienības dalībvalstīm, ja dalībvalstī atrodas mantojumā ietilpstošā manta un mirušajam nāves brīdī bija minētās dalībvalsts pilsonība; vai, ja tās nav, mirušā iepriekšējā pastāvīgā dzīvesvieta bija minētajā dalībvalstī – ar noteikumu, ka no brīža, kad prasība tiek celta tiesā, ir pagājuši ne vairāk kā pieci gadi. Ja nevienas dalībvalsts tiesai nav jurisdikcijas saskaņā ar šo pamatu, tās dalībvalsts tiesām, kurā atrodas mantojumā ietilpstošā manta, tomēr ir jurisdikcija lemt par minēto mantu.

Ir arī pēdējais alternatīvais noteikums, kas paredz, ka gadījumā, ja nevienai no dalībvalstu tiesām nav jurisdikcijas saskaņā ar minētajiem noteikumiem, tad kādas dalībvalsts tiesām izņēmuma gadījumos var būt jurisdikcija, ja kādā trešā valstī, ar kuru attiecīgajai lietai ir cieša saikne, tiesvedību nevarētu uzsākt. Šim *forum necessitatis* noteikumam ir jānodrošina, ka vienmēr kāda no dalībvalsts tiesām ir pieejama mantošanas jautājumu risināšanai.

8.2.4. Jurisdikcija saistībā ar mantojuma pieņemšanu vai atraidīšanu – 13. pants

Cits nozīmīgs regulas noteikums nosaka jurisdikciju gadījumos, kad persona saskaņā ar mantošanai piemērojamiem tiesību aktiem, izsaka tiesā vienu no šādiem paziņojumiem:

- par mantojuma pieņemšanu vai atraidīšanu;
- par legāta vai neatņemamās daļas pieņemšanu vai atraidīšanu;
- par attiecīgās personas atbildības ierobežošanu par mirušās personas mantojuma saistībām.

Saskaņā ar šo noteikumu jurisdikcija ir tās dalībvalsts tiesām, kurā ir pastāvīgā dzīvesvieta jebkurai personai, kas izsaka šādu paziņojumu, ja vien atbilstoši šīs dalībvalsts tiesību aktiem šāds paziņojums var tikt izteikts tiesā.

8.2.5. Manta, kas atrodas trešā valstī – 12. pants

Ja mirušā atstātais mantojums ietver mantu, kas atrodas trešā valstī, kas nav Eiropas Savienības dalībvalsts, vai, kā tas ir attiecībā uz Dāniju, Īriju un Apvienoto Karalisti, kurai regula nav saistoša, tiesa, kurā celta prasība mantošanas lietā, pēc vienas no tiesvedības pušu lūguma var pieņemt lēmumu nelemt par šādu mantu, ja paredzams, ka šīs tiesas nolēmumu par minēto mantu šajā trešā valstī neatzīs un neizpildīs vai nepasludinās par izpildāmu. Faktiski šādos gadījumos tas nozīmē, ka attiecībā uz šo mantu ir jāuzsāk atsevišķs tiesvedības process trešā valstī, kur tā atrodas. Šis noteikums neskar pušu tiesības ierobežot lietā izskatāmo jautājumu loku saskaņā ar tās dalībvalsts tiesību aktiem, kuras tiesā celta prasība.

8.3. Piemērojamie tiesību akti

8.3.1. Piemērojamie tiesību akti: darbības joma – 23. pants

Tiesību akti, kas atbilstoši regulas noteikumiem ir piemērojami mantošanai, reglamentē mantošanu kopumā un ir piemērojami neatkarīgi no tā, vai jebkādi no piemērojamiem tiesību aktiem ir dalībvalsts tiesību akti. Saskaņā ar šiem tiesību aktiem jo īpaši ir izlemjami šādi jautājumi:

- mantojuma atklāšanās cēloņi, laiks un vieta;
- labuma guvēju, to attiecīgo daļu un pārdzīvojušā laulātā vai partnera mantošanas tiesību noteikšana;
- spēja mantot;
- atstumšana no mantojuma un mantojuma atraušana;
- mantas, tiesību un saistību, kas veido daļu no mantojuma, nodošana mantiniekiem un legātāriem;
- mantojuma pārvaldnieku pilnvaras attiecībā uz īpašuma pārvaldīšanu, jo īpaši tā pārdošanu un maksājumiem kreditoriem;
- atbildība par mantojuma parādiem;
- tā mantojuma daļa, par kuru tā atstājējs var brīvi noteikt pēc saviem ieskatiem, neatņemamās daļas un citi pēdējās gribas rīkojumu ierobežojumi, kā arī citas prasības attiecībā uz mantojumu vai mantiniekiem;
- pienākums ziņot par mirušās personas dāvinājumiem un legātiem, nosakot dažādu labuma guvēju daļas, un
- mantojuma dalīšana.

8.3.2. Piemērojamie tiesību akti: vispārīgs noteikums – 21. pants

Atšķirībā no jurisdikcijas noteikuma un, ja vien regulā nav paredzēts citādi, mantošanai piemērojamie tiesību akti ir tās valsts (jāatceras, ka ne dalībvalsts) tiesību akti, kurā bija mirušā pastāvīgā dzīvesvieta nāves brīdī. Ja mirušajam acīmredzami bija ciešāka saikne ar valsti, kas nav tā valsts, kuras tiesību akti būtu piemērojami saskaņā ar iepriekš minēto noteikumu, piemēram, ar mirušā iepriekšējas pastāvīgās dzīvesvietas valsti vai pilsonības vai domicila valsti, mantošanai piemērojamie tiesību akti ir šīs citas valsts tiesību akti.

8.3.3. Piemērojamie tiesību akti: tiesību aktu izvēle – 22. pants

Persona kā tiesību aktus, kas piemērojami tās atstātajam mantojumam, var izvēlēties vienīgi tās valsts tiesību aktus, kuras pilsonība šai personai ir izvēles izdarīšanas brīdī vai viņa(-as) nāves brīdī. Persona, kurai ir vairāku valstu pilsonība, var izvēlēties jebkuras valsts tiesību aktus, kuras pilsonis šī persona ir.[149] Tiesību aktu izvēle ir jāpauž un jāizdara paziņojumā pēdējās gribas rīkojuma veidā vai arī tai jāizriet no šāda rīkojuma noteikumiem, proti, no testamenta vai cita veida testamentāra dokumenta. Jebkādus jautājumus attiecībā uz dokumenta spēkā esamību pēc būtības, kurā ir ietverta šī izvēle, reglamentē izvēlētie tiesību akti. Testamenta sastādītājs var grozīt vai atsaukt jebkādu tiesību aktu izvēli tādā pašā veidā, kādā veicama pēdējās gribas rīkojuma grozīšana vai atsaukšana. Pēdējais noteikums piešķir pilsoņiem zināmu rīcības brīvību, lai atspoguļotu izmaiņas

(149) Jautājums par to, vai persona ir kādas valsts pilsonis, nav šīs regulas darbības jomā un uz to attiecas valsts tiesību akti, tostarp – attiecīgā gadījumā – starptautiskās konvencijas, pilnībā ievērojot Eiropas Savienības vispārējos principus..

viņu personiskajā dzīvē to dzīves laikā, jo īpaši, ja, kā tas nereti notiek, persona nolemj pēc došanās pensijā pārcelties uz citu dalībvalsti, kas nav tā valsts, kurā viņš(-a) dzīvoja viņa(-as) darba gaitu laikā.

8.3.4. Citi noteikumi par piemērojamiem tiesību aktiem – 24. un 25. pants

Virkne citu noteikumu risina jautājumu par piemērojamiem tiesību aktiem attiecībā uz pēdējo gribas rīkojumu – proti, testamentu un citu testamentāro dokumentu – pieņemamība un spēkā esamību pēc būtības, kā arī mantojuma līgumu pieņemamība un spēkā esamību, kas sastādīti mirušās personas dzīves laikā – tie dažās tiesiskajās sistēmās ir pazīstami kā *inter vivos* pirmsnāves rīkojumi, kā arī par šādu līgumu saistošo spēku starp pusēm. Ja nav izdarīta izvēle, šādus rīkojumus un vienošanās reglamentē tiesību akti, kas būtu piemērojami mirušā mantojumam, ja viņš(-a) būtu miruši dienā, kad rīkojums tika sagatavots vai līgums tika noslēgts. Pušu ziņā ir izvēlēties piemērojamos tiesību aktus uz tā paša pamata, kuru [150] var vispārīgi izmantot mantošanas lietās.

8.3.5. Pēdējās gribas rīkojumu un mantojuma līgumu spēkā esamība pēc būtības – 26. pants

Jautājumi, kas tiek reglamentēti attiecībā uz spēkā esamību pēc būtības, ietver:

- testatora spēju taisīt šādu rīkojumu;
- šķēršļus, kas liedz novēlēt īpašumu noteiktām personām vai kas liedz kādai personai to saņemt saskaņā ar šādu rīkojumu;
- pārstāvības pieņemamība pēdējās gribas rīkojuma taisīšanai;
- pēdējās gribas rīkojuma interpretāciju;
- apstākļus, kas ietekmē tās personas piekrišanu vai nodomu, kura taisījusi rīkojumu, piemēram, viltus, spaidi vai kļūda.

8.3.6. Pēdējās gribas rīkojumu un mantojuma līgumu formālā spēkā esamība – 27. pants

Rakstiski taisīts pēdējās gribas rīkojums vai mantojuma līgums, kā arī šāda rīkojuma vai līguma grozīšana vai atcelšana ir spēkā pēc formas, ja tas atbilst prasībām, kas ietvertas kādā no šādas valsts – atkal jāņem vērā, ne dalībvalsts – tiesību aktos:

- kurā tika taisīts pēdējās gribas rīkojums vai tika noslēgts mantojuma līgums;
- kurā bija domicils vai pastāvīgā dzīvesvieta vai pilsonība testatoram vai vismaz vienai no personām, uz kuras mantojumu attiecas mantojuma līgums, nāves brīdī vai laikā, kad tika taisīts pēdējās gribas rīkojums vai tika noslēgts līgums;
- attiecībā uz nekustamo īpašumu – valstī, kurā atrodas minētais nekustamais īpašums.

Tas, vai testatoram vai kādai no personām, uz kuru attiecas mantojuma līgums, bija domicils konkrētā valstī, nosakāms saskaņā ar minētās valsts tiesību aktiem.

(150) Skatīt iepriekšējo nodaļu.

8.3.7. Mirušās personas mantojuma pārvaldnieka iecelšana un pilnvaras

Īpaši noteikumi reglamentē situācijas, kad saskaņā ar tās dalībvalsts tiesību aktiem, kuras tiesām atbilstīgi regulai ir jurisdikcija lemt par mantošanu, pārvaldnieka iecelšana ir obligāta, taču mantošanai piemērojami ārvalsts tiesību akti. Šajā gadījumā tiesa var saskaņā ar saviem tiesību aktiem iecelt vienu vai vairākus mantojuma pārvaldniekus, kuri atbilstoši mantošanai piemērojamiem tiesību aktiem ir tiesīgi izpildīt mirušā testamentu vai pārvaldīt mantojumu. Ja saskaņā ar piemērojamiem tiesību aktiem pārvaldnieks būtu labuma guvējs un ja starp labuma guvējiem vai mantojuma kreditoriem ir interešu konflikti, vai ja starp labuma guvējiem ir domstarpības par mantojuma pārvaldīšanu, vai ja mantojumu ir sarežģīti pārvaldīt mantas īpašību dēļ, tiesa var saskaņā ar saviem tiesību aktiem iecelt neitrālu mantojuma pārvaldnieku. Pārvaldnieks īsteno mantojuma pārvaldīšanas pilnvaras, kuras tas var īstenot atbilstīgi mantošanai piemērojamiem tiesību aktiem, saskaņā ar īpašiem nosacījumiem, kā to norādījusi tiesa. Tomēr pārvaldniekam jāīsteno tam piešķirtās funkcijas un pilnvaras saskaņā ar tiem tiesību aktiem un to tiesību aktu noteiktām procedūrām, kas piemērojami mantošanai.

8.3.8. Citi noteikumi par piemērojamiem tiesību aktiem – 30. līdz 33. pants

- Regulā ietverti noteikumi attiecībā uz konkrētiem, īpašiem mantošanas noteikumiem saistībā ar noteikta veida nekustamo īpašumu un citiem īpašumiem, kā arī uzņēmējsabiedrībām. Ja tās valsts tiesību akti, kurā tie atrodas, nosaka īpašus ierobežojumus attiecībā uz minētās mantas un īpašuma mantošanu, šos īpašos noteikumus piemēro neatkarīgi no mantošanai piemērojamiem tiesību aktiem. Šis noteikums paredzēts ar mērķi aizsargāt ģimenes un citu uzņēmumu mantošanu, kuriem saskaņā ar dažu valstu tiesību aktiem piešķirta īpaša aizsardzība (151).
- Īpaši noteikumi reglamentē gadījumus, kad persona atsaucas uz *in rem* tiesībām, kuras tai piešķir mantošanai piemērojamie tiesību akti, bet tās dalībvalsts tiesību aktos, kurā uz šīm tiesībām atsaucas, attiecīgās *in rem* tiesības nav zināmas. Šajā gadījumā minētās tiesības vajadzības gadījumā un iespēju robežās pielāgo vislīdzvērtīgākajām *in rem* tiesībām minētās valsts tiesību aktos. Jāņem vērā arī konkrēto *in rem* tiesību mērķus un aizsargātās intereses, kā arī to izraisītās sekas (152).
- Īpaši noteikumi attiecas uz personām, kuras mirst kopējā nelaimē, piemēram, ceļu satiksmes negadījumā, un kuru mantojumus reglamentē dažādi tiesību akti, kas minēto situāciju regulē atšķirīgi vai to neregulē nemaz. Šādā traģiskā situācijā, kad nav iespējams konstatēt, kura no iesaistītajām personām gāja bojā pirms otras vai pārējām personām, nevienai no mirušajām personām nav tiesību uz otras vai citu šādu personu mantojumu (153).
- Visbeidzot, ja persona mirst un nav nevienas personas, kurai mantojums pienākas saskaņā ar mantošanai piemērojamiem tiesību aktiem, mirušā mantu var atsavināt saskaņā ar tās dalībvalsts tiesību aktiem, kuras teritorijā manta atrodas, ar noteikumu, ka no mantojumā ietilpstošās mantas var tikt apmierinātas visas saistības (154).

(151) 30. pants.
(152) 31. pants.
(153) 32. pants.
(154) 33. pants.

8.3.9. *Renvoi* – 34. pants

Renvoi ir tehnisks termins, ņemot vērā, ka tiesību aktu piemērošana, kas reglamentē tiesisku situāciju, ietver arī šajos tiesību aktos noteikto starptautisko privāttiesību noteikumu piemērošanu, tostarp noteikumus par piemērojamiem tiesību aktiem, un šādu noteikumu piemērošana savukārt izraisa citas valsts tiesību aktu piemērošanu. Tā rezultātā var nebūt skaidrs, kādi tiesību akti galu galā būs piemērojami, un var rasties situācija, kad tiek piemēroti, piemēram, tās valsts tiesību akti, kurā tika izteikts pēdējās gribas rīkojums vai noslēgts mantojuma līgums, pat ja šajā pēdējās gribas rīkojumā vai mantojuma līgumā šīs valsts tiesību akti nav izvēlēti. Ņemot vērā, ka tas var radīt iedzīvotājiem neskaidrību un nenoteiktību, ļoti bieži no šā *renvoi* uz citas valsts tiesību aktiem izvairās, izslēdzot no piemērojamiem tiesību aktiem starptautisko privāttiesību noteikumus, kā rezultātā vienīgi materiālajiem tiesību aktiem ir juridiskas sekas. Regulā starptautisko privāttiesību noteikumu piemērošana ir risināta tikai tiktāl, ciktāl saskaņā ar regulu ir piemērojami trešās valsts tiesību akti.[155] Vispārīgs noteikums nosaka, ka trešās valsts tiesību aktu piemērošana nozīmē, ka piemērojamas arī tās starptautisko privāttiesību normas, taču tikai attiecībā uz situācijām, kad rezultātā piemērojami tādas dalībvalsts vai kādas citas trešās valsts tiesību akti, kura savukārt piemērotu pati savus tiesību aktus, citiem vārdiem, neparedzot *renvoi* uz vēl kādu citu valsti. Tomēr *renvoi* piemērošana ir izslēgta pilnībā attiecībā uz regulā noteiktiem tiesību aktiem, proti, tiem, kas norādīti 21. panta 2. punktā (ciešāka saistība ar valsti, kuras tiesību akti ir piemērojami), 22. pantā (tiesību aktu izvēle), 27. pantā (pēdējās gribas rīkojumu spēkā esamība pēc formas), 28. panta b) punktā (paziņojuma par pieņemšanu vai atraidīšanu spēkā esamība pēc formas, ja piemērojamas tās valsts tiesības, kurā ir paziņojuma izdarījušās personas pastāvīgā dzīvesvieta) un 30. pantā (aizsargājoši noteikumi attiecībā uz ģimenes un citām uzņēmējsabiedrībām un mantu).

(155) Jēdziens "trešās valstis" ietver dalībvalstis, kas nepiedalās regulas pieņemšanā; tās ir Dānija, Īrija un Apvienotā Karaliste; skatīt 8.2.5. punktu.

8.3.10. Valstis ar vairāk nekā vienu tiesību sistēmu – 36. pants

Ja šajā regulā noteiktie tiesību akti ir tādas valsts tiesību akti, kuru veido vairākas teritoriālās vienības, no kurām katrai ir savi noteikumi attiecībā uz mantošanu, atsevišķi nosacījumi nosaka to, kā regula ir piemērojama šādā valstī, lai noteiktu, kuras no vairāku teritoriālo vienību tiesību normām ir piemērojamas. Pirmkārt, ja minētajai valstij ir iekšējās kolīziju normas attiecībā uz piemērojamiem tiesību aktiem, ir jāievēro tās. Ja šādu kolīziju normu nav, regulā konkretizē: atsauce uz mirušā pastāvīgo dzīvesvietu iztulkojama kā atsauce uz teritoriālo vienību, kurā mirušajam bija pastāvīgā dzīvesvieta nāves brīdī; atsauce uz mirušā pilsonību iztulkojama atsauce uz teritoriālo vienību, ar kuru mirušajam bija visciešākā saikne; un atsauce uz citiem piesaisti radošiem apstākļiem iztulkojama kā atsauce uz tādiem apstākļiem, kas rada saikni starp mantošanas nozīmīgajiem aspektiem un to teritoriālo vienību, ar kuru izveidota šī konkrētā piesaiste. Šie noteikumi ir vispārīgi piemērojami, lai noteiktu piemērojamos tiesību aktus valstīs ar dažādām tiesību sistēmām, izņemot attiecībā uz testamentu formālo spēkā esamību, kas noteikta 27. pantā. Šim mērķim, ja attiecīgajā valstī nav iekšējo kolīziju normu, kas ļautu piemērot konkrētas teritoriālas vienības tiesību aktus, atsauce iztulkojama kā tāda, kas attiecas uz tās teritoriālās vienības tiesību aktiem, ar kuru testatoram vai ikvienam, kuru saista mantojuma līgums, bija visciešākā saikne. Tas nozīmē, ka, piemēram, gadījumā, ja persona ir sastādījusi testamentu vienā šādas valsts daļā, taču tai pieder īpašumi citā daļā, ir nepieciešams apsvērt, ar kuru no tām pastāv ciešāka saikne, ņemot vērā šo noteikumu un 27. pantā norādītos noteikumus.

8.4. Atzīšana un izpilde

8.4.1. Priekšvēsture un mērķis

Lai palīdzētu tiem, kuri ir iesaistīti mantošanas lietās, noteikumi par dalībvalstīs pieņemto nolēmumu atzīšanu un izpildi ir racionalizēti un vienkāršoti, kā arī šādiem lēmumiem ir piešķirts juridisks spēks dalībvalstīs, kas nav tā valsts, kur tie pieņemti; līdz šim tas ne vienmēr tā bija. Šim mērķim ar tiesas nolēmumu ir saprotams jebkāds dalībvalsts tiesā pieņemts nolēmums mantošanas lietā, neatkarīgi no tā nosaukuma [156], un tas ietver arī tiesas amatpersonu lēmums par tiesvedības izmaksu vai izdevumu noteikšanu.

8.4.2. Atzīšanas un izpildes noteikumi

Noteikumi ir ļoti līdzīgi tiem, kas ietverti regulā "Brisele I", kas ir minēta iepriekš [157].

8.4.3. Publiski akti un tiesas izlīgumi

8.4.3.1. Publisku aktu akceptēšana – 59. pants

Detalizētāki noteikumi reglamentē publisku aktu akceptēšanu un izpildi. Šie noteikumi nodrošina, ka gadījumos, kad šādi akti tiek sagatavoti dalībvalstī, tiem ir tāds pats juridisks spēks citās dalībvalstīs kā to izcelsmes dalībvalstī. Regulā ir paredzēta arī veidlapa, kurā tiek aprakstīts publiskā akta pierādījuma spēks, kas tam ir izcelsmes dalībvalstī. Tas ir īpaši svarīgi attiecībā uz mantojuma līgumiem un citiem dokumentiem, kas ir tieši saistīti ar mantojuma jautājumiem un kas ir sastādīti kā publiski akti. Šādiem aktiem ir juridisks spēks kā pierādījumiem citās dalībvalstīs, ciktāl tas nav pretrunā ar sabiedrisko kārtību. Arī akta autentiskums var tikt apstrīdēts vienīgi tā izcelsmes dalībvalsts tiesās. Jurisdikcija attiecībā uz publiskajā aktā reģistrētu juridisku aktu vai tiesisko attiecību apstrīdēšanu ir nosakāma saskaņā ar šīs regulas noteikumiem.

8.4.3.2. Publisko aktu un tiesas izlīgumu izpildāmība – 60. līdz 61. pants

Publisks akts vai tiesas izlīgums, kas ir izpildāms izcelsmes dalībvalstī, pēc jebkuras ieinteresētās puses pieteikuma var tikt pasludināts par izpildāmu jebkurā citā dalībvalstī. Šādu pieteikumu sastādīšana, atteikšana vai atsaukšana notiek atbilstoši kārtībai, kas paredzēta attiecībā uz tiesu nolēmumiem. Tas pats ir attiecināms uz tiesas izlīgumiem, kas ir izpildāmi to izcelsmes dalībvalstī.

8.5. Eiropas mantošanas apliecība – 62. līdz 73. pants

8.5.1. Priekšvēsture

Nozīmīga inovācija regulā ir fakultatīvas Eiropas mantošanas apliecības izveide. Tā ļaus ātri un vienkārši dalībvalstīs apstiprināt mantojuma administratoru pilnvaras un mantinieku un legātāru tiesības, kā arī samazināt laiku, izdevumus un administratīvās procedūras, kas nepieciešamas, lai šīs pilnvaras un tiesības būtu spēkā citās dalībvalstīs nekā tā dalībvalsts, kur galvenokārt atrodas mantojums. Regulā ietverti detalizēti noteikumi par

(156) Attiecībā uz tiesas jēdzienu skatīt 8.2.2. punktu.

(157) Skatīt 2.2.6. punktu.

apliecības pieteikumu, tās izdošanu, saturu un sekām, kā arī par to, kādas iestādes ir pilnvarotas to izdot un par šo iestāžu lēmumu apstrīdēšanu. Atsauces uz šo noteikumu detalizētu saturu ir apkopotas nākamajā iedaļā:

8.5.2. Noteikumi par Eiropas mantošanas apliecību

Vai apliecības izmantošana ir obligāta? 62. pants

Apliecība primāri ir izmantojama dalībvalstīs, kas nav tās izdevējas valstis, un tās izmantošana nav obligāta; tāpat tā arī neaizstāj dalībvalstīs līdzīgam nolūkam izmantotus iekšējus dokumentus.

Kāds ir apliecības mērķis? 63. pants

Apliecību, kas neaizstās šādus iekšējus dalībvalstu dokumentus, paredzēts izmantot mantiniekiem, legātāriem un mantojumu pārvaldniekiem, lai tie varētu atsaukties uz savu statusu, pilnvarām un tiesībām, kā arī konkrētas mantas vai konkrētu mantu piešķiršanu mantiniekiem vai legātāriem.

Kas izdod apliecību? 64. pants

Tiesas un citas iestādes, kuru kompetencē saskaņā ar regulas piešķirto jurisdikciju ir nodarboties ar mantojuma lietām.

Šādas iestādes var ietvert notārus un citas iestādes, kas saskaņā ar attiecīgajiem valsts tiesību aktiem ir pilnvarotas nodarboties ar mantojuma lietām.

Kura persona un kā var iesniegt apliecības pieteikumu? 65. panta 1. un 2. punkts

Pieteikums jāiesniedz jebkurai personai, kas ir mantinieks, legātārs vai mantojuma pārvaldnieks; var tikt izmantota šim mērķim izveidotā veidlapa [158].

Kāda informācija ir jānorāda pieteikumā? 65. panta 3. punkts

Detalizēta informācija par mirušo personu un pieteikuma iesniedzēju, par pieteikuma iesniedzēja pārstāvi, ziņas par mirušā laulāto vai partneri un citiem labuma guvējiem; nolūks, kādam apliecība nepieciešama, un informācija par mirušās personas darbībām, tostarp īpašuma atsavināšanu, ar īpašumu saistītie līgumi, kas varētu būt nozīmīgi mantošanai, atteikšanās no mantošanas, un vispārīga informācija, kas varētu būt noderīga apliecības izdošanai.

Kas notiek pēc pieteikuma iesniegšanas? 66. pants

Iestāde, kas izdod apliecību, pārbauda informāciju un paziņojumus, kā arī dokumentus un apliecībai iesniegtos pierādījumus, kā arī izdara pieprasījumus, kas nepieciešami minētajai pārbaudei. Minētās pārbaudes laikā tā var pieprasīt papildu pierādījumus, svinīgus solījumus vai apliecinājumus ar zvērestu, informēt labuma guvējus un uzklausīt jebkādas iesaistītās personas, kā arī sniegt informāciju citām izdevējiestādēm par jautājumiem, kas svarīgi attiecībā uz mantojumu.

Kā apliecība tiek izdota? 67. pants

(158) Pieteikuma veidlapu nosaka Komisija saskaņā ar regulas 81. pantā norādīto procedūru.

Izmantojama paredzētā veidlapa un apliecība ir jāizdod, tiklīdz konstatēti visi pārbaudāmie apstākļi un tie nav apstrīdēti; tiklīdz apliecība ir izdota, attiecīgā iestāde informē labuma guvējus.

Kas norādāms apliecībā? 68. pants

- Izdevējiestādes nosaukums un adrese, atsauces numurs, izdošanas datums un apstākļi, pamatojoties uz kuriem izdevējiestāde uzskata, ka tā ir kompetenta izsniegt apliecību;
- ziņas par pieteikuma iesniedzēju, mirušo un labuma guvējiem;
- informācija par mirušā noslēgto laulības līgumu vai līdzīgu līgumu, ko noslēdzis mirušais;
- mantošanai piemērojamie tiesību akti;
- informācija par to, vai mantošana ir likumiska vai testamentāra, un informācija par mantinieku, legātāru, testamentu izpildītāju vai mantojuma pārvaldnieku tiesībām un pilnvarām;
- informāciju par labuma guvējiem, mantiniekiem un legātāriem;
- mantinieku un legātāru tiesību ierobežojumi un
- testamenta izpildītāju un mantojuma pārvaldnieku pilnvaras.

Kāds ir apliecības spēks? 69. pants

Tiek pieņemts, ka apliecībā ir precīzi uzrādīti visi apstākļi, kas konstatēti saskaņā ar mantošanai piemērojamiem tiesību aktiem, par mantiniekiem, legātāriem, testamenta izpildītājiem un mantojuma pārvaldniekiem un viņu tiesībām un pilnvarām; attiecībā uz apliecībā minēto personu darījumiem ar trešām personām pastāv prezumpcija, ka tos veikušas personas, kas ir pienācīgi pilnvarotas veikt attiecīgo darījumu, tostarp mantojamā īpašuma atsavināšanu; apliecība ir derīgs dokuments, lai mantojamo īpašumu reģistrētu dalībvalsts reģistrā. Apliecība bez īpašas procedūras piemērošanas ir spēkā visās dalībvalstīs.

Vai apliecība izsniedzama pieteikuma iesniedzējam? 70. pants

Izdevējiestāde patur apliecības oriģinālu; apliecinātas kopijas var tikt izsniegtas pieteikuma iesniedzējam un jebkurai citai personai, kas uzrāda likumīgu interesi; izsniegtās apliecinātās kopijas ir derīgas sešus mēnešus, bet izņēmuma gadījumos, kad tam pastāv pamatojums, derīguma termiņš var būt garāks; kad ir beidzies apliecinātās kopijas derīguma termiņš laikposms, jebkurai personai, kas vēlas izmantot apliecību, jāpiesakās derīguma termiņa pagarinājumam vai jāpieprasa jauna apliecināta kopija; izdevējiestādei ir jāglabā to personu saraksts, kurām ir izsniegtas apliecinātas kopijas.

Vai kļūdas apliecībā var tikt labotas? 71. pants

Izdevējiestāde var pēc pieprasījuma labot pārrakstīšanās kļūdas; ja ir konstatēts, ka apliecība neatbilst patiesībai, tā groza vai atsauc apliecību; ja tā to dara, tai iestādei ir pienākums informēt visus apliecināto kopiju turētājus.

Vai ir iespēja apstrīdēt izdevējiestādes lēmumus? 72. un 73. pants

Ikviena persona, kurai ir leģitīma interese, var apstrīdēt jebkuru izdevējiestādes lēmumu tiesu iestādē; ja šī iestāde konstatē, ka izsniegtā apliecība neatbilst patiesībai vai ka atteikums izsniegt apliecību nebija pamatots, tiesu iestāde var pati labot vai izsniegt apliecību vai nodrošina, ka izdevējiestāde to labo vai pieņem jaunu lēmumu par

apliecības izdošanu; kamēr apliecība netiek labota, grozīta vai atsaukta, izdevējiestāde vai – noteiktos gadījumos – tiesu iestāde var apturēt apliecības spēku.

8.6. Informācija par dalībvalstu tiesību aktiem un procedūrām – 77. līdz 79. pants

Dalībvalstīm ir jāsniedz Eiropas Komisijai informācija par to tiesību aktiem un mantošanas procedūrām. Tas ietver informāciju par iestādēm, kurām ir kompetence mantošanas lietās, tostarp jāpieņem paziņojumi par pieņemšanu vai atraidīšanu. Jāsniedz arī faktu lapas, kurās norādīta informācija par dokumentiem attiecībā uz nekustamā īpašuma reģistrāciju. Visa minētā informācija ir jādara pieejama, izmantojot Eiropas Tiesiskās sadarbības tīklu civillietās un komerclietās. Dalībvalstis tāpat arī informē Komisiju par:

- tām tiesām un tiesību speciālistiem, kas ietilpst jēdziena "tiesa" definīcijā;
- tām tiesām un iestādēm, kurām ir kompetence izskatīt pieteikumus par izpildāmības pasludināšanu un pārsūdzības;
- iestādēm, kuru kompetencē ir izdot Eiropas mantošanas apliecības, un
- pārsūdzības procedūrām attiecībā uz Eiropas mantošanas apliecību izdošanu

un jebkādām izmaiņām šajā informācijā. Minētā informācija ir jādara pieejama, izmantojot Eiropas Tiesiskās sadarbības tīklu civillietās un komerclietās [159].

(159) Skatīt 14. nodaļu.

Jau minētie piemēri

JMB kungs no Portugāles ir dzīvojis un strādājis Briselē vairākus gadus, taču vēlāk plāno atgriezties Portugālē. Viņam ir īpašums un investīcijas Portugālē un Briselē, kā arī brīvdienu māja Francijas laukos. Viņa sieva un ģimene dzīvo Briselē kopā ar viņu. Ja viņš nebūs sastādījis testamentu, kurā ietverta piemērojamo tiesību aktu izvēle, radīsies jautājumi par to, kādi tiesību akti ir piemērojami attiecībā uz viņa īpašuma mantošanu un kuru tiesu / iestāžu kompetencē ietilpst šo jautājumu risināšana. Ja viņš būs atstājis testamentu un, piemēram, pēkšņi nomirtu Francijā, radīsies jautājumi par to, kādas tam ir sekas attiecībā uz viņa īpašuma mantošanu?

Pieņemot, ka B kungs diemžēl ietu bojā slēpošanas negadījumā brīvdienu laikā Francijā 2006. gada augustā, rodas jautājums, kā regula palīdzētu attiecībā uz viņa mantojuma mantošanu. Ja viņš ir sastādījis testamentu, tas tiktu piemērots mantinieku un mantojuma pārvaldnieku iecelšanai saskaņā ar piemērojamiem tiesību aktiem. Kuri tiesību akti tie būtu? B kungs varētu izvēlēties savas pilsonības valsts tiesību aktus, tādēļ, ja viņš to ir izdarījis, piemērojami Portugāles tiesību akti. Ja viņš to nav izdarījis, 21. panta noteikums reglamentēs, ka piemērojami ir B kunga pastāvīgās dzīvesvietas viņa nāves brīdī tiesību akti. Ja vien B kungs nav devies pensijā un aizbraucis dzīvot uz Franciju, tie ir Portugāles vai Beļģijas tiesību akti. Pieņemot, ka B kungs nāves brīdī joprojām ir nodarbināts Beļģijā, iespējams, ka viņa pastāvīgā dzīvesvieta būs tur, – šajā gadījumā piemērojami Beļģijas tiesību akti.

Attiecībā uz jurisdikciju regula neparedz iespēju B kungam izvēlēties tiesu vai iestādi, kas pārvaldītu mantojuma lietu, taču viņš varētu

būt mēģinājis to darīt savā testamentā. Ja šī izvēle saskaņā ar piemērojamiem tiesību aktiem būtu spēkā, tad tai varētu būt ietekme uz jurisdikciju. Ja, nē, vispārīgais noteikums 4. pantā noteiks, ka jurisdikcija lemt par mantošanu ir tās dalībvalsts tiesām, kurā B kungam nāves brīdī bija pastāvīgā dzīvesvieta, līdz ar to – atkal Beļģijas tiesām. B kunga mantinieki varētu izvēlēties tiesu, un tad tā varētu būt attiecīgā tiesa Portugālē, taču tikai gadījumā, ja B kungs ir izvēlējies Portugāles tiesību aktus kā mantojumam piemērojamos tiesību aktus.

Cits piemērs:

K kundze ir Nīderlandes pilsone ir strādājusi vairākus gadus Vācijā. Viņai nav bērnu, bet ir partnere (civilajā partnerībā/viendzimuma laulībā). Viņa gatavojas doties pensijā un plāno kopā ar partneri dzīvot tikko iegādātajā villā Andalūzijā, vienlaikus saglabājot mantiskās intereses un saikni ar Nīderlandi. Viņa ir Nīderlandē sastādījusi testamentu, kam atbilstoši viņas iecerei jānosaka visi jautājumi saistībā ar viņas mantojumu un tam piemērojami Nīderlandes tiesību akti. Tomēr esošajā situācijā Spānijas tiesiskā sistēma to neakceptētu – kas notiktu gadījumā, ja viņa nomirtu?

Pieņemsim, K kundze nomirst Spānijā pēc došanās pensijā un ka viņa un partnere ir devušās turp uz dzīvi. K kundzes izvēle piemērot Nīderlandes tiesību aktus būs spēkā saskaņā ar regulu atbilstoši 22. pantam, pat ja saskaņā ar Spānijas tiesību aktiem tā nebūtu spēkā. Attiecībā uz jurisdikciju, līdzīgi kā piemērā ar B kungu, arī K kundze saskaņā ar regulu nevarēja veikt tiesas izvēli; tomēr viņas mantinieki varētu gribēt izvēlēties citu tiesu, nevis Spānijas tiesa, jo īpaši, ja K kundze ir saglabājusi nozīmīgu saikni ar Nīderlandi un viņai šajā valstī ir īpašums.

Saskaņā ar 5.1. pantu Nīderlandes tiesas var tikt izvēlētas mantošanas jautājumu risināšanai.

Kā B kunga, tā K kundzes gadījumā būs iespējams iesniegt pieteikumu mantošanas apliecības saņemšanai, tādējādi nodrošinot, ka darījumi dalībvalstī vai dalībvalstīs, kas nav tā valsts, kur tiek pārvaldīts mantojums, var tikt īstenoti ātrāk un vienkāršāk.

Dokumentu izsniegšana

9.1. Regulas par dokumentu izsniegšanu pieņemšanas vēsture

9.1.1. Sākotnējā Izsniegšanas regula

Lai atbalstītu Eiropas Savienības uzņēmumu un pilsoņu vajadzības pēc pieejas tiesu sistēmai, jo īpaši gadījumos, kad tiek celtas prasības un uzsākta tiesvedība pāri valstu robežām, ir nepieciešams padarīt par realitāti sadarbību starp Eiropas Savienības dalībvalstu tiesu iestādēm un ļaut šai sadarbībai notikt efektīvi. Pārrobežu tiesvedības lietu būtisks aspekts attiecas uz tiesvedības pušu un citu procesā iesaistīto personu dokumentu izsniegšanu. Tādēļ dokumentu izsniegšanai un nosūtīšanai starp dalībvalstu tiesu iestādēm ir jābūt ātrai un drošai. Šī realitāte tika atzīta sarunās par konvenciju par dokumentu izsniegšanu, kas paredzēja dokumentu nosūtīšanu izsniegšanai no vienas dalībvalsts uz otru; šīs konvencijas teksts tika pieņemts 1997. gada maijā [160]. Konvencija netika ratificēta un tādēļ nestājās spēkā. Neilgi pēc Amsterdamas līguma spēkā stāšanās Padome pieņēma regulu [161], kuras teksts visiem mērķiem un nolūkiem bija tāds pats kā konvencijā. Šī regula stājās spēkā 2001. gada 31. maijā [162].

9.1.2. Pašreizējā Izsniegšanas regula

Līdzīgi kā ar citām regulām civilās tiesvedības jomā, par pirmās regulas darbību tika veikts pārskats un 2004. gada oktobrī Eiropas Komisija publicēja ziņojumu. Tā secinājumos tika norādīts, ka, lai gan pirmā regula kopumā veicinājusi uzlabojumus attiecībā uz dokumentu nosūtīšanas pāri robežām starp dalībvalstīm ātrumu un efektivitāti, ir atsevišķi procedūras aspekti, attiecībā uz kuriem piemērošana nav pilnībā apmierinoša, un regulas mērķi netiek īstenoti pilnībā, kā tas paredzēts. Tādēļ Komisija ierosināja pārstrādātu regulu un rezultātā 2007. gada novembrī tika pieņemta pašreizējā Izsniegšanas regula [163].

9.2. Regula par dokumentu izsniegšanu

9.2.1. Regulas teritoriālā un materiālā piemērošanas joma

Regula ir tieši piemērojama visās dalībvalstīs, izņemot Dāniju. Starp Dāniju un citām dalībvalstīm pastāv atsevišķs nolīgums par regulas piemērošanu attiecībā uz Dāniju [164]. Regula ir piemērojama civillietās un komerclietās gadījumos, ja tiesas vai ārpustiesas dokumenti ir jānosūta no vienas

(160) Skatīt OV C 261, 27.8.1997., 1. lpp.

(161) Padomes Regula (EK) Nr. 1348/2000 (2000. gada 29. maijs) par tiesas un ārpustiesas civillietu un komerclietu dokumentu izsniegšanu Eiropas Savienības dalībvalstīs; skatīt OV L 160, 30.6.2000., 37. lpp.

(162) Skatīt OV L 160, 30.6.2000., 37. lpp.; pirms regulas spēkā stāšanās dokumentu izsniegšanu reglamentēja 1965. gada Hāgas konvencija par dokumentu izsniegšanu, kuras puses bija lielākā daļa dalībvalstu; šī konvencija risina šo jautājumu starp ES dalībvalstīm un trešām valstīm.

(163) Padomes Regula (EK) Nr. 1393/2007 (2007. gada 13. novembris) par tiesas un ārpustiesas civillietu un komerclietu dokumentu izsniegšanu dalībvalstīs (dokumentu izsniegšana), un Padomes Regula (EK) Nr. 1348/2000, ar ko to atceļ; skatīt OV L 324, 10.12.2007., 79. lpp.

(164) Skatīt Padomes Lēmumu Nr. 2006/326/EK, lai noslēgtu Nolīgumu starp Eiropas Kopienu un Dānijas Karalisti par tiesas un ārpustiesas civillietu un komerclietu dokumentu izsniegšanu (OV L 120, 5.5.2006., 23. lpp.) un tam sekojošo vienošanos par otrās izsniegšanas piemērošanu attiecībā uz Dāniju – skatīt OV L 331, 10.12.2008., 21. lpp.

dalībvalsts uz otru izsniegšanai šajā valstī [165]. Jēdzienu "civillietas un komerclietas" ir plaši interpretējusi Eiropas Savienības tiesa. Sākotnējā regulā no jēdziena "civillietas un komerclietas" nebija izslēgtas lietas, kas saistītas ar ieņēmumu, muitas vai administratīviem jautājumiem, taču šīs lietas ir izslēgtas no pašreizējās regulas darbības jomas, līdzīgi kā valsts atbildība par darbībām, kas veiktas, īstenojot valsts varu *(acta iure imperii)* [166]. Regulu nevar piemērot, ja adresāta vārds un adrese nav zināmi, taču saņēmējas iestādes saskaņā ar regulu var sniegt, ja tas iespējams, palīdzību nepilnīgas vai kļūdainas adreses gadījumā. Regula ir piemērojama attiecībā uz tiesas un arī ārpustiesas dokumentu izsniegšanu.

(165) Eiropas Savienības tiesa ir lēmusi, ka gadījumos, kad dokumenta adresāts pastāvīgi dzīvo citā dalībvalstī, tiesas dokumenta izsniegšana jāīsteno saskaņā ar regulas prasībām. Šādā gadījumā dalībvalsts tiesām nav atļauts piemērot valsts paziņošanas pakalpojumu sistēmu, kā rezultātā personas, kurai izsniedzams dokuments, tiesības gūt labumu no faktiskas un efektīvas šī dokumenta saņemšanas zaudē jebkādu praktisku nozīmi, jo minētā sistēma, cita starpā, nenodrošina, ka adresāts ir informēts par tiesas dokumentu pienācīgā laikā, lai sagatavotu aizstāvību vai šā dokumenta tulkojumu. Skatīt 2012. gada 19. decembra spriedumu lietā *Adlers*, C-325/11.

(166) Ar 2013. gada aprīli Hāgas 1965.gada Konvencija par dokumentu izsniegšanu ir spēkā attiecībā uz visām ES dalībvalstīm, izņemot Austriju; Horvātija arī ir šīs konvencijas puse.

Piemērs

Uzņēmējsabiedrība A, kas atrodas dalībvalstī 1, ir iesūdzējusi uzņēmējsabiedrību B, kas atrodas dalībvalstī 2, dalībvalsts 1 tiesā, prasot piedzīt ievērojamu naudas summu. Uzņēmējsabiedrība B nav aizstāvējusi savas tiesības un apmēram pēc 4 mēnešiem tiesa dalībvalstī 1 ir pieņēmusi aizmugurisku spriedumu, ar kuru tā uzlikusi par pienākumu uzņēmējsabiedrībai B samaksāt uzņēmējsabiedrībai A prasīto summu. Uzņēmējsabiedrība A ir iesniegusi pieteikumu izpildāmības deklarācijas saņemšanai kompetentajā tiesā dalībvalstī 2, kurā uzņēmējsabiedrībai B pieder aktīvi nekustamā īpašuma formā. Deklarācija tiek izsniegta, tomēr uzņēmējsabiedrība B to pārsūdz, un pēc lietas apstākļu turpmākas izvērtēšanas kļūst skaidrs, ka paziņojums par uzņēmējsabiedrības A ierosināto tiesvedību nav ticis uzņēmējsabiedrībai B pienācīgi paziņots. Tā rezultātā apelācijas instances tiesa dalībvalstī 2 atceļ izpildāmības deklarāciju, pamatojoties uz regulas "Brisele I" 34. panta 2. punktu. Neilgu laiku pēc tam, un pirms uzņēmējsabiedrība A var labot situāciju, uzņēmējsabiedrība B kļūst maksātnespējīga un uzņēmējsabiedrībai A prasība jāatsauc.

Šis piemērs apliecina, ka pareizai dokumentu izsniegšanai tiesvedības procesā ir ļoti būtiska nozīme. Kļūdaina dokumentu izsniegšana var būtiski apdraudēt pušu tiesiskās intereses. Dokumentu izsniegšana pusēm citās dalībvalstīs var radīt daudzus sarežģījumus pārrobežu tiesvedības lietās. Vienkārši un praktiski pārrobežu dokumentu izsniegšanas noteikumi ir viens no vissvarīgākajiem sekmīgi funkcionējošas Eiropas civilprocesuālās sistēmas priekšnoteikumiem, un šo noteikumu paredzēšana ir Izsniegšanas regulas mērķis un nolūks.

9.2.2. Izsniegšanas regulas struktūra un saturs

9.2.2.1. Sūtītājas un saņēmējas iestādes un centrālā iestāde

Līdzīgi kā sākotnējā, arī pašreizējā regula vienkāršo dokumentu izsniegšanu pārrobežu lietās, paredzot, ka visām dalībvalstīm ir jāizraugās **"sūtītājas iestādes"** un **"saņēmējas iestādes"**, kas attiecīgi atbild par dokumentu nosūtīšanu un saņemšanu. Federālas valstis, valstis ar vairākām tiesību sistēmām – piemēram, Apvienotā Karaliste –, vai valstis ar autonomām teritoriālām vienībām var izraudzīties vairāk nekā vienu šādu iestādi. Papildus tam dalībvalstis var kā šādas iestādes izraudzīties amatpersonas, kā, piemēram, tiesu izpildītājus *(huissiers de justice)* un citus tiesu ierēdņus un valsts amatpersonas, kuru pienākumos ietilpst dokumentu izsniegšana [167]. Izsniegšanai nosūtāmajam dokumentam vai dokumentiem pievienojams pieprasījums, kas sagatavots I pielikumā norādītajā standarta formā. Saskaņā ar pašreizējo Izsniegšanas regulu saņēmējai iestādei, saņemot dokumentu, septiņu dienu laikā pēc saņemšanas jānosūta saņemšanas apstiprinājums, atkal izmantojot I pielikumā norādīto standarta veidlapu. Šī ir viena no jomām, kurā regula paredz termiņu ierobežojumus darbību veikšanai saskaņā ar regulā norādītajām procedūrām, šādi paātrinot pakalpojumu procesu un pieeju tiesu varai. Ja ir nepieciešama kāda jautājuma noskaidrošana sūtītājā iestādē, saņēmējai iestādei tas jādara, cik vien ātri iespējams, ar ātrākajiem iespējamiem līdzekļiem. Katra dalībvalsts ir izraudzījusies vismaz vienu centrālo iestādi, kas nodrošina informāciju sūtītājām iestādēm un meklē risinājumus jebkādiem sarežģījumiem, kas varētu rasties, nosūtot dokumentus izsniegšanai.

(167) Skatīt 2. pantu.

9.2.2.2. Dokumenta izsniegšana adresātam

Saņēmēja iestāde dalībvalstī, kurā dokuments izsniedzams, pati izsniedz vai lūdz izsniegt dokumentu saskaņā ar saņēmējas dalībvalsts tiesību aktiem, vai sūtītājas iestādes īpaši lūgtā veidā, ja vien šāda metode nav pretrunā ar attiecīgās dalībvalsts tiesību aktiem. Izsniegšana ir jāveic pēc iespējas ātri, un jebkurā gadījumā ne vēlāk kā vienu mēnesi pēc saņemšanas. Ja šo termiņu nav iespējams ievērot, saņēmējai iestādei ir jāinformē par to sūtītāja iestāde un jāmēģina veikt izsniegšanu saprātīgā laikposmā.

9.2.2.3. Adresāta tiesības atteikt izsniegšanu

Adresāts var atteikties pieņemt dokumentu izsniegšanai, ja tas nav saņēmējas dalībvalsts oficiālajā valodā vai, ja šajā valstī ir vairākas oficiālās valodas, tās vietas oficiālajā valodā vai valodās, kurā veic izsniegšanu; vai valodā, ko adresāts nesaprot. Dokumenta izsniegšanas brīdī adresāts ir jāinformē par šīm tiesībām, izmantojot II pielikumā norādīto veidlapu. Adresātam jāinformē saņēmēja iestāde par atteikumu brīdī, kad tiek veikta dokumentu izsniegšana, vai arī nosūtot atpakaļ dokumentu saņēmējai iestādei vienas nedēļas laikā [168].

(168) EST ir secinājusi, ka adresātam nav tiesību atteikties saņemt dokumentu, ja saņēmējas dalībvalsts valodā nav iztulkoti tikai izsniedzamo dokumentu pielikumi un šie pielikumi sastāv no dokumentāriem pierādījumiem, kam ir tikai pierādījumu funkcija un kas nav nepieciešami prasības priekšmeta un pamatojuma izpratnei. Minētajā spriedumā EST arī norādījusi, ka gadījumos, kad attiecīgais adresāts ir ar līgumu piekritis, ka sarakstes valoda attiecībā uz līgumu, kas ir tiesvedības priekšmets, ir sūtītājas dalībvalsts valoda, un saistītie dokumenti ir sagatavoti šajā norunātajā valodā un attiecas uz šo saraksti, tas var tikt uzskatīts par pierādījumu tam, ka adresāts zina un spēj saprast valodu, kādā sagatavoti viņam izsniedzamie dokumenti; skatīt 2008. gada 8. maija spriedumu lietā *Ingenieurbüro Michael Weiss un Partner GbR pret Industrie- un Handelskammer Berlin*, C-14/07.

9.2.2.4. Apliecinājums par izsniegšanu

Ja izpildītas ar dokumenta izsniegšanu saistītās formalitātes, saņēmēja iestāde to apstiprina, sagatavojot apliecinājumu par šo formalitāšu izpildi uz I pielikumā norādītās veidlapas, kas adresējama sūtītājai iestādei.

9.2.2.5. Izsniegšanas izmaksas

Viens no jautājumiem, kas norādīts ziņojumā par pirmās Izsniegšanas regulas darbību, bija grūtības tām personām, kuras ir iesaistītas pārrobežu tiesvedībā ES, zināt, kādas ir dokumentu izsniegšanas izmaksas dažādās dalībvalstīs. Attiecīgi otrajā Izsniegšanas regulā ir ietverts noteikums, kas paredz, ka principā tiesas dokumentu izsniegšana no vienas dalībvalsts otrai nedrīkstētu radīt izmaksas, izņemot, ja izsniegšanu veic tiesu ierēdņi vai citas personas, kuras saskaņā ar saņēmējas dalībvalsts tiesību aktiem ir kompetentas izsniegt dokumentus. Ja izsniegšanu veic tiesu ierēdņi vai citas kompetentas personas, iekasējama nodeva, kas ir vienreizēja, fiksēta un noteikta iepriekš, kā arī samērīga un nediskriminējoša. Dalībvalstīm jāinformē Komisija par šīm nodevām [169].

9.2.2.6. Tiešā izsniegšana tiesu ierēdnim citā dalībvalstī

Inovatīvs Izsniegšanas regulas noteikums attiecas uz dokumentu izsniegšanu, ko tieši veic tiesu ierēdņi un citas kompetentas personas, tieši nododot tos no jebkuras tiesvedībā ieinteresētas personas. Tas nozīmē, ka prasītājs vai prasītāja juridiskais pārstāvis var nosūtīt dokumentus izsniegšanai tieši tiesu ierēdnim citā dalībvalstī izsniegšanai adresātam bez nepieciešamības vērsties sūtītājā iestādē. Šo noteikumu ierobežo nosacījums, ka šāda tieša izsniegšana ir atļauta saskaņā ar minētās dalībvalsts tiesību aktiem. Informācija par šo un citiem Izsniegšanas regulas darbības aspektiem ir pieejama dažādās tīmekļa vietnēs, tostarp Eiropas Tiesiskās sadarbības atlantā civillietās [170]. Atlanta vietni var arī izmantot, lai atrastu to tiesu ierēdņu un citu kompetento personu vārdus un kontaktinformāciju, kuras ir tiesīgas izsniegt dokumentus dažādās dalībvalstīs.

9.2.2.7. Tiešā izsniegšana pa pastu

Dalībvalstis vairs nevar iebilst pret tiešo izsniegšanu pa pastu, kā tas bija saskaņā ar pirmo Izsniegšanas regulu. Pašreizējās Izsniegšanas regulas noteikumi paredz, ka katrai dalībvalstij ir tiesības veikt tiesas dokumentu izsniegšanu personām, kuras dzīvo citā dalībvalstī, tieši pa pastu, izsniedzot tos ierakstītā vēstulē ar apstiprinājumu par saņemšanu.

9.2.2.8. Citi nosūtīšanas veidi

Regula paredz arī citus tiesas dokumentu nosūtīšanas un izsniegšanas veidus, kā, piemēram, nosūtīšanu konsulārā vai diplomātiskā ceļā un izsniegšanu, ko veic diplomātiskie vai konsulārie pārstāvji, vai tiesas dokumentu izsniegšanu tieši pa pastu.

(169) Informācija ir pieejama Eiropas Tiesu atlanta tīmekļa vietnē http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/ds_information_lv.htm?countrySession=2&

(170) Saite - http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/ds_information_lv.htm - skatīt arī, piemēram, ierakstu attiecībā uz Apvienoto Karalisti - http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/ds_otherinfostate_uk_lv.jsp?countrySession=4& – atbilstoši kuram šajā dalībvalstī ir trīs tiesu apgabali, no kuriem tikai Skotija neiebilst pret tiešo izsniegšanu saskaņā ar 15. pantu.

9.2.3. Atbildētāja interešu aizsardzība

9.2.3.1. Tiesvedības uzsākšana

Ja dokuments par tiesvedības procesa uzsākšanu (pavēste) ir nosūtīts uz citu dalībvalsti izsniegšanai saskaņā ar regulas noteikumiem un atbildētājs nav ieradies tiesā, spriedums nevar tikt pasludināts, kamēr nav konstatēts, ka:

- dokuments tika izsniegts veidā, kas noteikts saņēmējas dalībvalsts tiesību aktos dokumentu izsniegšanai lietās pret personām, kuras atrodas tās teritorijā; vai
- dokuments tika faktiski nodots atbildētājam vai viņa dzīvesvietā ar citu šajā regulā noteiktu metodi.

9.2.3.2. Priekšnosacījumi sprieduma aizmuguriskai pasludināšanai

Dalībvalstīm ir tiesības paziņot, ka tiesa neatkarīgi no 9.2.3.1. punktā norādītajiem ierobežojumiem var taisīt spriedumu pat tad, ja nav saņemts apliecinājums par izsniegšanu/nodošanu, ja ir ievēroti šādi nosacījumi:

- dokuments tika nosūtīts ar kādu no šajā regulā noteiktajām metodēm;
- no dokumenta nosūtīšanas datuma ir pagājuši ne mazāk kā seši mēneši, ja to tiesa konkrētajā lietā uzskata par atbilstošu laikposmu; un
- nav saņemts nekāda veida apliecinājums, kaut gan ir darīts viss iespējamais, lai to saņemtu no kompetentām saņēmējas dalībvalsts iestādēm vai struktūrām.

9.2.3.3. Pēc sprieduma pasludināšanas

Ja dokuments par tiesvedības uzsākšanu ir saskaņā ar regulu nosūtīts no vienas dalībvalsts citai dalībvalstij izsniegšanas nolūkā un ir pieņemts spriedums pret atbildētāju, kurš nav ieradies, tiesa var atbrīvot atbildētāju no apelācijas termiņa noilguma sekām, ja atbildētājs:

- nav varējis pienācīgā laikā iepazīties ar dokumentu, lai aizstāvētos, vai uzzināt par spriedumu pietiekami laicīgi, lai iesniegtu apelāciju, un viņš pie tā nav vainojams; un
- atbildētājs ir iesniedzis *prima facie* pamatotus iebildumus attiecībā uz lietas izskatīšanu pēc būtības.

Lūgums atbrīvot no sprieduma apelācijas termiņa noilguma iesniedzams saprātīgā laikposmā pēc tam, kad atbildētājs ir uzzinājis par spriedumu.

Pierādījumu iegūšana

10.1. Regulas par pierādījumu iegūšanu pieņemšanas vēsture [171]

Pārrobežu tiesvedībā saistībā ar tiesvedību civillietās vai komerclietās, ko izskata kādas dalībvalsts tiesā, bieži ir būtiski iegūt pierādījumus citā dalībvalstī. Ar Pierādījumu iegūšanas regulu Eiropas Savienība ir radījusi ES mēroga sistēmu tiešai un ātrai pieprasījumu par pierādījumu iegūšanu nosūtīšanai un izpildei starp tiesām un precīzai pieprasījuma formas un satura nosacījumu noteikšanai. Regula ir piemērojama no 2004. gada 1. janvāra visās dalībvalstīs, izņemot Dāniju. Attiecībā uz Dāniju ir piemērojama 1970. gada 18. marta Hāgas konvencija par pierādījumu iegūšanu ārvalstīs civillietās un komerclietās, līdzīgi kā tā ir piemērojama starp pārējām ES dalībvalstīm un trešām valstīm, kas ir šīs konvencijas dalībvalstis. Tomēr ne visas dalībvalstis jau ir ratificējušas vai pievienojušās šai konvencijai [172].

10.2. Pierādījumu iegūšanas regula

10.2.1. Darbības joma, mērķis un metodoloģija

Regula paredz pierādījumu iegūšanu citā dalībvalstī, ja tas ir nepieciešams tiesvedībā civillietās un komerclietās. Šis jēdziens jāinterpretē autonomi, saskaņā ar pārējo ES *acquis* civilās tiesvedības jomā. Tiesa, kurā lieta tiek izskatīta vienā dalībvalstī, var izvēlēties starp diviem pierādījumu iegūšanas veidiem; tā var lūgt citas dalībvalsts kompetentajai tiesai iegūt nepieciešamos pierādījumus vai tā var tieši iegūt pierādījumus citā dalībvalstī. Regula ir balstīta uz tiešās nosūtīšanas starp tiesām principu, saskaņā ar kuru "tiesa, kas iesniedz pieprasījumu" nosūta pieprasījumus pierādījumu iegūšanai "tiesai, kas saņem pieprasījumu". Katra dalībvalsts ir sastādījusi to tiesu sarakstu, kuras ir kompetentas iegūt pierādījumus saskaņā ar regulu [173]. Šajā sarakstā norādīta arī minēto tiesu teritoriālā jurisdikcija. Papildus tam katra dalībvalsts ir izraudzījusies centrālo iestādi vai iestādes, kas ir atbildīgas par informācijas sniegšanu tiesām un risinājumu meklēšanu jebkādiem sarežģījumiem, kuri rodas saistībā ar pieprasījumu.

10.2.2. Pieprasījumi pierādījumu iegūšanai

Regula paredz precīzus nosacījumus attiecībā uz pieprasījuma formu un saturu un tās pielikumā paredz konkrētu veidlapu izmantošanu pieprasījuma sagatavošanai, saņemšanas apliecināšanai, papildu informācijas pieprasīšanai un pieprasījuma izpildei. Tiesa, kas saņem pieprasījumu, izpilda pieprasījumu steidzami vai, vēlākais, 90 dienu laikā no brīža, kad saņemts pieprasījums. Ja tas nav iespējams, tiesai, kas saņem pieprasījumu, ir attiecīgi jāinformē tiesa, kas iesniedz pieprasījumu, norādot iemeslus.

10.2.3. Atteikums izpildīt pieprasījumu

Pieprasījumu attiecībā uz liecinieka nopratināšanu neizpilda, ja attiecīgā persona atsaucas uz tiesībām atteikties liecināt, vai aizliegumu liecināt saskaņā ar tiesas, kas saņem pieprasījumu, dalībvalsts tiesību aktiem, vai saskaņā ar tiesas, kas iesniedz pieprasījumu, dalībvalsts tiesību aktiem, un šādas tiesības ir norādītas pieprasījumā, vai, vajadzības gadījumā,

(171) Padomes Regula (EK) Nr. 1206/2001 (2001. gada 28. maijs) par sadarbību starp dalībvalstu tiesām pierādījumu iegūšanā civillietās un komerclietās; skatīt OV L 174, 27.6.2001., 1. lpp.

(172) 2014. gada jūnijā visas ES dalībvalstis bija pievienojušās minētajai Hāgas konvencijai, izņemot Austriju, Beļģiju un Īriju.

(173) Skatīt Eiropas Tiesu atlanta tīmekļa vietnē http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/te_information_lv.htm?countrySession=15&&

pēc tās tiesas lūguma, kas saņem pieprasījumu, tās ir apstiprinājusi tiesa, kas iesniedz pieprasījumu. Citos gadījumos pieprasījuma par pierādījumu iegūšanu izpildi var atteikt tikai atsevišķos izņēmuma gadījumos.

10.2.4. Pušu klātbūtne un pierādījumu iegūšana, ko veic tiesa, kas iesniedz pieprasījumu

Pieprasījumā par pierādījumu iegūšanu tiesai, kas iesniedz pieprasījumu, ir jānorāda, vai tiesvedības puses un / vai viņu pārstāvji piedalīsies vai tiek lūgti piedalīties. Tiesa, kas saņem pieprasījumu, paziņo pusēm un jebkādiem pārstāvjiem par laiku, kad un vietu, kur notiks attiecīgā procedūra, kā arī apsver, vai un saskaņā ar kādiem nosacījumiem var tikt atļauta pieprasītā aktīvā dalība. Arī tiesas pārstāvjiem, kas iesniedz pieprasījumu, tostarp tiesnešiem, ir iespējams piedalīties pierādījumu iegūšanā, kā arī aktīvi tajā piedalīties, ciktāl tas atbilst tiesas, kas saņem pieprasījumu, starptautiskajām tiesībām, atbilstoši šīs tiesas noteiktajai kārtībai.

10.2.5. Pieprasījuma izpilde

Tiesa, kas iesniedz pieprasījumu, izpilda pieprasījumu saskaņā ar tās dalībvalsts tiesību aktiem. Pierādījumu iegūšana var notikt arī saskaņā ar īpašu procedūru, kas paredzēta tiesas, kas iesniedz pieprasījumu, dalībvalsts tiesību aktos, ja šī tiesa lūdz piemērot šādu procedūru. Tiesa, kas saņem pieprasījumu, izpilda šādu prasību, ja vien attiecīgā procedūra nav pretrunā tiesas, kas saņem pieprasījumu, dalībvalsts tiesību aktiem.

10.2.6. Komunikācijas tehnoloģiju lietošana.

Regula paredz, ka pierādījumus var iegūt, izmantojot sakaru tehnoloģijas, jo īpaši, videokonferences vai telekonferences. Arī šajā gadījumā tiesai, kas saņem pieprasījumu, jāizpilda šāda prasība, ja vien tā nav pretrunā tiesas, kas saņem pieprasījumu, dalībvalsts tiesību aktiem, vai nepastāv būtiskas praktiskās grūtības. Pat, ja tiesai, kura iesniedz pieprasījumu, vai tiesai, kura saņem pieprasījumu, nav pieejami iepriekš minētie tehniskie līdzekļi, tiesas, savstarpēji vienojoties, var padarīt šādus līdzekļus pieejamus.

10.2.7. Tieša pierādījumu iegūšana

Pieprasījums par tiešu pierādījumu iegūšanu ir iesniedzams dalībvalsts, kas saņem pieprasījumu, centrālajai iestādei vai kompetentajai iestādei, un tā izpilde var tikt atteikta vienīgi izņēmuma gadījumos. Tiešā pierādījumu iegūšana drīkst notikt tikai tad, ja to var veikt brīvprātīgi, nepiemērojot piespiedu līdzekļus. Ne vēlāk kā 30 dienu laikā no pieprasījuma saņemšanas brīža tās dalībvalsts centrālā iestāde vai kompetentā iestāde, kas saņem pieprasījumu, informē tiesu, kas iesniedz pieprasījumu, vai pieprasījums ir akceptēts, un vajadzības gadījumā par to, ar kādiem nosacījumiem saskaņā ar tās dalībvalsts tiesību aktiem šāda izpilde ir veicama. Pierādījumu iegūšanu veic tiesas pārstāvis vai jebkura cita persona, piemēram, komisārs vai eksperts, kurš pilnvarots saskaņā ar tās tiesas dalībvalsts tiesību aktiem, kas iesniedz pieprasījumu.

10.2.8. Pierādījumu iegūšanas izmaksas

Pieprasījuma izpilde nav pamats prasījumam par nodokļu vai izmaksu atmaksāšanu. Tomēr, ja tiesa, kas saņem pieprasījumu, to lūdz, tiesa, kas iesniedz pieprasījumu, nekavējoties atmaksā šādas izmaksas:

- samaksu ekspertiem un tulkiem, un
- izmaksas, kas radušās, izmantojot jebkādu īpašu pierādījumu iegūšanas procedūru, ko pieprasījusi tiesa, kas iesniegusi pieprasījumu (10. panta 3. un 4. punkts).

Vienīgi tad, ja ir nepieciešams eksperta atzinums, tiesa, kura saņem pieprasījumu, var lūgt atbilstošu avansu šādu pierādījumu izmaksu segšanai.

NB. Attiecībā uz pierādījumu iegūšanu ir pieejama Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla rokasgrāmata [174], un vēl viena īpaša rokasgrāmata ir pieejama par videokonferencēm [175].

(174) Skatīt http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/guide_taking_evidence_lv.pdf

(175) Skatīt http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/guide_videoconferencing_lv.pdf

Tiesiskā palīdzība

11.1. Ievads

Eiropas Savienībā ar tās atvērtajām robežām diemžēl ir situācijas, kad ES pilsoņi un uzņēmumi var tikt iesaistīti tiesvedībā citas dalībvalsts, nevis tās valsts, kurā viņi atrodas, tiesā, lai atgūtu viņiem pienākošos maksājumus vai mēģinātu tiesvedības procesā atrisināt strīdu. Pārrobežu strīdos var būt iesaistītas personas, kurām var būt pieejami tikai pieticīgi līdzekļi tiesvedības izmaksu segšanai. Tiesvedība vispārīgi – un pārrobežu tiesvedība nav izņēmums – var izmaksāt dārgi, jo īpaši, ja jāizskata liela apmēra prasības. Visbiežāk pārrobežu tiesvedībā nepieciešama juridiska pārstāvniecība dalībvalstī, kurā tiek izskatīta lieta, kā arī jurista sniegts juridisks padoms puses dzīvesvietas valstī; papildus tam pārrobežu tiesvedības dalībniekiem var rasties arī citi izdevumi, piemēram, par dokumentu tulkošanu, piedalīšanos mutiskā uzklausīšanā tiesā, ceļa izdevumi un citas papildu izmaksas.

11.2. Juridiskās palīdzības direktīva [176]

11.2.1. Pārskats

Padome 2003. gada janvārī pieņēma Juridiskās palīdzības direktīvu, lai pārvarētu tobrīd pastāvošos šķēršļus attiecībā uz juridiskās palīdzības pieejamību. Direktīva attiecas uz Savienības pilsoņiem un trešo valstu pilsoņiem, kas pastāvīgi un likumīgi dzīvo kādā dalībvalstī, un tā nodrošina tiesības uz juridisko palīdzību tāpat kā tās dalībvalsts pilsoņiem, kurā atrodas tiesa. Tādējādi direktīvas mērķis ir pārrobežu strīdos ES ietvaros uzlabot tiesu pieejamību fiziskām personām, nosakot kopīgu noteikumu minimumu attiecībā uz juridiskās palīdzības pieejamību tiesvedības dalībniekiem, kas iesaistīti šādos strīdos. Direktīva ir piemērojama visās ES dalībvalstīs, izņemot Dāniju.

Piemērs

ES pilsonis A kungs, kurš dzīvo dalībvalstī 1, saņēmis paziņojumu, ka pret viņu dalībvalstī 2 celta prasība par aptuveni EUR 235 000 samaksu saistībā ar zaudējumiem un kaitējumu, ko, kā tas tiek apgalvots, nodarījis viņa 12 gadu vecais dēls brīvdienu laikā, kuras viņš pavadījis ar ģimeni dalībvalstī 2. A kungam ir divas meitas, taču neviena dēla. Saprotams, ka A kungs vēlas aizstāvēties un, ievācot ziņas, ir ticis informēts, ka advokātu birojs dalībvalstī 2 piekristu uzņemties lietu, taču prasa vismaz EUR 8000 samaksu, no kuras tikai nelielu daļu varētu atgūt no personas, kura cēlusi prasību, ja tā tiktu noraidīta. A kunga un viņa ģimenes ikmēneša neto ienākumi ir EUR 1850. Viņi ir noraizējušies par tiesvedības izmaksām un nezina, kā viņi spēs segt aizstāvības izmaksas, nedz arī, kā sazināties ar vietējo juristu dalībvalstī 2, kas varētu viņiem palīdzēt un uzņemties lietu par izdevīgāku likmi, vai izmantojot juridisko palīdzību. Viņi arī saskaras ar īsu termiņu aizstāvības pozīcijas izklāstīšanai, jo dalībvalsts 2 tiesas noteiktais termiņš tūlīt beigsies.

Piemērs par A kunga situāciju sniegts, lai ilustrētu, ar kāda veida grūtībām un šķēršļiem bieži saskaras pārrobežu strīdos iesaistītie

(176) Padomes Direktīva 2003/8/EK (2003. gada 27. janvāris) par to, kā uzlabot tiesu pieejamību pārrobežu strīdos, nosakot kopīgus obligātus noteikumus attiecībā uz juridisko palīdzību šādos strīdos; skatīt OV L 26, 31.1.2003., 41. lpp.

dažādu dalībvalstu pilsoņi. Tas jo īpaši attiecas uz gadījumiem, kad ir nepieciešams aizstāvēties citas dalībvalsts tiesā, ņemot vērā, ka tad bieži ir nepieciešama juridiska konsultācija un pārstāvība divās dažādās dalībvalstīs uz dalībnieka rēķina. Ir ne tikai valodas barjeras, kuru dēļ nepieciešama dokumentu tulkošana, kas izmaksā dārgi, bet var rasties arī papildu izmaksas, piemēram, par ekspertu ziņojumiem un liecinieku dalību, kā arī izdevumi, kas rodas, ja pusei ir personiski jāierodas citas dalībvalsts tiesā. A kunga situācijā juridiskās palīdzības pieejamība dalībvalstī 2 viņam varētu palīdzēt, ja viņš varētu atrast juristu, kas uzņemsies lietu par juridisko palīdzību. ES direktīva nodrošinās A kungam tādas pašas tiesības uz juridisko palīdzību šajā valstī, it kā viņa dzīvesvieta būtu šajā valstī.

11.2.2. Darbības joma

Šī direktīva attiecas uz lietām civiltiesību un komerctiesību jomā, kurās puse, kas lūdz juridisko palīdzību, ir vai nu Savienības pilsonis, vai tās domicils vai pastāvīgā dzīvesvieta ir kādas dalībvalsts teritorijā, kas nav dalībvalsts, kurā atrodas tiesa vai kurā izpildāms tiesas nolēmums. Direktīva veicina juridiskās palīdzības sniegšanu pārrobežu strīdos fiziskām personām, kurām nav pietiekamu līdzekļu, ja palīdzība ir nepieciešama, lai nodrošinātu efektīvu pieeju tiesai. Direktīvā tāpat arī ietverti noteikumi, kuru mērķis ir vienkāršot un paātrināt juridiskās palīdzības pieprasījumu pārsūtīšanu starp dalībvalstīm, koordinējot tiesisko sadarbību starp dalībvalstīm.

11.2.3. Tiesības uz juridisko palīdzību

Juridisko palīdzību piešķir vai atsaka kompetentā iestāde dalībvalstī, kurā notiek tiesvedības process vai kurā izpildāms nolēmums. Juridiskajai palīdzībai jāaptver ne vien tiesvedības process tiesā, bet jāsedz arī izdevumi tiesas sprieduma vai publisko aktu izpildei citā dalībvalstī, kā arī ārpustiesas procedūras, ja to izmantošana pusēm tiek pieprasīta atbilstoši likumam vai to noteikusi tiesa. Juridiskā palīdzība garantē tiesisko palīdzību un pārstāvību tiesā un tās saņēmēja tiesvedības izdevumu apmaksu, kā arī to izdevumu apmaksu, kas ir tieši saistīti ar strīda pārrobežu elementu, piemēram, tulku pakalpojumi, pieprasīto dokumentu tulkošana vai ceļa izdevumi.

11.2.4. Juridiskās palīdzības pieprasījums

Dalībvalstij, kurā ir palīdzības saņēmēja domicils vai pastāvīgā dzīvesvieta, jānodrošina tādi pakalpojumi, kas nepieciešami juridiskās palīdzības pieprasījuma sagatavošanai un tā pārsūtīšanai valstī, kurā notiek vai notiks tiesvedība. Dalībvalstis izraugās kompetentās iestādes, kas nosūta (pārsūtītājas iestādes) un saņem (saņēmējas iestādes) juridiskās palīdzības pieprasījumus. Lai veicinātu pārsūtīšanu, ir izveidotas standarta veidlapas juridiskās palīdzības pieprasījumiem un šādu pieprasījumu pārsūtīšanai [177].

(177) Skatīt Komisijas 2005. gada 26. augusta Lēmumu, ar ko ievieš veidlapu juridiskās palīdzības pieprasījumiem saskaņā ar Padomes Direktīvu 2003/8/EK; OV L 225, 31.8.2005., 23. lpp.; šī veidlapa ir pieejama e-tiesiskuma portālā: https://e-justice.europa.eu/content_legal_aid_forms-157-lv.do un Komisijas 2004. gada 9. novembra Lēmumu, ar ko ievieš veidlapu juridiskās palīdzības pieprasījumiem saskaņā ar Padomes Direktīvu 2003/8/EK, lai uzlabot tiesu pieejamību pārrobežu strīdos, nosakot kopīgus obligātus noteikumus attiecībā uz juridisko palīdzību šādos strīdos; attiecībā uz šo veidlapu skatīt arī ES e-tiesiskuma portāla tīmekļa vietni: https://e-justice.europa.eu/content_legal_aid_forms-157-lv.do.

12

Mediācija

12.1. Ārpustiesas vienošanās – civiltiesisku un komerciālu strīdu alternatīvas izšķiršanas metodes Eiropas Savienībā

Strīdu alternatīva izšķiršana ir ārpustiesas procedūra, ko izmanto civiltiesisku un komerciālu strīdu risināšanai. Tās parasti ietver strīdus pušu sadarbību strīdus risinājuma meklēšanā ar neitrālas trešās personas palīdzību. Strīdu alternatīvu izšķiršanu uzskata par būtisku elementu, mēģinot nodrošināt taisnīgus un efektīvus strīdu izšķiršanas mehānismus ES līmenī.

12.2. Eiropas Mediatoru rīcības kodekss

Eiropas Komisija uzņēmās iniciatīvu izstrādāt strīdu alternatīvu izšķiršanas politiku ES, vispirms palīdzot popularizēt Eiropas Mediatoru rīcības kodeksu, kas tika pieņemts Briselē 2004. gada jūlijā mediācijas ekspertu tikšanās laikā [178]. Kodeksā izklāstīti virkne principu, kurus individuāli mediatori un mediācijas organizācijas var brīvprātīgi un uz viņu pašu atbildību apņemties ievērot. Ir paredzēts, ka šis kodekss ir piemērojams visa veida mediācijai civillietās un komerclietās. Kodeksu ievēro liels skaits individuālu mediatoru un mediācijas organizāciju, taču tas neaizstāj valstu normatīvos tiesību aktus vai noteikumus attiecībā uz individuālām profesijām.

12.3. Eiropas mediācijas direktīva

12.3.1. Direktīvas priekšvēsture un mērķi

Neilgi pēc Rīcības kodeksa pieņemšanas Eiropas Komisija iesniedza Eiropas Parlamentam un Padomei priekšlikumu direktīvai par noteiktiem mediācijas aspektiem civillietās un komerclietās. Šis tiesību akts tika pieņemts 2008. gada 21. maijā, un dalībvalstīm tas bija jātransponē valstu tiesību aktos pirms 2011. gada 21. maija [179]. Ar direktīvas noteikumiem nebija paredzēts izveidot Eiropas mediācijas kodeksu. Tās mērķis galvenokārt bija paredzēt minimālus standartus attiecībā uz mediācijas nozīmi un kvalitāti, kā arī nodrošināt līdzsvara saglabāšanu starp mediāciju un tiesvedības procesiem. Tas tika pamatots ar centieniem atbalstīt strīdu alternatīvas izšķiršanas pieejamību un veicināt mediācijas izmantošanu miermīlīgai strīdu atrisināšanai civillietās un komerclietās.

12.3.2. Pārrobežu strīdi – 2. pants

Šī direktīva ir piemērojama tikai attiecībā uz mediāciju pārrobežu strīdu lietās. Direktīvas izpratnē pārrobežu strīds ir tāds strīds, kurā vismaz vienas puses mītnesvieta vai pastāvīga dzīvesvieta ir dalībvalsts, kas nav otras puses mītnesvieta vai pastāvīga dzīvesvieta. Tas nosakāms vienā no šādiem datumiem:

- kad puses vienojas izmantot mediāciju;
- kad mediāciju nosaka tiesa;
- kad pušu pienākums izmantot mediāciju izriet no attiecīgās valsts tiesībām, vai
- kad tiesa aicina puses izmantot mediāciju strīda atrisināšanai, kas ir tiesvedības priekšmets.

Saskaņā ar direktīvu par pārrobežu gadījumu uzskata arī tādu situāciju, kad pusēm neizdodas vienoties un starp pusēm pēc mediācijas procesa tiek uzsākta tiesvedība vai šķīrējtiesas process. Ja tiesvedības vai šķīrējtiesas

(178) Skatīt http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_lv.pdf

(179) Ne visas dalībvalstis ir transponējušas direktīvu līdz noteiktajam datumam.

process notiek dalībvalstī, kas nav dalībvalsts, kurā bija pušu mītnesvieta vai pastāvīgā dzīvesvieta mediācijas uzsākšanas brīdī, strīds tiek raksturots kā pārrobežu strīds attiecībā uz direktīvas noteikumiem, kas reglamentē konfidencialitāti, noilgumu un noilguma termiņus.

12.3.3. Mediācijas kvalitāte – 4. pants

Direktīva nosaka dalībvalstīm pienākumu ar tādiem līdzekļiem, kādus tās uzskata par piemērotiem, veicināt mediatoru un mediācijas organizāciju rīcības kodeksu ievērošanu un izstrādi. Ietverts arī vispārīgs aicinājums dalībvalstīm veicināt citus kvalitātes kontroles mehānismus, kā arī mediatoru apmācību.

12.3.4. Mediācijas izmantošana – 5. pants

Direktīva paredz, ka tiesas var aicināt puses, kuras ierodas tiesvedības ietvaros, izmantot mediāciju, lai izšķirtu attiecīgo strīdu, vai arī apmeklēt informatīvu pasākumu. Tas neliedz dalībvalstīm paredzēt mediācijas obligātu izmantošanu vai noteikt tās izmantošanu veicinošus līdzekļus vai sankcijas, ciktāl tas neliedz pusēm izmantot pieeju tiesām.

12.3.5. Mediācijā panāktu izlīgumu izpilde – 6. pants

Šis pants, kas ir nozīmīgs direktīvas noteikums, lūdz dalībvalstīm nodrošināt, ka, ievērojot dažus atsevišķus izņēmumus, mediācijā panākta rakstiska izlīguma saturu atzīst par izpildāmu pēc puses lūguma un ar otras puses piekrišanu. Tas var tikt darīts ar tiesas lēmumu vai citā veidā, kas pastāv tās dalībvalsts nacionālajās tiesību sistēmās, kur iesniegts lūgums, proti, publiska akta formā, ko apstiprinājis notārs. Jebkurā gadījumā rezultātā noslēgtās vienošanās saturu atzīst par izpildāmu saskaņā ar Eiropas tiesību aktu attiecīgajiem noteikumiem, kuru darbības jomā ietilpst to priekšmets. Tādējādi, piemēram, vienošanās, ar kuru tiek atrisināts pārrobežu līgumisks strīds, būs izpildāma saskaņā ar regulu "Brisele I" vai kā Eiropas izpildes rīkojums neapstrīdētiem prasījumiem (EIR).

12.3.6. Mediācijas konfidencialitāte – 7. pants

Viena no mediācijas priekšrocībām ir tā, ka mediācija ir konfidenciāla gan starp pusēm, gan attiecībā uz mediatoru. Dažu dalībvalstu tiesību sistēmas paredz šādu noteikumu; ierasta prakse ir arī vienošanās noslēgšana, kuras viens no noteikumiem paredz, ka mediācijas process ir konfidenciāls. Direktīva pārņem šo tēmu, nosakot dalībvalstu pienākumu nodrošināt, ka ne mediatori, ne mediācijas procesa piemērošanā iesaistītās personas nebūtu spiestas sniegt liecības turpmākā tiesas vai šķīrējtiesas procesā attiecībā uz informāciju, kas izriet no mediācijas procesa, ja vien puses nevienojas par pretējo vai pastāv kāds nozīmīgāks sabiedriskās kārtības iemesls, piemēram, ja jānodrošina bērna intereses gadījumā, kad šādi pierādījumi tiek izpausti.

12.3.7. Noilgums un rīcības noilguma termiņi – 8. pants

Viena no iespējamām grūtībām saistībā ar mediācijas izmantošanu ir tad, ja noilguma termiņš vai noilgums drīz beigsies un ja tas var notikt mediācijas laikā. Saskaņā ar dalībvalstu tiesību aktiem mediācija parasti nepārtrauc noilguma tecējumu. Tādēļ šis noteikums lūdz dalībvalstīm nodrošināt, ka gadījumā, ja noilguma termiņš vai noilgums izbeidzas mediācijas procesa laikā, pusēm tāpēc netiek liegta iespēja konkrētā strīda sakarā pēc tam uzsākt tiesvedību vai lietas izskatīšanu šķīrējtiesā. Šā noteikuma mērķis ir arī novērst vienu no iespējamiem juridiskiem šķēršļiem mediācijas izmantošanai.

12.3.8. Informācija par mediāciju – 9. pants

Cenšoties izplatīt informāciju par mediāciju, dalībvalstīm ir jāveicina informācijas sniegšanu par to, kā sabiedrība var sazināties ar mediatoriem un mediācijas organizācijām. Papildus tam, Eiropas Komisijai ir jāsaņem no dalībvalstīm un jāpublisko informācija par kompetentām tiesām, kas var atzīt mediācijas vienošanās par izpildāmām, kā to paredz 6. pants. Šī informācija ir pieejama Eiropas Tiesiskās sadarbības atlanta civillietās vietnē [180].

(180) Skatīt, piemēram, informāciju par izpildi Apvienotās Karalistes tiesību apgabalos: http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/me_competentauthorities_lv.jsp?countrySession=4&#statePage0

13 Spriedumu izpilde

13.1. Priekšvēsture

Kā norādīts iepriekš [181], pārstrādātās regulas "Brisele I" redakcija, EIR, EMR un EPMAP sniedz iespēju kreditoriem ar prasījumiem par samaksu, kas iegūst izpildāmu rīkojumu vienā dalībvalstī, to salīdzinoši vienkārši un lēti iesniegt citā dalībvalstī izpildei, neprasot nekādus vai nedaudzus papildus procedūras soļus. Tomēr rīkojuma faktiskā izpilde joprojām ir dalībvalstu tiesību aktu ziņā un izpildes procedūras dažādās dalībvalstīs ir ļoti atšķirīgas.

Valstu tiesību sistēmu atšķirības pastāv galvenokārt attiecībā uz aizsardzības pasākumu veikšanas un izpildes nosacījumiem. Pašreiz kreditoram ir apgrūtinošāk, ilgāk un dārgāk piemērot pagaidu pasākumus, lai apķīlātu parādnieka aktīvus, kurš atrodas citā dalībvalstī. Tā ir problēma, jo ātra un vienkārša pieeja pagaidu pasākumiem bieži ir izšķiroša, lai nodrošinātu, ka parādnieks nepārvieto vai neiztērē savus aktīvus līdz brīdim, kad kreditors ir ieguvis un izpildījis spriedumu lietā pēc būtības. Tas ir īpaši svarīgi attiecībā uz aktīviem bankas kontos. Pašreiz parādnieki var viegli izvairīties no izpildes pasākumiem, ātri pārvietojot viņu naudas līdzekļus no konta vienā dalībvalstī uz kontu citā dalībvalstī. Turpretim kreditoram ir sarežģīti bloķēt parādnieka ārvalstu bankas kontus, lai nodrošinātu sava prasījuma apmierināšanu. Tā rezultātā daudzi kreditori nespēj sekmīgi atgūt savus prasījumus ārvalstīs vai arī neuzskata par vērtu ar tiem nodarboties un tos noraksta. Minēto iemeslu dēļ Eiropas Komisija uzņēmās iniciatīvu sagatavot priekšlikumu Eiropas kontu apķīlāšanas rīkojuma procedūrai, lai novērstu naudas noņemšanu no bankas kontiem, kas pasliktina kreditoru situāciju. Tā rezultātā 2014. gada 15. maijā tika pieņemta regula, kas būs piemērojama ar 2017. gada 18. janvāri [182].

(181) 3. panta 5. punkts.

(182) Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 655/2014 (2014. gada 15. maijs), ar ko izveido Eiropas kontu apķīlāšanas rīkojuma procedūru, lai atvieglotu pārrobežu parādu piedziņu civillietās un komerclietās.

13.2. Eiropas kontu apķīlāšanas rīkojums – *(EAPO)*

13.2.1. Teritoriālā piemērošanas joma

Regula ir saistoša visām ES dalībvalstīm, izņemot Dāniju un Apvienoto Karalisti, kas izvēlējās nepiedalīties [183]. Kreditori, kuru domicils ir dalībvalstī, kurai regula nav saistoša, vai arī valstīs, kas nav ES dalībvalstis, nevar izmantot šo procedūru, pat ja kompetentā tiesa vai iesaistītais konts vai konti tiek uzturēti dalībvalstīs, kurām regula ir saistoša [184]. Apķīlāšanas rīkojums darbojas tikai attiecībā uz bankas kontiem, kas tiek uzturēti vienā vai vairākās dalībvalstīs, kurām regula ir saistoša [185], lai arī kontiem nav jābūt tādas bankas kontiem, kas atrodas ES, ja vien tos šādā gadījumā pārvalda filiāle, kas atrodas ES [186]. Apķīlāšanas rīkojuma piemērošana ir ierobežota attiecībā uz pārrobežu strīdiem [187]. Pārrobežu lieta ir tāda lieta, kurā apķīlājamais bankas konts tiek uzturēts dalībvalstī, kas nav tā dalībvalsts, kuras tiesā iesniegts pieteikums par apķīlāšanas rīkojumu, vai arī dalībvalsts, kurā ir kreditora domicils.

(183) Skatīt 49. līdz 51. apsvērumu; saskaņā ar Protokolu Nr. 21, kas pievienots LES un LESD, Apvienotā Karaliste var nākotnē izvēlēties piedalīties attiecībā uz regulu.

(184) Skatīt 4. panta 6. punktu.

(185) Skatīt 1. panta 1. punktu un 2. panta 2. punktu.

(186) Skatīt 2. panta 2. punktu.

(187) Kā tas definēts 3. pantā.

"Pārrobežu lietu" piemēri

1. piemērs. Kreditora domicils ir dalībvalstī A, kurai regula ir saistoša; kreditors ir saņēmis šīs dalībvalsts tiesas spriedumu par EUR 100 000 piedziņu pret parādnieku, kuram ir bankas konti trīs citās dalībvalstīs B, C un D, kurām visām regula ir saistoša; kreditors vēlas veikt pasākumus, lai apķīlātu katru no šiem bankas kontiem, izmantojot *EAPO*; viņam būtu jāvēršas ar pieteikumu par *EAPO* saņemšanu tās dalībvalsts tiesā, kurā tika izdots nolēmums.

2. piemērs. Kreditors, kura domicils ir dalībvalstī A, vēlas celt prasību par EUR 250 000 samaksu pret parādnieku, kura domicils ir dalībvalstī B, un nodrošināt šo prasību ar *EAPO*; parādniekam ir bankas konti dalībvalstīs B un C. Kreditoram būtu jāvēršas ar pieteikumu par *EAPO* saņemšanu dalībvalsts tiesā, kurai ir jurisdikcija izskatīt lietu pēc būtības. Tomēr viņš nevarētu iesniegt pieteikumu par *EAPO* saņemšanu dalībvalstī B, pat ja šīs valsts tiesām ir jurisdikcija pār lietu pēc būtības, jo visiem bankas kontiem, uz kuriem attiecas rīkojums, jāatrodas citā dalībvalstī nekā tā dalībvalsts, kuras tiesā iesniegts pieteikums *EAPO* saņemšanai.

Lietu piemēri, kuras nav "pārrobežu"

3. piemērs. Kreditora domicils ir dalībvalstī A, un viņam ir izsniegts dalībvalstī A sagatavots publisks akts, saskaņā ar kuru parādniekam, kura domicils arī ir šajā dalībvalstī, ir pienākums atmaksāt EUR 150 000. Kreditors ir informēts, ka parādniekam ir bankas konti dalībvalstīs A un B. *EAPO* būtu kompetentas izdot tiesas dalībvalstī A, kur tika izsniegts publiskais akts. Kreditors nevar iesniegt pieteikumu par *EAPO* saņemšanu attiecībā uz bankas kontiem dalībvalstī A, jo šāds pieteikums nozīmētu, ka lieta neietilpst pārrobežu lietu definīcijā. Tomēr kreditors varētu iesniegt pieteikumu *EAPO* saņemšanai attiecībā uz kontu, kas tiek uzturēts dalībvalstī B.

4. piemērs. Kreditors, kura domicils ir dalībvalstī A un kurš iesniedzis prasību šajā dalībvalstī par EUR 150 miljonu piedziņu no parādnieka attiecībā uz vilcienu piegādi, kuriem ir defekti; kreditors ir informēts, ka parādniekam ir bankas konti dažādās dalībvalstīs, tostarp dalībvalstī A, taču nezina, kurā no tiem ir visvairāk līdzekļu; kreditors vēlas iesniegt pieteikumu par *EAPO* attiecībā uz visiem parādnieka kontiem, taču var to darīt vienīgi dalībvalstī A; lieta neietilpst pārrobežu strīda definīcijā, jo ne visi bankas konti tiek uzturēti dalībvalstīs, kas nav tā, kurā ir kreditora domicils vai kurā atrodas tiesa, kam ir jurisdikcija pieņemt pieteikumu. Lai uz šo situāciju būtu attiecināma regula, kreditoram no pieteikuma par *EAPO* saņemšanu būtu jāizslēdz konti, kas atrodas dalībvalstī A.

13.2.2. Materiālā piemērošanas joma un pieejamība

Procedūra var tikt izmantota naudas prasījumiem civillietās un komerclietās. Pastāv daži izņēmumi no darbības jomas, kas ir līdzīgi regulā "Brisele I" paredzētajiem [188].Papildus tam procedūra nevar tikt izmantota, lai apķīlātu kontus, kas tiek uzturēti bankās, uz kurām saskaņā ar valsts tiesību aktiem apķīlāšanu neattiecina [189], nedz arī uz bankas kontiem, kurus uztur centrālās bankas vai kuri tiek turēti centrālajās bankās, tām darbojoties

(188) Skatīt uzskaitījumu 2. panta 2. punktā; ieņēmumi, muita un administratīvie jautājumi arī ir izslēgti, ņemot vērā, ka tie ir *acta iure imperium*.

(189) Skatīt 2. panta 3. punktu.

kā monetārajām iestādēm [190]. Kreditors var izmantot procedūru pirms vai pēc rīkojuma saņemšanas [191]. Tā ir arī pieejama, lai izpildītu saistību, kas norādīta publiskā aktā vai ietverta tiesas izlīgumā [192]. Regulas izveidotā procedūra kreditoriem ir pieejama kā alternatīva procedūrām, kas jau pieejamas saskaņā ar dalībvalstu tiesību aktiem [193].

13.3. Jurisdikcija

Tās dalībvalsts tiesām, kurām ir jurisdikcija spriest pēc būtības, ir jurisdikcija izdot *EAPO*, ja kreditors vēl nav ieguvis nolēmumu, tiesas izlīgumu vai publisku aktu [194]. Attiecībā uz parādniekiem, kuri ir patērētāji, pastāv īpaši noteikumi, saskaņā ar kuriem jurisdikcija attiecībā pret kreditoru ir vienīgi tās dalībvalsts tiesām, kurā ir parādnieka domicils [195]. Gadījumos, kad kreditors jau ir ieguvis nolēmumu, tiesas izlīgumu vai publisku aktu, jurisdikcija ir tās dalībvalsts tiesām, kurās ir pieņemts attiecīgais nolēmums, tiesas izlīgums vai publiskais akts [196].

(190) Skatīt 2. panta 4. punktu.
(191) Skatīt 5. pantu.
(192) Turpat; skatīt arī definīcijas 4. panta 9. un 10. punktā.
(193) Skatīt 1. panta 2. punktu.
(194) Skatīt 6. panta 1. punktu.
(195) Skatīt 6. panta 2. punktu.
(196) Skatīt 6. panta 3. punktu.

13.4. EAPO saņemšana

13.4.1. Procedūras veids

EAPO iegūšanas procedūra ir *ex parte*, lai nodrošinātu, ka parādnieks netiek brīdināts par kreditora nolūkiem pirms rīkojuma izdošanas, un tiktu novērsts, ka brīdinātais parādnieks pārvieto naudas līdzekļus. Rīkojumu izdod tiesa. Tiesa rīkojas, pamatojoties uz rakstveida pierādījumiem, ko kreditors sniedzis savā pieteikumā vai ar savu pieteikumu. Ja tiesai no kreditora nepieciešami papildu pierādījumi, tiem jābūt dokumentāriem pierādījumiem. Tiesa var uzklausīt kreditoru, ekspertus vai lieciniekus mutvārdos, tostarp izmantojot saziņas tehnoloģijas. Izdodot rīkojumu, tiesai ir jāievēro regulā noteikti konkrēti laika ierobežojumi.

13.4.2. Nosacījumi, kas kreditoram jāievēro

Visos gadījumos rīkojums tiks izsniegts vienīgi tad, ja kreditors ir iesniedzis pietiekamus pierādījumus, kas apliecina, ka viņa prasībai ir steidzami vajadzīga tiesas aizsardzība. Kreditoram jāpārliecina tiesa, ka rīkojuma neizdošanas gadījumā pastāv reāls risks, ka kreditora prasījuma pret parādnieku turpmāka izpilde tiks kavēta vai padarīta būtiski sarežģītāka [197]. Ja kreditors iesniedzis pieteikumu, pirms viņš ieguvis nolēmumu, kreditoram arī jāpārliecina tiesa, ka viņa prasījums pēc būtības pret parādnieku varētu tikt apmierināts [198]. Vienā apsvērumā skaidrots, ka izpildi var kavēt vai padarīt būtiski sarežģītāku reāls risks, ka parādnieks var būt iztērējis, noslēpis vai likvidējis savus aktīvus vai atsavinājis tos zem to vērtības vai neparastā apjomā vai veicot neparastu rīcību. Arī parādnieka sliktos finansiālos

(197) Skatīt 7. panta 1. punktu.
(198) Skatīt 7. panta 2. punktu.

apstākļus pašus par sevi vai to, ka tie pasliktinās, nevajadzētu uzskatīt par pietiekamu pamatu rīkojuma izdošanai. Tomēr tiesa šos aspektus var ņemt vērā, veicot vispārīgu izvērtējumu par riska esamību.

13.4.3. Nodrošinājuma sniegšana

Tiesa var prasīt, lai kreditors sniedz nodrošinājumu ar mērķi nodrošināt, ka parādniekam vēlākā stadijā var tikt atlīdzināti jebkādi ar apķīlāšanas rīkojumu saistīti zaudējumi, Tiesai ir jābūt rīcības brīvībai, nosakot nodrošinājuma apmēru. Nepastāvot konkrētiem pierādījumiem par iespējamo zaudējumu apmēru, tiesai būtu jāapsver summa, par kuru ir jāizdod rīkojums, kā norāde nodrošinājuma summas noteikšanai.

Gadījumos, kad kreditors vēl nav ieguvis nolēmumu, tiesas izlīgumu vai publisku aktu, ar kuru parādniekam liek maksāt kreditora prasījumu, nodrošinājuma sniegšanai vajadzētu būt obligātai. Tomēr tiesa var izņēmuma kārtā atkāpties no šīs prasības vai arī prasīt nodrošinājuma sniegšanu mazākā apmērā, ja tā uzskata, ka, ņemot vērā lietas apstākļus, šāds nodrošinājums ir nepiemērots, piemēram, ja kreditora prasījumam ir īpaši pamatoti iemesli, bet viņam nepietiek līdzekļu nodrošinājuma sniegšanai [199].

Gadījumos, kad kreditors jau ir ieguvis nolēmumu, tiesas izlīgumu vai publisku aktu, nodrošinājuma sniegšanu vajadzētu atstāt tiesas ziņā. Nodrošinājuma sniegšana var būt piemērota, piemēram, ja nolēmums, kura izpildi ir paredzēts nodrošināt ar *EAPO,* vēl nav izpildāms vai ir izpildāms tikai pagaidu kārtā, jo iesniegta apelācijas sūdzība.

(199) Papildu piemērus skatīt 18. apsvērumā.

13.4.4. Procedūra un termiņi

Pieteikums ir iesniedzams, izmantojot veidlapu, ko izveido Komisija [200]. Kreditoram nav nepieciešams sniegt precīzas ziņas par kontu vai kontiem, kas jāapķīlā, kā, piemēram, konta numurs vai numuri. Ir pietiekami, ka kreditors norāda banku vai bankas, kur tiek turēts konts vai konti. Pieteikums un jebkādi tam pievienoti dokumenti var tikt iesniegti elektroniski, ja to pieļauj tās dalībvalsts procesuālie tiesību akti, kur pieteikums tiek iesniegts [201]. Atkarībā no apstākļiem uz lēmumu par pieteikumu par *EAPO* attiecas dažādi termiņi. Ja kreditoram vēl jāsaņem izpildāmu izpildu dokumentu, tiesa izdod lēmumu līdz desmitās darbdienas beigām pēc pieteikuma iesniegšanas. Ja kreditors jau ir saņēmis izpildāmu izpildu dokumentu, tiesa izdod lēmumu līdz piektās darbdienas beigām pēc tam, kad iesniegts pieteikums. Ja notiek mutiska uzklausīšana tiesas sēdē, lēmums būtu jāpieņem līdz piektās darbdienas beigām pēc tam, kad ir notikusi uzklausīšana; līdzīgi termiņi attiecas arī uz lēmumu par to, vai kreditoram jāsniedz nodrošinājums. Ja kreditoram ir pienākums sniegt nodrošinājumu, lēmums attiecībā uz pieteikumu par *EAPO* izdodams, tiklīdz kreditors ir sniedzis prasīto nodrošinājumu.

13.4.5. Pieeja informācijai par bankas kontiem

Kā norādīts iepriekš, kreditoram nav jābūt zināmiem parādnieka konta numuriem; pietiek ar attiecīgo banku nosaukumiem un adresēm. Ja kreditors nezina, kurā konkrētas dalībvalsts bankā parādniekam ir konts, viņš var izmantot īpašu procedūru informācijas iegūšanai par parādnieka kontu vai kontiem, iesniedzot šajā saistībā iesniegumu tiesai, kurā ir iesniegts

(200) Skatīt 8. panta 1. punktu, 51. un 52. pantu.

(201) Skatīt 8. panta 4. punktu.

pieteikums [202]. Parasti šo procedūru par konta informācijas ieguvi var izmantot vienīgi tad, ja kreditors ir ieguvis izpildāmu izpildu dokumentu, pamatotu ar tiesas nolēmumu, tiesas izlīgumu vai publisku aktu, ar kuru parādniekam lūdz maksāt kreditora prasījumu. Ja viņa rīcībā nav šāda izpildu dokumenta, viņš var iesniegt pieteikumu, lai iegūtu informāciju par kontu vienīgi tad, ja apķīlājamā summa ir būtiska un kreditors var pierādīt, ka informācija par kontu ir steidzami nepieciešama, jo pastāv risks, ka bez šādas informācijas kreditora pozīcija varētu tikt apdraudēta un ka tādēļ būtiski varētu pasliktināties kreditora finansiālā situācija. Lai izvairītos no "informācijas medīšanas", kreditoram ir jāpamato, kādēļ viņš uzskata, ka parādniekam ir konti konkrētā dalībvalstī.

13.5. Kas notiek, kad *EAPO* ir piešķirts

EAPO procedūra paredz virkni inovatīvu iezīmju. Papildus tam, ka sākotnējai procedūrai ir *ex parte* raksturs, rīkojuma izpildei ir jānotiek nekavējoties un maksimāli efektīvi. Šī procedūra ir pirmā, kuras saistībā ES tieši paredz nolēmumu izpildi, un tādējādi *EAPO* būtiskajām iezīmēm ir ievērojama nozīme.

13.5.1. Rīkojuma forma

EAPO ir izdodams, izmantojot tam paredzētu veidlapu, kas sastāv no divām daļām un kurā ietverta regulā norādītā informācija. Apķīlātie finanšu līdzekļi paliek apķīlāti, kamēr rīkojums ir spēkā, un uz tiem attiecas jebkādi rīkojuma grozījumi, ierobežojumi vai atsaukums, vai arī tāda nolēmuma par atbildību izpilde, kura saistībā tas tika izdots [203]. Rīkojumu izpilda nekavējoties un saskaņā ar procedūrām, ko piemēro līdzvērtīgu valsts rīkojumu izpildē izpildes dalībvalstī [204]. Netiek prasīta izpildāmības pasludināšana [205].

13.5.2. Pārsūtīšana bankai

Rīkojums ir pārsūtāms attiecīgajai bankai vai bankām līdz ar tukšu standarta veidlapu paziņojumam, ko aizpilda bankas. Pārsūtīšanas procedūra ir atkarīga no tā, vai rīkojums ir izpildāms dalībvalstī, kurā atrodas tiesa, kas to izdevusi, vai citā dalībvalstī. Pirmajā gadījumā pārsūtīšana notiek saskaņā ar attiecīgās dalībvalsts procesuālajiem tiesību aktiem. Otrajā gadījumā rīkojums tiks pārsūtīts izpildes dalībvalsts kompetentajai iestādei, nepieciešamības gadījumā pievienojot rīkojumam tulkojumu minētās valsts oficiālajā valodā [206].

13.5.3. Bankas rīcība, saņemot rīkojumu

Ikviena banka, kurai ir adresēts *EAPO*, tas nekavējoties ir jāīsteno. Bankai ir jāapķīlā rīkojumā norādītā summa, nodrošinot, ka to nepārskaita vai neizņem no konta, izņemot pārskaitījumus uz īpašu kontu, kas ir paredzēts apķīlāšanas mērķiem [207]. Trīs dienu laikā no rīkojuma īstenošanas banka kreditoram nosūta paziņojumu par līdzekļu apķīlāšanu vai, ja rīkojums izdots

(202) Skatīt 14. pantu.

(203) Skatīt 20. pantu.

(204) Skatīt 23. panta 1. un 2. punktu.

(205) Skatīt 22. pantu.

(206) Skatīt 23. panta 3. punktu.

(207) Skatīt 24. pantu; tajā ietverta virkne noteikumu par rīkojuma izpildi, ar kuriem būtu rūpīgi jāiepazīstas.

citā dalībvalstī nekā izpildes dalībvalsts – kompetentajai iestādei [208], kura savukārt pārsūta to kreditoram [209].

13.5.4. Dokumentu izsniegšana parādniekam [210]

Pēc tam kreditors vai izpildes dalībvalsts kompetentā iestāde izsniedz parādniekam rīkojumu, paziņojumu, pieteikumu un pārējos dokumentus [211]. Ja parādnieka domicils ir tajā pašā dalībvalstī, kurā tika izdots rīkojums, izsniegšanu veic saskaņā ar minētās dalībvalsts tiesību aktiem. Ja parādnieka domicils ir dalībvalstī, kas nav dalībvalsts, kurā tika izdots rīkojums, izsniegšanu veic līdz trešās darbdienas beigām pēc dienas, kad ir saņemts bankas paziņojums. Izsniedzamos dokumentus pārsūta tās dalībvalsts kompetentajai iestādei, kurā ir parādnieka domicils, un šī iestāde izsniedz tos parādniekam saskaņā ar šīs dalībvalsts tiesību aktiem. Ja parādnieka domicils ir trešā valstī, dokumentu izsniegšanu veic atbilstoši noteikumiem par dokumentu starptautisku izsniegšanu, kas piemērojami dalībvalstī, kurā izdots rīkojums.

(208) "Kompetentās iestādes" definīciju skatīt 4. panta 14. punktā.

(209) Skatīt 25. pantu.

(210) Skatīt 28. pantu.

(211) Skatīt 28. panta 1. punktu.

13.6. Tiesiskās aizsardzības līdzekļi un citi noteikumi parādnieka interešu aizsardzībai

Ņemot vērā, ka *EAPO* izsniedz, neuzklausot parādnieku, regula parādniekam piešķir virkni tiesiskās aizsardzības līdzekļu pret Apķīlāšanas rīkojumu vai tā izpildi [212]. Papildus rīkojuma izdošanas nosacījumiem un kreditora atbildībai par jebkādu to pārkāpumu, parādniekam pieejamie tiesiskās aizsardzības līdzekļi ir galvenais elements regulā, kas palīdz nodrošināt līdzsvaru starp kreditora un parādnieka interesēm. Parādnieks var lūgt apķīlāšanas rīkojuma pārskatīšanu, jo īpaši tad, ja netika izpildīti regulā izklāstītie rīkojuma izdošanas nosacījumi, piemēram, tiesai, kas izdevusi rīkojumu, nebija jurisdikcijas, vai kreditora prasījums nepastāvēja vai pastāvēja tikai mazākā apmērā, jo kreditora prasījumam nebija nepieciešama steidzama aizsardzība *EAPO* veidā [213].

Parādnieks arī var lūgt pārskatīšanu, ja apstākļi, kas izraisīja rīkojuma izdošanu, ir mainījušies tā, ka rīkojumam vairs nebūtu pamatojuma, piemēram, prasījums ir samaksāts.

Tiesiskās aizsardzības līdzeklis arī ir pieejams, ja rīkojums nebija parādniekam pienācīgi paziņots vai ja dokumenti nebija iztulkoti valodā, kuru viņš saprot, vai tās dalībvalsts valodā, kurā ir viņa pastāvīgā dzīvesvieta, un šie trūkumi noteiktā termiņā nav novērsti.

(212) Skatīt 33.–39. pantu.

(213) Papildu piemēri ir izklāstīti arī 12. nodaļā.

Komisija izveido veidlapu pieteikumu iesniegšanai par dažādiem tiesiskās aizsardzības līdzekļiem [214]. Jebkāds lēmums attiecībā uz tiesiskās aizsardzības līdzekļiem, ko paredz regula, ir pārsūdzams [215]. Parādnieks var arī lūgt atbrīvot apķīlātos finanšu līdzekļus, sniedzot tiesai, kas izdevusi rīkojumu, nodrošinājumu vai alternatīvu garantiju saskaņā ar valsts tiesību aktiem, kurā tiesa atrodas [216].

Regulā ietverti virkne papildu noteikumu parādnieka interešu aizsardzībai. Tādējādi noteiktas summas var tikt izslēgtas no rīkojuma izpildes, ja tās saskaņā ar izpildes dalībvalsts tiesību aktiem ir atbrīvotas no apķīlāšanas, pamatojoties uz parādnieka pieprasījumu vai citādi, kā to paredz minētie tiesību akti; tas ietvers summas, kas nepieciešamas parādnieka un no viņa atkarīgo personu uzturēšanai [217]. Turklāt kreditors ir atbildīgs par zaudējumiem, kas parādniekam nodarīti ar apķīlāšanas rīkojumu kreditora vainas dēļ; noteiktos gadījumos vaina tiek prezumēta [218]. Visbeidzot, kreditoram ir pienākums atbrīvot finanšu līdzekļus, kas pārsniedz rīkojumā minēto summu, ja ar *EAPO* vai līdzvērtīgu valsts rīkojumu apķīlāti vairāki konti [219].

(214) Skatīt 36., 51. un 52. pantu.
(215) Skatīt 37. pantu.
(216) Skatīt 38. pantu.
(217) Skatīt 3. pantu.
(218) Skatīt 13. pantu.
(219) Skatīt 27. pantu.

Tiesiskās sadarbības veicināšana un pieeja informācijai praksē

14.1. Eiropas tiesiskās sadarbības tīkls civillietās un komerclietās

14.1.1. Tīkla izveidošana un uzturēšana

Eiropas Tiesiskās sadarbības tīklu civillietās un komerclietās (ETST civillietās) izveidoja Padome ar 2001. gada 28. maija lēmumu [220], kas ir saistošs visām dalībvalstīm, izņemot Dāniju, un kas sāka darboties ar 2002. gada 1. decembri. ETST civillietās ir konkrēts un praktisks risinājums tiesiskās sadarbības vienkāršošanai pilsoņu labā, kura rezultātā uzlabota pārrobežu tiesu pieejamība. Tīklam ir elastīga, nebirokrātiska struktūra, un tas darbojas, lai ar neformālām metodēm nostiprinātu dalībvalstu tiesu iestāžu sadarbību, atbalstot Eiropas civilās tiesvedības pasākumus un starptautiskas konvencijas, kurām pievienojušās dalībvalstis, kā arī sniedzot informāciju sabiedrībai, lai veicinātu valstu tiesu pieejamību. Tas sniedz atbalstu centrālajām iestādēm, un tās tīklu izmanto atbilstoši saistītajiem konkrētajiem instrumenti, un veicina kontaktus starp dažādām tiesām un juridisko profesiju pārstāvjiem.

ETST izveides pamatā ir ideja, ka patiesa tiesiskuma telpas pakāpeniska izveide Eiropā prasa uzlabot, vienkāršot un paātrināt efektīvu tiesisko sadarbību starp dalībvalstīm civillietās un komerclietās. Tīkls ir arī oriģināla un praktiska atbilde tiem tiesu pieejamības un tiesu iestāžu sadarbības mērķiem, ko Eiropadome izvirzīja Tamperē (Somijā) 1999. gadā, un atkārtoja Eiropadomes sanāksmēs Hāgā 2004. gadā un Stokholmā 2009. gadā. Eiropadome 2014. gada 26. un 27. jūnijā uzsvēra turpmāku pasākumu nepieciešamību, ar ko atvieglotu pārrobežu darbības un operatīvo sadarbību. Tādējādi ETST nodrošina vērtīgu pieeju tiesām tām personām, kas iesaistītas pārrobežu tiesvedībā vai bezstrīdus tiesvedībā.

14.1.2. Informācija par dalību ETST un tā darbību

Dalību tīklā veido viens vai vairāki kontaktpunkti, kuru izraugās katra dalībvalsts kopā ar dažādām iestādēm un centrālām iestādēm, kas paredzētas ES civilās tiesvedības instrumentos un starptautiskajās konvencijās un citos instrumentos, kuru dalībnieces ir dalībvalstis. Kontaktpunktiem tīkla darbībā ir izšķiroša nozīme. Tie ir pieejami citiem kontaktpunktiem un vietējām tiesu iestādēm to dalībvalstīs, lai palīdzētu tām atrisināt pārrobežu jautājumus, ar kuriem tās saskaras, un nodrošināt tām jebkādu informāciju, lai veicinātu citu dalībvalstu tiesību aktu piemērošanu, kuri jāpiemēro saskaņā ar Savienības vai starptautiskajiem instrumentiem. Tie ir arī iestāžu rīcībā, kuru izveide paredzēta Kopienā vai starptautiskos tiesību aktos, kas attiecas uz tiesisko sadarbību civillietās un komerclietās. Kontaktpunkti regulāri palīdz šīm iestādēm visos iespējamos veidos. Turklāt tie regulāri sazinās ar citu dalībvalstu kontaktpunktiem.

(220) Padomes Lēmums Nr. 2001/470/EK (2001. gada 28. maijs), ar ko izveido Eiropas Tiesiskās sadarbības tīklu civillietās un komerclietās; skatīt OV L 174, 27.6.2001., 25. lpp. Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 18. jūnija Lēmums Nr.568/2009 nostiprināja tā tiesisko pamatu, to modernizējot, kā arī ietverot tīklā juridiskās profesijas. Komisija pašreiz strādā pie ziņojuma par ETST darbībām civillietās, kam jābūt publicētam līdz 2014. gada beigām.

Ar lēmuma spēkā stāšanos, kas groza sākotnējo tiesību aktu [221], ar ko izveidots tīkls, dalība tīklā ir paplašināta, attiecinot to ne vien uz citām tiesu vai administratīvām iestādēm, kuras atbildīgas par tiesu iestāžu sadarbību civillietās un komerclietās, ja to dalību par būtisku uzskata attiecīgā dalībvalsts, kā arī uz sadarbības maģistrātiem, kuri ir atbildīgi par sadarbību civillietās un komerclietās, lai iekļautu arī juridisko profesiju pārstāvju profesionālās asociācijas.

ETST civillietās ir vairāk nekā pieci simti biedru un pašreiz dalībvalstis ir izraudzījušās apmēram simts kontaktpunktus. ETST rīko sešas tikšanās gadā. ETST ir sagatavojis faktu lapas, sniedzot informāciju pilsoņiem par vairāk nekā divdesmit dažādām juridiskajām jomām, un tās ir pieejamas visās Savienības valodās Eiropas e-tiesiskuma portālā. Ir publicētas un regulāri tiek atjauninātas deviņas rokasgrāmatas pilsoņiem, kurās izklāstīta informācija un paraugprakse attiecībā uz virkni ES *acquis* civilās tiesvedības instrumentu.

ETST divpusēju konfidenciālu tikšanos ar dalībvalstīm laikā tiek regulāri apspriestas konkrētas lietas ģimenes tiesību jomā attiecībā uz uzturēšanas saistībām, bērnu nolaupīšanu un saziņas vai aizbildnības tiesībām pār bērnu, apspriežu mērķis ir palīdzēt atrisināt šīs lietas. ETST sekretariāta darbību nodrošina Eiropas Komisija, kas arī organizē un vada tīkla sanāksmes.

ETST civillietās veicina tiesu iestāžu sadarbību civillietās un komerclietās, izmantojot saziņu starp valstu ETST kontaktpunktiem, un ir nozīmīgākais instruments šajā jomā. ETST ir īpaši nozīmīgs, lai atrisinātu praktiskas grūtības konkrētās lietās, kas ietver pārrobežu tiesvedības procesu. Papildus minētajam tīkls piedāvā vērtīgu forumu ES *acquis* civilās tiesvedības jomā novērtēšanai, pamatojoties uz pieredzes apmaiņu starp kontaktpunktiem un citiem dalībniekiem. Tas ir arī nozīmīgs saziņas un kontaktu līdzeklis starp centrālajām iestādēm, kuras ir iesaistītas īpaši attiecībā uz ES ģimenes tiesību aktiem, kā, piemēram, "Brisele II a" un Uzturēšanas regula.

Arvien vairāk ES tiesību instrumentu civillietās un komerclietās skaidri atsaucas uz Tīkla izmantošanu, lai atbalstītu to īstenošanu, un tīklam ir nozīmīga loma, sniedzot informāciju par valstu tiesību aktiem dažādās tiesību jomās. Kā norādīts Komisijas 2004. gada 11. marta komunikācijā par Eiropas Tiesiskuma programmu 2020. gadam [222], tīklam ir fundamentāla loma attiecībā uz pieejamo Savienības instrumentu konsolidāciju civilās tiesvedības jomā.

14.1.3. ETST jaunākās attīstības tendences

Kopš 2011. gada galvenie ETST izaicinājumi saskaņā ar pārskatīto tiesisko regulējumu [223] ir bijuši jaunu dalībnieku – juridisko profesiju pārstāvju – iesaiste ETST darbībās. Ar jauno lēmumu ir mēģināts panākt labākus tīkla darbības apstākļus dalībvalstīs, izmantojot kontaktpunktus, un stiprināt to lomas Tīkla ietvaros un attiecībā uz tiesnešiem un juridiskajiem profesionāļiem. Papildus dalības paplašināšanai attiecībā uz profesionālām

(221) Eiropas Parlamenta un Padomes Lēmums Nr. 568/2009/EK (2009. gada 18. jūnijs), ar kuru groza Padomes Lēmumu Nr. 2001/470/EK, ar ko izveido Eiropas Tiesiskās sadarbības tīklu civillietās un komerclietās; skatīt OV L 168, 30.6.2009., 35. lpp.

(222) (COM(2014) 144).

(223) No 2011. gada 1. janvāra.

asociācijām, kas pārstāv praktizējošus juristus nacionālajā līmenī, kuri ir tieši iesaistīti ES un plašāku starptautisko tiesību aktu piemērošanā attiecībā uz tiesu iestāžu sadarbību civillietās un komerclietās, jānodrošina ETST kontaktpunktiem pienācīgi sakari ar šīm profesionālajām struktūrām.

Jo īpaši šī saziņa var ietvert pieredzes un informācijas apmaiņu par Eiropas Savienības tiesību aktu un konvenciju efektīvu un praktisku piemērošanu, sadarbību, izstrādājot un atjauninot ETST tīmekļa vietnē pieejamās faktu lapas un dalību attiecīgajās ETST sanāksmēs (proti, gadskārtējā ETST dalībnieku sanāksmē). ETST ir izrādījies lietderīgs ģimenes tiesību jomā, kur papildus dalībai ETST divpusējās sanāksmēs un plenārsēdēs dalībvalstis saskaņā ar Savienības tiesību aktu prasībām ir izveidojušas centrālās iestādes tiešas palīdzības sniegšanai pārrobežu tiesu iestāžu sadarbībā šajās ļoti sarežģītajās un bieži ļoti sensitīvajās lietās.

14.2. Informācijas pieejamības nodrošināšana Eiropas e-tiesiskuma portālā

Viens no nozīmīgākajiem ETST uzdevumiem ir bijis tādas tīmekļa vietnes izveide, kurā ietverta informācija par Eiropas un starptautiskiem tiesību instrumentiem, kā arī par valstu tiesību aktiem un dalībvalstu procedūrām. Šim mērķim ETST kontaktpunkti cieši sadarbojas ar Eiropas Savienību. Mērķis bija arī pakāpeniski ieviest un atjaunināt informācijas sistēmu, kura vērsta uz sabiedrību, lai veicinātu tās pieeju valstu tiesību sistēmām, jo īpaši, izmantojot tīmekļa vietni, kura pamatā tika iekļauta Eiropas e-tiesiskuma portālā. Šim nolūkam ETST izstrādāja faktu lapas par valstu tiesību aktiem un procedūrām, kas attiecas uz Savienības tiesību instrumentiem. Šīs faktu lapas visās ES oficiālajās valodās ir pieejamas ETST lapās Eiropas e-tiesiskuma portālā: https://e-justice.europa.eu/content_ejn_in_civil_and_commercial_matters-21-fr.do.

ETST lapās Eiropas e-tiesiskuma portālā arī ietverta informācija par visiem ES civilās tiesvedības instrumentiem un dažādām ES procedūrām. Īpaša sadaļa portālā ir atvēlēta veidlapām.

Papildus tam ETST bija nozīmīgs, strādājot ar Eiropas Komisiju, lai sagatavotu un aktualizētu Eiropas Tiesiskās sadarbības atlantu civillietās. Arī tas ir pieejams tiešsaistē un satur nozīmīgu un ļoti detalizētu informāciju par atsevišķu dalībvalstu tiesību sistēmām. Izmantojot tiesiskās sadarbības atlantu, kas ir publiski pieejams, ir iespēja piekļūt informācijai par dažādiem katras tiesiskās sistēmas aspektiem, piemēram, dalībvalstu tiesām, kuras ir kompetentas attiecībā uz dažādām nacionālām un Eiropas procedūrām, sīkāka informācija par tiesību aizsardzības iestāžu darbiniekiem un citiem juridiskajiem profesionāļiem. Šajā vietnē ir pieejamas arī veidlapas daudzām Eiropas procedūrām, kā, piemēram, maksājumu rīkojuma un mazu prasījumu veidlapas.

Pēc tam, kad tiesiskās sadarbības atlanta materiāli būs "pārvietoti", tie būs pieejami e-tiesiskuma portālā. Saite uz tiesiskās sadarbības atlantu ir šeit: https://e-justice.europa.eu/content_european_judicial_atlas_in_civil_matters-88-lv.do?init=true

Līdz ar e-tiesiskuma portālu tiek attīstīts arī e-kodeksa projekts, kurā komandas dažādās dalībvalstīs apmainās ar tehnoloģiju attīstību dažādu procedūru tiešsaistes apstrādei. Pirmais no šiem projektiem ir tiešsaistes procedūras izveide Eiropas maza apmēra prasībām.

Turklāt arī Eiropas Komisijas tiesiskuma vietnē ir sniegta informācija par Eiropas Savienības politiku un darbībām civilās tiesvedības jomā. Šī vietne arī atļauj piekļuvi citām pieminētām vietnēm, izmantojot hipersaites. Šeit ir saite uz pašu vietni: http://ec.europa.eu/justice/civil/index_lv.htm

Izmantojot ETST, publicētas arī vairākas rokasgrāmatas un cita rakstiska informācija par Eiropas Savienības civilās tiesvedības iniciatīvām; lielākā daļa no tām ir pieejamas tiešsaistē: http://ec.europa.eu/justice/civil/document/index_en.htm

ŠAJĀ ROKASGRĀMATĀ MINĒTO TIESĪBU AKTU SARAKSTS

Tiesību akta nosaukums . . . . . Nodaļa

PADOMES REGULA (EK) Nr. 44/2001(EK) (2000. gada 22. decembris) par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komerclietās ("Brisele I") . . . . . 1.5. un 2.

EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES REGULA (EK) Nr. 1215/2012(ES) (2012. gada 12. decembris) par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komerclietās ("Brisele I pārstrādātā redakcija") . . . . . 2.2.

EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES REGULA (ES) Nr. 542/2014 (2014. gada 15. maijs), ar ko Regulu (ES) Nr. 1215/2012 groza attiecībā uz Vienotajai patentu tiesai un Beniluksa valstu tiesai piemērojamiem noteikumiem . . . . . 2.2.1. un 2.2.8.

EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES REGULA (EK) Nr. 805/2004 (2004. gada 21. aprīlis), ar ko izveido Eiropas izpildes rīkojumu neapstrīdētiem prasījumiem 3.2

EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES REGULA (EK) Nr. 1896/2006 (2006. gada 12. decembris), ar ko izveido Eiropas maksājuma rīkojuma procedūru . . . . . 3.3.

EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES REGULA (EK) Nr. 861/2007 (2007. gada 11. jūlijs), ar ko izveido Eiropas procedūru maza apmēra prasībām . . . . . 3.4.

EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES REGULA (ES) Nr. 655/2014 (2014. gada 15. maijs), ar ko izveido Eiropas kontu apķīlāšanas rīkojuma procedūru, lai atvieglotu pārrobežu parādu piedziņu civillietās un komerclietās . . . . . 3.5. un 13.

PADOMES REGULA (EK) Nr. 1346/2000 (2000. gada 29. maijs) par maksātnespējas procedūrām . . . . . 4.

EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES REGULA (EK) Nr. 593/2008 (2008. gada 17. jūnijs) par tiesību aktiem, kas piemērojami līgumsaistībām ("Roma I"). . . . . 5.2.

EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES REGULA (EK) Nr. 864/2007 (2007. gada 11. jūlijs) par tiesību aktiem, kas piemērojami ārpuslīgumiskām saistībām ("Roma II") . . . . . 5.3.

PADOMES REGULA (EK) Nr. 2201/2003 (2003. gada 27. novembris) par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību un par Regulas (EK) Nr. 1347/2000 atcelšanu ("Brisele IIa") . . 6.1.

PADOMES REGULA (ES) Nr. 1259/2010 (2010. gada 20. decembris), ar kuru īsteno ciešāku sadarbību attiecībā uz tiesību aktiem, kas piemērojami laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai ("Roma III") . . . . . 6.2.

PADOMES REGULA (EK) Nr. 4/2009 (2008. gada 18. decembris) par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, nolēmumu atzīšanu un izpildi un sadarbību uzturēšanas saistību lietās . . . . . 7.

EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES REGULA (ES) Nr. 650/2012 (2012. gada 4. jūlijs) par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, nolēmumu atzīšanu un izpildi un publisku aktu akceptēšanu un izpildi mantošanas lietās un par Eiropas mantošanas apliecības izveidi. . . . . 8.

EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES REGULA (EK) Nr. 1393/2007 (2007. gada 13. novembris) par tiesas un ārpustiesas civillietu vai komerclietu dokumentu izsniegšanu dalībvalstīs (dokumentu izsniegšana), un ar ko atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 1348/2000. . . . . 9.

PADOMES REGULA (EK) Nr. 1206/2001 (2001. gada 28. maijs) par sadarbību starp dalībvalstu tiesām pierādījumu iegūšanā civillietās un komerclietās . . . . . 10.

PADOMES DIREKTĪVA 2003/8/EK (2003. gada 27. janvāris) par to, kā uzlabot tiesu pieejamību pārrobežu strīdos, nosakot kopīgus obligātus noteikumus attiecībā uz juridisko palīdzību šādos strīdos . . . . . 11.2.

EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES DIREKTĪVA 2008/52/EK (2008. gada 21. maijs) par konkrētiem mediācijas aspektiem civillietās un komerclietās. . . . . 12.3.

PADOMES LĒMUMS Nr. 2001/470/EK (2001. gada 28. maijs), ar ko izveido Eiropas Tiesiskās sadarbības tīklu civillietās un komerclietās . . . . . 14.1.

EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES LĒMUMS Nr. 568/2009/EK (2009. gada 18. jūnijs), ar kuru groza Padomes Lēmumu 2001/470/EK, ar ko izveido Eiropas Tiesiskās sadarbības tīklu civillietās un komerclietās . . . 14.1.

Atruna: nekas šajā rokasgrāmatā neaizstāj vai neaizvieto tiešu atsauci uz aprakstītajiem tiesību aktiem, un neuzņemamies atbildību ne par kādām šajā rokasgrāmatā ietvertām kļūdām vai apgalvojumiem, kas radījuši kaitējumu vai zaudējumus kādam no šīs rokasgrāmatas lietotājiem.

Europe Direct dienests jums palīdzēs rast atbildes uz jautājumiem par Eiropas Savienību

Bezmaksas tālruņa numurs (*):

00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Informāciju sniedz bez maksas, tāpat arī lielākā daļa zvanu ir bezmaksas (izņemot dažus operatorus, viesnīcas vai taksofonus).

© uz vāka, 4., 10., 24., 30., 36., 50., 62., 72., 86., 92., 96., 100., 104., 112. lpp.: © Thinkstock

ISBN 978-92-79-39709-7
doi:10.2838/27168

© Eiropas Savienība, 2013. gads
Reproducēšana ir atļauta, ja tiek norādīts avots.

Printed in Belgium

Iespiests uz papīra, kas balināts bez elementārā hlora (ECF)

LV

DS-01-14-725-LV-N

Kontaktadrese
Eiropas Komisija
Tieslietu ģenerāldirektorāts
Eiropas Tiesiskās sadarbības
tīkls civillietās un komerclietās
just-ejn-civil@ec.europa.eu
http://ec.europa.eu/justice/civil

Eiropas Tiesiskās sadarbības
tīkls civillietās un komerclietās

Publikāciju birojs